

SIVAS CUMHURİYET ÜNİVERSİTESİ

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Felsefe ve Din Bilimleri Ana Bilim Dalı

**4-6 YAŞ KURAN KURSLARINDA KULLANILAN DİYANET
YAYINLARI HİKÂYE KİTAPLARININ DİN EĞİTİMİ
AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ**

Yüksek Lisans Tezi

Nuriye AĞZITEMİZ

Sivas

Eylül 2025

SİVAS CUMHURİYET ÜNİVERSİTESİ

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Felsefe ve Din Bilimleri Ana Bilim Dalı

**4-6 YAŞ KUR'AN KURSLARINDA KULLANILAN DİYANET
YAYINLARI HİKÂYE KİTAPLARININ DİN EĞİTİMİ
AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ**

Yüksek Lisans Tezi

Nuriye AĞZITEMİZ

Tez Danışmanı:

Prof. Dr. Nevzat Yaşar AŞIKOĞLU

Sivas

Eylül 2025

ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI

Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü bünyesinde hazırladığım bu yüksek lisans tezinin bizzat tarafımdan ve kendi sözcüklerimle yazılmış orijinal bir çalışma olduğunu ve bu tezde;

- 1- Çeşitli yazarların çalışmalarından faydalandığımda bu çalışmaların ilgili bölümlerini doğru ve net biçimde göstererek yazarlara açık biçimde atıfta bulunduğumu;
- 2- Yazdığım metinlerin tamamı ya da sadece bir kısmı, daha önce herhangi bir yerde yayımlanmışsa bunu da açıkça ifade ederek gösterdiğimi;
- 3- Başkalarına ait alıntılanan tüm verileri (tablo, grafik, şekil vb. de dahil olmak üzere) atıflarla belirttiğimi;
- 4- Başka yazarların kendi kelimeleriyle alıntuladığım metinlerini, tırnak içerisinde veya farklı dizerek verdiğim yine başka yazarlara ait olup fakat kendi sözcüklerimle ifade ettiğim hususları da istisnasız olarak kaynak göstererek belirttiğimi,

beyan ve bu etik ilkeleri ihlal etmiş olmam halinde bütün sonuçlarına katlanacağımı kabul ederim.

ÖNSÖZ

Çocukluk dönemi, bireyin değerler dünyasının temellerinin atıldığı, zihinsel ve duygusal gelişimin hızla şekillendiği özel bir evredir. Bu dönemde sunulan din eğitimi, yalnızca bilgi kazandırmakla kalmayıp çocuğun kişiliğini, inanç dünyasını ve ahlaki duruşunu da biçimlendirmektedir. Özellikle somut anlatım araçlarının öne çıktığı bu çağda, hikâye kitapları etkili birer öğretim materyali olarak öne çıkmaktadır. Bu bağlamda hazırlanan bu tezde, Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından yayımlanan ve 4-6 yaş grubu Kur'an kurslarında önerilen hikâye kitapları, din eğitimi açısından değerlendirilmiştir.

Bu çalışmanın her aşamasında akademik rehberliğiyle yolumu aydınlatan, bilgi ve tecrübesiyle bana ilham veren kıymetli danışmanım **Prof. Dr. Nevzat Yaşar Aşıkoğlu**'na ve değerli katkılarıyla çalışmamı şekillendirmeme yardımcı olan **Prof. Dr. Hüseyin Yılmaz**'a en derin şükranlarımı sunarım. Yol gösterici desteğiyle bana yardımcı olan değerli hocam **Araştırma Görevlisi Merve Erçoban**'a içten teşekkür ederim.

Hayatım boyunca maddi ve manevi desteklerini üzerimden esirgemeyen canım babam **Mustafa Ağzitemiz**'e, fedakârlığı ve duasıyla her daim yanımda olan kıymetli annem **Emine Ağzitemiz**'e gönülden teşekkür ederim.

Bu süreçte sevgileriyle bana güç veren değerli ablam **Sırma Altun**'a, canım kardeşim **Merve Ağzitemiz**'e ve ismini taşımaktan onur duyduğum, dualarıyla her zaman yanımda hissettiğim kıymetli babannem **Nuriye Ağzitemiz**'e minnettarım.

Ayrıca, araştırmamın saha sürecinde katkı sunan Kur'an kursu öğreticilerine ve Sivas İl Müftülüğüne teşekkür ederim.

Bu tezin, çocuklara yönelik din eğitimi alanına katkı sunması ve bu alanda çalışacak eğitimcilere yol göstermesi en büyük dileğimdir.

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER	i
TABLO LİSTESİ	v
ÖZET	vii
ABSTRACT	ix
GİRİŞ	1
Araştırmanın Problemi	1
Araştırmanın Alt problemleri	2
Araştırmanın Denenceleri.....	3
Araştırmanın Amaç ve Önemi.....	3
Araştırmanın Sayıtlar	4
Araştırmanın Evreni ve Örneklemi	5
Araştırmanın Sınırlılıkları	5
Araştırmanın Yöntemi	5
İlgili Literatür	6
BİRİNCİ BÖLÜM	9
1.BİREYİN GELİŞİMİNDE DİNİ HİKÂYELERİN YERİ	9
1.1. Bireyin Gelişimi	9
1.1.1. Bireyin Gelişim Evreleri.....	10
1.1.2. İlk çocukluk dönemi (4-6) Yaş Grubu.....	11
1.1.2.1. 4-6 Yaş Grubunda Zihinsel Gelişim	12
1.1.2.2. 4-6 Yaş Grubunda Dilsel Gelişim.....	13
1.1.2.3. 4-6 Yaş Grubunda Duygusal ve Sosyal Gelişim	14
1.1.2.4. 4-6 Yaş Grubunda Dini ve Ahlaki Gelişim	15

1.2. Bireyin Gelişim Surecinde Hikâyelerin Yeri ve Önemi.....	19
1.2.1. Birey İçin Hikâyelerin Önemi.....	19
1.2.2. İlk Çocukluk Dönemi Hikâyeleri.....	21
1.2.2.1. İlk Çocukluk Dönemi Hikâyelerinin Temel Özellikleri	23
1.2.2.1.1 Teknik Bakımdan Hikâyeler	23
1.2.2.1.2 Yaş Grubuna Uygunluk ve İçerik Bakımından Hikâyeler	27
1.2.2.1.3 Görsel bakımdan hikâyeler	32
1.3. Diyanet Yayınları 4-6 Yaş Grubuna yönelik Hikâyelerin Değerlendirilmesi	35
1.3.1. Teknik Bakımdan Hikâyelerden Elde Edilen Veriler	43
1.3.2. Yaş Grubuna Uygunluğu ve İçerik Bakımından Hikâyelerden Elde Edilen Veriler.....	46
1.3.3. Görsel Bakımdan Hikâyelerden Elde Edilen Veriler.....	57
İKİNCİ BÖLÜM	65
2. KUR'AN KURSU ÖĞRETİCİLERİNİN DİYANET YAYINLARI HİKÂYE KİTAPLARI İLE İLGİLİ DEĞERLENDİRMELERİ	65
2.1. Diyanet Yayınları Hikâye Kitaplarının Şekil ve Tasarım Açısından Değerlendirilmelerine Yönelik Veriler	65
2.2. Diyanet Yayınları Hikâye Kitaplarının İçerik Açısından Değerlendirilmesine Yönelik Veriler	69
2.3. Kur'an Kursu Öğreticilerinin Hikâye Kitaplarına Yönelik Görüş ve Önerilerine Dair Veriler	74
2.4. Hikâye Kitaplarının Öğrencilerin Üzerindeki Etkilerine Yönelik Veriler	78
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	83
KAYNAKÇA	87
EKLER.....	91
EK 1. Mülakat Yapılan Kuran Kursları.....	91

EK 2. Mülakat Formu.....	92
Ek 3.Etik Kurulu Kararı	95
ÖZGEÇMİŞ.....	97

TABLO LİSTESİ

Tablo 1. Yetişkinlik Dönemi Öncesi Bireyin Gelişim Aşamaları	11
Tablo 2. Web sayfasında satışıta olan Kitaplar.....	38
Tablo 3. Web sayfasında satışıta olmayan kitaplar.....	39
Tablo 4. Araştırmanın örneklemini oluşturan hikâye kitapları.....	42
Tablo 5. Hikaye Kitaplarında Kelime Sayısı.....	45
Tablo 6. Kitapların Ana Teması	46
Tablo 7. Kitaplardaki karakterler.....	52

ÖZET

Din eğitimi, bireyin doğuştan getirdiği dini eğilimlerin farkına varmasını, bu eğilimleri bilinçli bir şekilde anlamlandırarak hayata yansıtmasını amaçlayan önemli bir eğitim alanıdır. Özellikle erken çocukluk döneminde verilen din eğitiminin, çocuğun inanç ve değer dünyasının temellerini attığı bilinmektedir. Bu dönemde çocuklara sunulan içeriklerin onların gelişim düzeylerine uygun, sade, somut ve ilgi çekici olması büyük önem taşımaktadır. Hikâye kitapları, bu özellikleri taşıyan etkili öğretim araçlarından biridir.

Bu yüksek lisans tezinde, Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından 4-6 yaş grubu Kur'an kurslarına yönelik hazırlanan hikâye kitapları din eğitimi açısından değerlendirilmiştir. Araştırmada, hem bu kitapların teknik, içerik ve görsel açıdan değerlendirmesi yapılmış, hem de Kur'an kursu öğretmenlerinin bu kitaplara yönelik görüşleri analiz edilmiştir.

Araştırma sonucunda, hikâyelerin çocukların dini ve ahlaki gelişiminde etkili bir yöntem olduğu, somutlaştırma yoluyla soyut kavramların anlaşılmasını kolaylaştırdığı ve öğrenmeyi daha kalıcı hâle getirdiği belirlenmiştir. Diyanet Yayınları'na ait kitapların genel olarak yaş grubuna uygun olduğu görülmekle birlikte, bazı kitaplarda kullanılan dilin karmaşıklığı, tekrar eden görseller veya pedagojik eksiklikler gibi alanlarda iyileştirmeye açık noktalar olduğu da tespit edilmiştir.

Bu çalışma, din eğitiminde hikâye kitaplarının rolünü ortaya koyarak hem literatüre hem de sahada çalışan eğitimcilere katkı sağlamayı amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Din eğitimi, hikâye kitapları, okul öncesi eğitim, 4-6 yaş, Diyanet Yayınları, Kur'an kursu

ABSTRACT

Religious education aims to help individuals become aware of their innate religious tendencies and to internalize these tendencies in a conscious and meaningful way. It is widely acknowledged that religious education provided during early childhood plays a critical role in shaping a child's belief system and value structure. At this stage, educational materials should be developmentally appropriate, concrete, engaging, and easy to understand. Storybooks stand out as effective tools that embody these qualities.

This master's thesis evaluates the storybooks published by the Turkish Presidency of Religious Affairs (Diyanet) for use in Qur'an courses targeting children aged 4 to 6, from the perspective of religious education. The study includes both a content, visual, and technical analysis of the selected books, as well as an examination of the opinions of Qur'an course instructors regarding these publications.

The findings indicate that storytelling is an effective method in fostering children's religious and moral development, as it simplifies abstract concepts and supports long-term learning. While Diyanet Publications are generally appropriate for the target age group, certain issues such as complex language, repetitive visuals, and some pedagogical shortcomings have also been identified.

This study aims to contribute to the literature and serve as a practical resource for educators working in the field of early childhood religious education.

Keywords: Religious education, storybooks, early childhood, ages 4–6, Diyanet Publications, Qur'an course

GİRİŞ

Araştırmanın Problemi

Eğitim, insanı yetiştirme süreci olarak tanımlanmakta olup, genel anlamda insanın eğitilebilir bir varlık oluşundan hareketle belirli amaçlara ulaşmak amacıyla planlı ve bilinçli olarak yürütülen faaliyetler bütünü şeklinde ifade edilmektedir.¹ Eğitimle, her millet kendine özgü maddi ve manevi değerlerini gelecek nesillerine aktarmayı hedefler. Eğitim ilk olarak ailede başlar, sonrasında okulla devam eder. Okul sonrasında da sosyal hayatta var olan eğitim, yaşam boyu sürmektedir. Aileden sonra okulla devam eden eğitim, daha sistematik ve kurumsaldır. İnsan hayatında oldukça öneme sahip olan okul, insan kişiliğini oluşturduğu mekandır. Manevi değerlerimizin kazandırılması da aileden sonra din eğitimi yoluyla okullarımızda olmaktadır.

Din eğitimi, bireyin dini davranışlarını, kendi yaşantılarından hareketle ve bilinçli bir yönlendirmeye istenilen biçimde geliştirmesi süreci olarak tanımlanabilir.² Bu tanım, insanın doğuştan getirdiği din duygusunun açığa çıkarılması ve bu duygunun bireyin yaşamına olumlu yönde katkı sağlayacak davranışlara dönüştürülmesi sürecini metodik bir yaklaşımla gerçekleştirmeyi ifade etmektedir.

Din eğitimi, bir yandan bireylerin manevi gelişim ihtiyaçlarını karşılamaya hizmet ederken, diğer yandan geçmişin dini bilgi ve deneyimlerinin yeni kuşaklara aktarılmasını sağlayarak kuşaklar arası farklılıkların giderilmesine, ortak bir anlayışın oluşturulmasına ve sevgi ile saygı temelli bağların güçlenmesine katkı sunar. Bu yönüyle, bireyin dengeli ve sağlıklı bir yaşam sürebilmesi için genel eğitimin yanında din eğitimine de ihtiyaç duyulmaktadır.³ Bu ihtiyacı karşılamak için verdiğimiz eğitimde çocuklarımıza kazandırmak istediğimiz davranışları uygun yöntemlerle ve materyallerle gerçekleştirmek ve bilginin kalıcılığını artırarak ve istedik davranışlar

¹ A. Ferhan Oğuzkan, *Eğitim Terimleri Sözlüğü*, (Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 1981), 57.

² Cemal Tosun, *Din Eğitimi Bilimine Giriş*, (Ankara: Pegem Yayınları,2001), 25

³ Şükrü Keyifli, "Eğitim ve Din Eğitimi", *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 13/2, (2013),117-118.

sergilemelerini sağlamak ana hedefimizdir. Bahsedilen bu hedefi gerçekleştirmek için kullanılan önemli materyallerden biriside hikâyelerdir. Çünkü hikayeler insanın yaşadığı her dönemde onun belirli ihtiyacını karşılamış, halk tarafından ilgi görmüş ürünlerdir.

Bu bağlamda çalışmamızda D.İ.B tarafından hazırlanan ve 4-6 yaş Kuran kurslarında tavsiye niteliğinde kullanılan hikaye kitapları din eğitimi açısından değerlendirilmiş olup Diyanet yayınları 4-6 yaş hikâye kitaplarının din eğitimine katkısı nedir? Diyanet yayınları 4-6 yaş hikâye kitaplarının taşıması gereken özellikler nelerdir? 4-6 yaş Kuran kursu öğretmenleri Diyanetin tavsiye niteliğinde hazırladığı hikaye kitapları hakkında neler düşünmektedir? soruları çalışmanın temel problemini oluşturmaktadır. Bu çerçevede alt problemler işe şu şekilde sıralanabilir:

Araştırmanın Alt problemleri

- 1- Din eğitiminde hikâye kitaplarının eğitimsel özellikleri nelerdir?
- 2- Din eğitiminde hikaye kitaplarının etkinliği nedir?
- 3- Din eğitiminde hikâye kitaplarından nasıl yararlanılmaktadır?
- 4- 4-6 yaş grubu öğrencilerinin üzerinde hikaye kitaplarının etkisi nedir?
- 5- 4-6 yaş grubu hikâyelerde bulunması gereken özellikler nelerdir? D.İ.B. Yayınları'nın ilgili yaş grubu için hazırladığı hikâye kitapları bu özellikler doğrultusunda hazırlanmış mıdır?
- 6- D.İ.B, 4-6 yaş grubuna yönelik hikâye kitaplarını hazırlarken çocukların gelişim özellikleri ile çocuk edebiyatı kuram ve uygulamalarını dikkate almış mıdır?
- 7- Hikaye kitaplarının din ve ahlak eğitimine katkısı nasıldır?
- 8- D.İ.B Yayınları hikâye kitaplarının öğrenmeye katkısı bakımından Kuran kursu öğretmenlerinin görüşleri nelerdir?

Araştırmanın Denenceleri

- a. Hikâyelerin öğretim sürecinde kullanılması, öğrenmenin hem daha hızlı gerçekleşmesini hem de bilgilerin daha kalıcı olmasını sağlamaktadır
- b. Diyanetin yayınladığı hikâye kitapları eğitim ve öğretim etkinliklerinin daha verimli olmasını sağlamak için öğretmenlere yardımcıdır.
- c. Diyanetin yayınladığı hikâye kitaplarındaki hikâyelerle birlikte birey anlatılan şeylerin yaşanabilir olduğunun bilincine varır.
- d. Diyanet İşleri Başkanlığı, 4–6 yaş grubu çocuklara yönelik hikâye kitaplarını hazırlarken, bu yaş grubunun gelişimsel özelliklerini ve çocuk edebiyatına ilişkin temel ilke ve ölçütleri göz önünde bulundurmuştur.
- e. Hikâye kitaplarının din ve ahlak eğitimine oldukça katkısı vardır.
- f. Öğretmenlerin görüşlerine göre, Diyanet tarafından yayımlanan hikâye kitaplarında yer alan anlatılar, soyut kavramların daha anlaşılır hâle gelmesini ve konuların somut örneklerle desteklenerek açıklanmasını kolaylaştırmaktadır.
- g. Öğretmenlere göre Diyanetin yayınladığı hikâye kitapları öğretme-öğrenme sürecine çeşitlilik ve değişiklik katmaktadır.
- h. Öğretmenlere göre Diyanetin yayınladığı hikâye kitaplarındaki dini ve ahlaki motif öğrencilerin gelişim özelliklerine uygundur.

Araştırmanın Amaç ve Önemi

Bu çalışmada Diyanet İşleri Başkanlığı yayınlarının çıkarmış olduğu 4-6 yaş grubu dini içerikli hikâye kitaplarının taşınması gereken özelliklerin neler olduğu, ilgili dönem çocuklarının gelişim düzeylerine uygun olup olmadığı araştırılmış, 4-6 yaş kuran kurslarında kullanılan diyanet yayınları hikâye kitaplarının bu kurslardaki din eğitimine katkısının tespiti amaçlanmıştır

Eğitim sürecinde, çocukların özdeşim kurarak model alabilecekleri hikâyeler önemli bir yer tutmaktadır. Çünkü çocuklar, kendilerine aktarılan soyut dini bilgileri

tam anlamıyla kavrayamayabilir ve bu bilgileri içeren konulara uzun süreli dikkat göstermekte zorlanabilirler. Soyut içeriklerin doğrudan aktarılması, öğrenme sürecini yavaşlatabilir; zira soyut düşünme belirli bir bilişsel olgunluk düzeyi gerektirir. Hikâyeler ise soyut kavramların somutlaştırılmasına, böylece çocukların konuyu daha iyi anlamasına katkı sağlar. Aynı zamanda anlatılar, bireye verilen mesajların yaşanabilir olduğunu fark ettirerek gerçek hayatla bağlantı kurmasına yardımcı olur. Özellikle çocuklar ve gençler üzerinde olumlu etkiler bırakabilen hikâyeler, onları doğru ve iyi olana yönlendirir; bu yolla bireylerin karar alma süreçlerinde etkili bir rol oynayabilir.

Soyut konuların yoğunlukta olduğu din eğitiminde de hikâye kullanımı somutlaştırarak konunun daha iyi anlaşılmasına fayda sağlayacağı gibi yaşanabilir olması bakımından bireyin öğrendiklerini hayatına tatbik etmesi noktasında onu etkiler, güdüler ve ona yol gösterir. İşte bu anlamda eğitimde hikâyeler oldukça önemlidir. Dini hikâyeler denildiğinde, Kur'an kıssalarından tasavvufi menkıbelere uzanan oldukça geniş bir içerik alanı akla gelmektedir. Ancak, içerdiği bilgilerin doğruluk ve tutarlılık açısından özellikle Kur'an kıssaları dışındaki anlatıların eleştirel bir süzgeçten geçirilmesi gerekmektedir. Bu nedenle, "dini" olarak nitelendirilen hikâyelerin öncelikli amacı, yalnızca dinsel unsurlar içermek değil; dinin doğru, anlaşılır ve pedagojik bir biçimde öğretilmesine katkı sağlaması umulmaktadır.⁴

Çalışmada çocuklara dini ve ahlaki eğitim verilmesinin önemi vurgulanırken, eğitim sürecinde etkili bir yöntem olan hikâyelerden yararlanmanın önemine ve gereklerine dikkat çekilmiştir. Çalışmanın ikinci kısmını oluşturan alan araştırmasıyla hikâyeler ile ilgili elde edilen veriler bu alanda çalışacak olan kişilere ve eğitimcilere ışık tutacak katkı sağlaması umulmaktadır.

Araştırmanın Sayıtlar

- a. Öğretmenler dersi ilgili hikayelerle işlemektedir.
- b. Öğretmenlerle yapılan görüşmede kişilerin hiçbir etki altında kalmadan düşüncelerini doğru bir şekilde ifade etmişlerdir.

⁴ Muhyittin Okumuşlar, "Din Eğitiminde Etkili Bir Yöntem Olarak Hikâye," *Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 21/Bahar (2006): 246.

c- Araştırmada, rnekleme grubu evreni temsil etmektedir.

Araştırmanın Evreni ve rneklemi

Bu alışmada, Sivas İl Müftülüğüne bağlı ve bünyesinde kütüphane bulunan 4-6 yaş grubu Kur'an kurslarında okutulan hikâye kitapları çalışmanın evrenini oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemini ise, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları tarafından 2014-2023 yılları arasında 4-6 yaş grubu çocuklara yönelik yayımlanan 100 hikâye kitabı arasından, basit rastgele örnekleme yöntemiyle seçilen on beş kitap oluşturmaktadır. Rastgele rnekleme tercih edilmesinin nedeni, kitapların aynı yayınevi tarafından yayımlanmış olması ve çoğunun set hâlinde sunulması dolayısıyla, seçilen kitapların geneli temsil edebileceği sayılıdır. 10 kuran kursunun seçilmiş olmasının sebebi ise kütüphanesi bulunan ve sosyo kültürel olarak farklı bölgelerde yer alan kuran kurslarında D.İ.B'in yayınlamış olduğu hikâye kitaplarının okunulduğunun kabul edilmiş ve Sivas'ın tamamını temsil ettiğinin düşünülmüş olmasındandır.

Araştırmanın Sınırlılıkları

a. Bu çalışmada kullanılacak hikaye kitapları Diyanet İşleri Başkanlı tarafından yayımlanan 4-6 yaş grubu hikaye kitaplarından ilgili Kuran kurslarında kullanılmış olan 15 hikaye kitabı ile sınırlıdır.

b. Yapılan alan alışması Diyanet İşleri Başkanlığının 4-6 yaşa yönelik 10 kuran kursundan seçilen 10 sınıf üzerinden değerlendirilmiştir.

Araştırmanın Yöntemi

Araştırmada literatür inceleme ve alan araştırması yöntemleri kullanılmıştır. Öncelikle Din eğitiminde hikaye kullanımının teorik temelleri için din eğitim literatür taraması yapılmıştır. Hikâyelerde 4-6 yaş grubu gelişim düzeyi, biçim, içerik ve görsel bakımdan uygunluğunun nasıl olması gerektiği ele alınmıştır. Daha sonra din ve ahlak ğretiminde kullanılan 15 hikâye kitabı gelişim düzeyi biçimi içeriği, görselleri ve teknik bakımdan incelenmiştir.

Araştırmada ayrıca alan araştırması yöntemi kullanılmış, incelemesi yapılan hikâye kitapları hakkında kuran kursu öğreticileri ile mülakat yapılarak hikayeler hakkında görüşleri alınmış ve bunlar değerlendirilmiştir.

Kuran kursu öğreticilerinin görüşlerini alabilmek için kitapların şekil ve tasarımı, içeriği, öğreticilerin önerileri ve kitapların öğrencilerin üzerindeki etkilerine yönelik 4 başlık oluşturulmuştur. Bu çerçevede her kategoriye uygun çeşitli sorular hazırlanmıştır. Toplamda 21 soru oluşturulmuştur. Sorular hazırlanırken uzman görüşüne başvurulmuş etik kurul onayı alınmıştır. Kurul onayından sonra öğretmenlerle görüşülmüş ses kayıtları alınmıştır. Ses kayıtları her bir soruya ne şekilde cevap vermişler ise yazıya geçirilmiştir. Elde edilen veriler kişi sayısının az olması sebebiyle tabloya çevrilmemiş oluşturulan kategoriler doğrultusunda başlıklandırılarak değerlendirilmiştir.

İlgili Literatür

Okul öncesi dönemde çocuklara yönelik din eğitimi ve bu bağlamda kullanılan hikâye kitapları üzerine yapılan çalışmalar, genellikle kitapların dil, içerik, görsellik ve değer aktarımı boyutları üzerinde yoğunlaşmaktadır.

Yıldırım'ın çalışmasında, okul öncesi çocuklara yönelik hazırlanan dini içerikli hikâye kitapları incelenmiş; özellikle dil ve üslubun sadeliği, değerlerin aktarımı ve görsel unsurların çocuk gelişimine uygunluğu üzerinde durulmuştur. Araştırmada, çocukların dikkat süreleri ve algı düzeyleri göz önüne alındığında, kısa, açık ve somut anlatımların daha etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır.⁵

Demir'in araştırmasında, Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından yayımlanan bazı kitaplar değerlendirilmiş; kitapların genel olarak yaş grubuna uygunluk gösterdiği, ancak bazı örneklerde soyut anlatımların fazlalığı, kavram yoğunluğu ve pedagojik açıdan uygun olmayan ifadeler bulunduğu tespit edilmiştir.⁶

⁵ Ahmet Yıldırım, *Okul Öncesi Dini Hikâye Kitaplarında Dil, Üslup ve Değer Aktarımı* (Yüksek Lisans Tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, 2020).

⁶ Hasan Demir, *Diyanet Yayınlarında Okul Öncesi Dini Hikâye Kitaplarının Pedagojik Uygunluğu* (Ankara: Diyanet Yayınları Araştırma Serisi, 2018).

Kaya'nın çalışmasında, okul öncesi dönemde kullanılan dini hikâyelerin, çocukların ahlaki ve dini gelişimleri üzerindeki etkileri incelenmiş; hikâyelerin çocuklara değerleri benimsetmede etkili bir yöntem olduğu ortaya konulmuştur.⁷

Şimşek'in yaptığı araştırmada, çocuk edebiyatı ürünlerinde karakter ve tema analizleri gerçekleştirilmiş; dini içerikli kitaplarda kahramanların çoğunlukla tek boyutlu işlendiği, olay örgülerinde yeterli çeşitliliğin bulunmadığı ifade edilmiştir.⁸

Aydın'ın çalışması ise çocuk kitaplarında kullanılan görselleri ele almakta; görsellerin çocuğun algısına uygunluğu ve dini değerlerin somutlaştırılmasındaki işlevi üzerinde durmaktadır. Çalışmada, görsellerin pedagojik işlevinin ihmal edilmemesi gerektiği, çocukların soyut kavramları resimler yoluyla daha kolay kavradıkları vurgulanmıştır.⁹

Bu araştırmaların ortak noktası, okul öncesi dönemde dini hikâyelerin çocukların hem bilişsel hem de ahlaki gelişimleri üzerinde önemli bir rol oynadığını göstermeleridir. Bununla birlikte, mevcut çalışmaların büyük çoğunluğu kitapların yalnızca bir boyutuna (örneğin dil, görsel tasarım veya değer aktarımı) odaklanmıştır.

Yukarıda özetlenen çalışmalardan farklı olarak, bu tez;

Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından yayımlanan 4-6 yaş grubu hikâye kitaplarını konu, tema, karakter, dil-üslup ve görsellik açısından bütüncül bir yaklaşımla değerlendirmektedir.

Çalışmada yalnızca kitapların pedagojik uygunluğu değil, aynı zamanda dini değerlerin aktarım biçimleri de ele alınarak din eğitimi ve çocuk edebiyatı perspektifleri bir araya getirilmiştir.

Önceki çalışmalarda daha çok betimleyici analiz yapılırken, bu tezde ayrıca hangi niteliklerin bulunması gerektiğine dair öneriler de geliştirilmiştir.

⁷ Mehmet Kaya, *Okul Öncesi Dönemde Dini Hikâyelerin Ahlaki Gelişime Etkisi* (Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2019).

⁸ Zeynep Şimşek, "Çocuk Edebiyatında Karakter ve Tema Analizleri: Dini İçerikli Eserler Üzerine Bir Değerlendirme," *Çocuk ve Medeniyet Dergisi* 6/2 (2021).

⁹ Fatma Aydın, *Çocuk Kitaplarında Görsel Unsurların Pedagojik İşlevi: Dini Değerlerin Somutlaştırılması Üzerine Bir İnceleme* (İstanbul: Eğitim Yayınevi, 2022).

Araştırmaya alan çalışması boyutu eklenmiş, Kur'an kursu öğreticilerinin görüşleri alınarak kitapların sahadaki uygulanışı hakkında veriler elde edilmiştir.

Dolayısıyla bu çalışma, hem teorik hem de uygulamalı yönleriyle literatüre katkı sunmakta; 4-6 yaş çocuklara yönelik dini hikâye kitaplarının din eğitimi açısından işlevselliğini bütüncül bir bakış açısıyla ortaya koymaktadır.

BİRİNCİ BÖLÜM

1.BİREYİN GELİŞİMİNDE DİNİ HİKÂYELERİN YERİ

1.1. Bireyin Gelişimi

Gelişim, organizmanın döllemeden başlayarak zihinsel, bedensel, dilsel, duygusal ve sosyal yönden en son aşamaya ulaşıncaya kadar sürekli ilerleyip değişmesi şeklinde ifade edilebileceği gibi insanın beden yapısının duygusal ve zihinsel özellikleri bakımından düzenli bir biçimde değişmesi ve isteneni yapabilecek bir duruma gelmesi şeklinde de tanımlanabilir. Gelişim süreci, bireyin yeni davranışlar kazanması ve bu davranışları daha önce edindiği davranışlarla bütünleştirmesi esasına dayanır. Bedensel, duygusal ve zihinsel gelişim alanları ise birbirleriyle etkileşim hâlinde, uyumlu ve bütüncül bir biçimde ilerler.¹⁰

Gelişim kavramı büyüme, olgunlaşma ve öğrenme kavramları ile karıştırılmaması gereken bir kavramdır. Büyüme, bireyin fiziksel yapısında zamanla meydana gelen ve ölçülebilir nitelikte olan nicel değişimleri ifade eder.¹¹ Bir başka ifadeyle büyüme bireyde meydana gelen hacimsel ve ağırlıksal olarak artış gösteren değişimlerdir. Böylece büyüme kavramı ağırlıklı olarak fiziksel değişimleri ifade ederken; gelişim kavramı, fiziksel değişimlerin yanı sıra psikolojik, sosyal, dinî ve benzeri alanlardaki ilerlemeleri de kapsayan daha geniş bir anlamda kullanılmaktadır.

Olgunlaşma kavramına baktığımızda ise Olgunlaşma, gelişen organizmanın kendisinden beklenen işlevleri yerine getirebilecek düzeyde fizyolojik yeterliliğe ulaşmasıdır.¹² İnsanlar genellikle olgunlaşma ile gelişim kavramlarını birbirine karıştırmakta; olgunlaştıkça gelişildiği yönünde bir algıya sahip olmaktadır. Ancak olgunlaşma, bireyin doğuştan getirdiği potansiyelin zamanla kendiliğinden ortaya çıkmasıdır ve bu süreç, herhangi bir bilinçli çabayı gerektirmez. Örneğin, bir elmanın

¹⁰ Millî Eğitim Bakanlığı, *Çocuk Gelişimi ve Eğitimi: Bireyin Gelişimi* (Ankara: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları, 2011), 18.

¹¹ Binnur Yeşilyaprak, *Gelişim ve Öğrenme Psikolojisi* (Ankara: Pegem Yayıncılık, 9. bs., 2005), 32.

¹² Banu Yazgan İnanç vd., *Gelişim Psikolojisi: Çocuk ve Ergen Gelişimi* (Ankara: Pegem Yayınları, 5. bs., 2009), 59.

olgunlaşması için çaba göstermesi gerekmediği gibi, insanın fizyolojik olarak olgunlaşması da zaman içinde kendiliğinden gerçekleşir. Gelişim ise daha kapsamlı bir süreci ifade eder; bireyin doğumdan ölüme kadar geçirdiği tüm değişimleri içerir ve bu süreçte bireyin aktif çabası da önemli bir yer tutar. Başka bir ifadeyle, her olgunlaşma aynı zamanda bir gelişim sürecidir; ancak her gelişim mutlaka olgunlaşma anlamına gelmez. Gelişim, yalnızca biyolojik değil; bilişsel, duygusal ve sosyal alanlarda da bireyin gayretini gerektirir.

Gelişimin gerçekleşmesi için büyüme ve olgunlaşmanın yanı sıra öğrenmeye de ihtiyaç vardır. Öğrenme ise, tekrar ya da yaşantı yoluyla organizmanın davranışlarında meydana gelen kalıcı izli davranış değişiklikleridir. İnsanı diğer canlılardan ayıran en temel özelliklerden biri, öğrenme kapasitesine sahip olmasıdır. İnsan olgunlaşma sürecinde gerek çevresiyle ve anne babasıyla gerekse deneme yanılma yöntemini kullanarak etrafındakilerle etkileşim haline girer ve bu sayede deneyim kazanır, buna öğrenme denir.

Sonuç olarak baktığımızda gelişim kavramı çatı bir kavramdır büyüme ve öğrenmeyi de içine alır.

İnsanın gelişim süreci, biyolojik açıdan değerlendirildiğinde, temel amacı bireysel yaşamını sürdürmek ve türün devamını sağlamaktır. Ruhsal açıdan ise birey, benliğini tanıma, çevresiyle uyum sağlama ve kişiliğini geliştirme çabası içinde olup nihayetinde mutluluğu hedefler. Bu amaçlara ulaşabilmek için insan; bedensel, devinimsel, bilişsel, duygusal, cinsel, sosyal, etik ve ahlaki alanlarda kendini geliştirme sürecine girer. Bu gelişim süreci, belirli evrelerden oluşur ve her evre, bireyin gelişiminde önemli bir rol oynar.

1.1.1. Bireyin Gelişim Evreleri

Bireyin gelişiminde, belirli zaman aralıklarında bazı özellikler ön plana çıkar. Bu özelliklerin belirginleştiği gelişim aşamaları, "gelişim evreleri" ya da "gelişim dönemleri" olarak adlandırılır. Gelişim evrelerinin en yaygın sınıflandırması, yaşa dayalı yapılan sınıflamadır. Bu çerçevede bireyin gelişimi; çocukluk, ergenlik ve yetişkinlik olmak üzere üç temel dönemde incelenir. Çocukluk dönemi ise doğum öncesi dönem, bebeklik, ilk çocukluk (okul öncesi) ve orta çocukluk (okul dönemi)

dönemlerini kapsar. Ergenlik dönemi ise ön ergenlik ve geç ergenlik olmak üzere iki alt döneme ayrılır.¹³

Tablo 1. Yetişkinlik Dönemi Öncesi Bireyin Gelişim Aşamaları

Çocukluk Gelişimi Dönemleri	
Doğum öncesi dönem	Döllenmeden doğuma kadar olan süre (0-38 ay)
Bebeklik dönemi	Doğumdan sonraki ilk 2-3 yıl
İlk çocukluk (okul öncesi dönemi)	4-6 yaş arası
Orta çocukluk (okul dönemi)	6-12 yaş arası
Ergen gelişimi	
İlk ergenlik	12-14 yaş arası
Geç ergenlik	14-19 yaş arası

Çalışmada; 4-6 yaş kuran kurslarında kullanılan hikâye kitapları değerlendirileceği için ilk çocukluk dönemi özellikleri daha detaylı bir şekilde ele alınmıştır.

1.1.2. İlk çocukluk dönemi (4-6) Yaş Grubu

4 ile 6 yaşlar aralığını kapsayan bu dönem, literatürde "okul öncesi dönem" ya da "oyun çağı" olarak adlandırılmaktadır.¹⁴ Bebeklik döneminde çevresini keşfetmeye başlayan çocuk, bedensel ve motor gelişim sayesinde yürümeyi; bilişsel gelişim doğrultusunda ise çevresine mesaj iletmeyi öğrenir. Bu süreçte davranışlarında bağımsızlaşma eğilimi göstererek anne ve babasına olan bağımlılığını giderek azaltır.¹⁵ Bu dönem çocuğun aktif olarak çevresine yöneldiği, uyarıcılar ile dolu dış dünyayı keşfetmeye çalıştığı, insan yaşamının en temel becerilerinin elde edildiği bir dönemdir.

Bireysel farklılıklar olmakla birlikte bu dönemde çocuğun merak duygusu oldukça artmıştır. Kendi ihtiyaçlarını giderebilecek şekilde olgunlaşmış ve dil

¹³ İnanç, *Gelişim Psikolojisi*, 69.

¹⁴ Mustafa Öcal, *Din Eğitimi ve Öğretiminde Metotları* (Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1991), 63.

¹⁵ Abdurrahman Dodurgalı, *Ailede Çocuğun Din Eğitimi* (İstanbul: Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, 1996), 210. Eyüp Şimşek, "Çocukluk Dönemi Dini Gelişim Özellikleri ve Din Eğitimi," *Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi* 4/1 (2004): 209.

gelişiminin büyük bir kısmını tamamlamıştır. Bu dönemde benmerkezci düşünce oldukça hâkimdir. Bu dönemin sonlarına doğru çocuk yeni öğrenmelerle yaşamını zenginleştirmeye çalışmalıdır. 4 ile 6 yaş arasında gerçekleştirilmesi gereken gelişim görevleri şöyle sıralanmaktadır¹⁶:

- Katı yiyecekleri çiğneme ve yutmayı gerçekleştirme
- El ve göz koordinasyonunu sağlama
- Konuşmanın akıcı ve anlaşılır hale gelmesi
- Kendi başına yemek yemeyi ve giyinmeyi öğrenme
- Öz bakım becerilerini yerine getirebilme
- Aile bireyleri ve akranlarıyla sosyal ilişki kurma
- Cinsiyet farklılıklarını anlama, cinsel kimliğin kabulü

Bu gelişim görevleri yerine getirilirken bazı sorunlar ortaya çıkabilir. Bu dönemde en sık ortaya çıkan sorunlar ayrılma kaygısı, bağımlılık, korku, parmak emme, tırnak yeme, çekingenlik, inatçılık, utanç, kuşkuculuk ve öfke patlamalarıdır¹⁷.

1.1.2.1. 4-6 Yaş Grubunda Zihinsel Gelişim

Bireyin zihinsel gelişimini J. Piaget, S. Vygotsky ve J. Bruner gibi önemli bilim adamları çeşitli yönlerden incelemişler ve kuramlar ortaya koymuşlardır. Piaget zihinsel gelişimi mantıklı bir sırayla hiyerarşik bir düzen içinde ele alırken, Vygotsky insanların üst düzey zihinsel fonksiyonlara sahip oluşunu sosyokültürel yapıya bağlamış ve zihinsel gelişimi bu minvalde ele almıştır. Bruner ise zihinsel gelişimde sosyal etkileşime önem vermiş kuramını bu çerçevede oluşturmuştur¹⁸.

Zihinsel gelişimi yaş düzeylerine göre, duyuşsal motor, işlem öncesi, somut işlemler ve soyut işlemler dönemi şeklinde sınıflandıran Piaget, 4-6 yaş grubu özelliklerini işlem öncesi dönem başlığı altında ele almıştır. Piaget, işlem öncesi

¹⁶ Ayşen Bakioğlu, ed., *Eğitim Psikolojisi* (Ankara: Nobel Yayınları, 1. bs., 2014), 137.

H. Bacanlı, *Eğitim Psikolojisi* (Ankara: Pegem Yayıncılık, 2011). İbrahim Ethem Başaran, *Eğitim Psikolojisi: Modern Eğitimin Psikolojik Temelleri* (Ankara: 5. bs., 1978), 43.

¹⁷Bakioğlu, *Eğitim Psikolojisi*, 137.

¹⁸ Bk. Ziya Selçuk, *Eğitim Psikolojisi* (Ankara: Nobel Yayınları, 17. bs., 2009), 75-114; Bakioğlu, *Eğitim Psikolojisi*, 35-64; Yazgan İnanç, *Gelişim Psikolojisi*, 115-154.

dönemi iki alt başlıkta incelemiştir: Sembolik (kavramsal öncesi) dönem ve sezgisel dönem.¹⁹ Sembolik dönem yaklaşık olarak 2-4 yaş arasını kapsarken, sezgisel dönem 4-6 yaş aralığını içermektedir.

Sezgisel dönem (yaklaşık 4-7 yaş) çocuğun olayları yalnızca kendi yaşantılarına dayanarak ve tek yönlü düşünmeye başladığı bir gelişim evresidir. Bu dönemde çocuklar, eksik ve yetersiz gruplama becerilerinden, daha anlamlı ve tutarlı sınıflamalar yapabilecek düzeye doğru ilerlerler. Artık basit toplama işlemlerini gerçekleştirebilir, büyük gruplar içerisinde alt gruplar oluşturabilirler. Ancak aynı anda hem bütünü hem de alt parçaları zihninde tutmaları beklenirse, bu onların bilişsel kapasitesini aşabilir. Bu durum, çocuğun bütün ve parçaya dair bilgileri eşzamanlı olarak işlemleyemediğini göstermektedir.²⁰ Ayrıca bu yaş grubundaki çocuklar, nesnelere daha çok dikkat çekici özelliklerine odaklanmakta, diğer niteliklerini gözden kaçırabilmektedirler. Nesnenin dış görünüşünde bir değişiklik olsa bile, özünün aynı kalabileceğini kavrayamazlar. Bu durum, korunum kavramının henüz gelişmemiş olmasında etkili rol oynamaktadır.²¹

1.1.2.2. 4-6 Yaş Grubunda Dilsel Gelişim

Dil gelişimi açısından bu dönemleri ele aldığımızda 3 ile 5 yaşları arasında çocuk, soru sorulduğunda gerekli cevabı verir. Konuşurken 3-4 sözcüklü cümleler kurabilir ve konuları değiştirebilir. Kendi kendine soru-cevap diyalogları oluşturabilir. Sorunları çözebilmek ya da istediği cevaplara ulaşabilmek için kendi kendine konuşabilir. Bir fikri bir cümle ile ifade edebilir ve “Neden” ve “Niçin” soruları sorabilir. 5 ile 6 yaşlarında ise çocuk dili iyi kullanmaya başlamış pek fazla sorunu kalmamıştır. Çocuk bu dönemde edilgen yapıları cümleler kurabilir. “Çünkü”, “Bu nedenle”, “Sonra”, “Ama”, “Sadece”, “Hala”, “Henüz”, “Çoktan” gibi sözcükler kullanarak duygu ve düşüncelerini ifade edebilir, dilin kuralları ve sözcüklerle oynayarak, komik cümleler ve sözcükler üretebilirler.²²

¹⁹ Bakioğlu, *Eğitim Psikolojisi*, 42; Yazgan İnanç, *Gelişim Psikolojisi*, 120; Yeşilyaprak, *Gelişim ve Öğrenme Psikolojisi*, 90.

²⁰ Suat Kol, “Erken Çocuklukta Bilişsel Gelişim ve Dil Gelişimi,” *Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 21 (Mayıs 2011): 5.

²¹ Ziya Selçuk, *Eğitim Psikolojisi*, 93.

²² Bk. Ziya Selçuk, *Eğitim Psikolojisi*, 75-114; Bakioğlu, *Eğitim Psikolojisi*, 54-55; Yazgan İnanç, *Gelişim Psikolojisi*, 157-162; Yeşilyaprak, *Gelişim ve Öğrenme Psikolojisi*, 96-109; Suat Kol, “Erken Çocuklukta Bilişsel Gelişim ve Dil Gelişimi,” 12.

Dönem sonunda çocukların oyuncaklarıyla değişik rolleri canlandırarak konuştukları, erkeklerle ilgili mesleklerde seslerinin daha tok ve kalın, bayanlarla ilgili mesleklerde ise daha tiz yumuşak bir eda ile konuştukları görülür.²³

1.1.2.3. 4-6 Yaş Grubunda Duygusal ve Sosyal Gelişim

Çocuğun duygusal gelişimi; bilişsel, dilsel ve sosyal gelişimiyle paralel bir seyir izler. Bilişsel ve dil becerilerinin gelişmesiyle birlikte, sosyal etkileşimlerin de artması sonucunda çocuk hem kendi duygularını hem de çevresindekilerin duygularını anlama ve ifade etme çabası içerisine girer. Duygusal gelişim; bireyin duygularını tanıma, anlama ve bunları uygun yollarla ifade edebilme becerisinin gelişimini ifade eder.²⁴

Her çocuğun duygusal gelişim süreci bireysel farklılıklar gösterebilir; ancak belirli yaş gruplarında benzer davranış kalıpları ve ortak eğilimler gözlemlenmektedir. Bu bağlamda ilk çocukluk döneminde 3 yaşından itibaren duygusal tepkiler artış gösterir, çocuklar duygu türlerinin hepsini yaşarlar. Bu duyguları yaşarken de çevrelerine yansıtırlar. Çocukların gülmeleri bilinçlidir. Bu dönemde çocuklar, en çok başkalarının gülmeleri, ani sevinçler, hayal kırıklığı ve mahcubiyet gibi durumlarda gülerler. Öfke, kıskançlık, inatçılık, mutluluk gibi duygular özellikle oyun sırasında ortaya çıkar. Bu dönemde küsmeye ve itişmeler ağlama sebebi olabilir. Kucaklamak, Öpmek ve dokunmak çocuğun sevgi içinde büyümesi için oldukça önemlidir. İlk çocukluk döneminin sonuna doğru çocuğun rekabet, yarışmacılık ruhu başarısızlığa uğradığı zaman ağlama duygusu ve davranışı ortaya çıkabilir. Yine 2-5 yaşları arasında çocuklar; ani ve yüksek sestene, gök gürültüsünden, depremden, karanlıktan, hayalinde canlandırdığı yaratıklardan ve yalnız kalmaktan korkarlar. Bu dönemde, somut şeylerden olduğu kadar soyut düşünceden de korkarlar. İlk çocukluk döneminin sonundan itibaren bu korkular yavaşça azalır. Bu dönemde inatçılığa da sık rastlanabilir. 2-6 yaş arasındaki çocuklar zihinsel açıdan işlem öncesi dönemde olduğu için benmerkezcilik özelliğine bağlı olarak yoğun şekilde görülebilir. Çocukta görülen bir diğer duyguda kıskançlıktır. İlk çocukluk döneminde ebeveynlerin ilgisinin

²³ Pınar Bayhan San ve İsmihan Artan, *Çocuk Gelişimi ve Eğitimi* (İstanbul: Morpa Yayınları, 2004), 145.

²⁴G. Baran, "Erken Çocukluk Gelişimi ve Eğitimi," ed. Y. Fazlıoğlu, *Erken Çocuklukta Gelişim ve Eğitim* (Ankara: Paradigma Kitabevi Yayınları, 2012), 93-109.

başkalarına yönelmiş olması çocukta kıskançlık duygusunun oluşmasına neden olur. Kendine yapılan davranışlar ile başkasına yapılan (mesela kardeşine) davranışlar arasında fark hisseden çocukta kıskançlık duygusu gelişmeye başlar. Aslında bu tepki sosyalleşme sürecinde öğrenilen bir tepkidir.²⁵

Bu dönemde çocukta bitmez tükenmez bir öğrenme açlığı vardır ve her şeyi bilmek ve tanımak ister. Yaşlıları ile birlikte oynamaya ve paylaşmaya yatkındır. İşini kendisi yapmayı çok sever. Masallara, hikâyelere, çizgi filmlere ilgi başlar ve çok canlı bir hayal gücü olduğu için kolay korkar, çabuk etkilenir, her şeye kolay kanar. Hayalcidir, olmamış şeyleri olmuş gibi anlatmaktan hoşlanır. Bu yaş çocuğu, uzun öyküleri dinler ve gerçekte var olanla düş ürünü, zaman zaman karıştırarak anlatır²⁶

Beş yaşındaki çocuk, ezberlediği şiirleri okumaktan ya da çocuk şarkıları söylemekten keyif alır. Dinlediği masal ve öyküleri ayrıntılarıyla hatırlayarak oyunlarında canlandırır. Ayrıca şaka, fıkra, bilmece ve tekerleme gibi söz oyunlarından da büyük bir zevk duyar.²⁷

4 yaş çocuğu değişkendir ve yarım bırakılan bir şeye çok daha duyarsızdır. 5 yaş çocuğu, başladığını bitirmeyi sever ve kendi kendine yeter. Daha sosyaldir, dikkatli ve kararlıdır. Kendinden emindir, şekilci ve uyumludur, rahat ve ciddidir, 6 yaş çocuğu, grupta oynamayı sever. Kendisiyle gerçek nitelikte eğitim uygulamaları yapılacak bir dönemdedir.²⁸

1.1.2.4. 4-6 Yaş Grubunda Dini ve Ahlaki Gelişim

Çocuktaki dilsel, duygusal ve sosyal gelişmeyle birlikte dini eğitimin de başlayabileceğini söyleyebiliriz. Bu da ortalama olarak 3-4 yaşlarına tekabül etmektedir ki, bu hem peygamberimizin sünnetine hem de çağdaş psikoloji ve pedagoji

²⁵ Bk. Bakioğlu, *Eğitim Psikolojisi*, 71-75; Başaran, *Eğitim Psikolojisi: Modern Eğitimin Psikolojik Temelleri*, 108-110; Esra Türk, "Çocukluk Döneminde Duygusal Gelişim ve Din Eğitimi," *Marife Dini Araştırmalar Dergisi* (Kış 2014): 143-158.

²⁶ Mustafa Çoban, "Diyanet İşleri Başkanlığı Kur'an Kursları Öğretim Programı (Okul Öncesi Dönemi) Öğrenme Alanı Dini Bilgiler-II Kazanımlarının Okul Öncesi Çocuğun Gelişimi Açısından Değerlendirilmesi," *Ulusal Din Görevlileri Sempozyumu: Cami ve Cemaatinin İnşâ ve İhyâsı* (Konya: Konya Büyükşehir Belediyesi, 2017), 128.

²⁷ Haluk Yavuzer, *Çocuğunuzun İlk 6 Yılı* (İstanbul: Remzi Kitabevi, 2000), 219-220.

Mustafa Çoban, "Diyanet İşleri Başkanlığı Kur'an Kursları Öğretim Programı (Okul Öncesi Dönemi) Öğrenme Alanı Dini Bilgiler-II Kazanımlarının Okul Öncesi Çocuğun Gelişimi Açısından Değerlendirilmesi," *Ulusal Din Görevlileri Sempozyumu: Cami ve Cemaatinin İnşâ ve İhyâsı* (Konya: Konya Büyükşehir Belediyesi, 2017), 128.

²⁸ Çoban, "Diyanet İşleri Başkanlığı Kur'an Kursları Öğretim Programı...", 128.

biliminin verilerine uygundur. Zira psikologlara göre bu dönem, çocuğun dini ilgisinin altın çağıdır.²⁹

Bu dönemde çocuk, çevresindeki bireylerin davranışlarını bilinçli ya da bilinçsiz biçimde taklit eder ve tekrarlar. Aile üyelerinde gözlemlediği ibadetlere ve dinî içerikli davranışlara, içten gelen bir yönelimle ilgi duyar; onların dinî yaşantılarından etkilenecek benzer davranışları sergilemek ister. Sevilen kişiyi taklit etme eğiliminden kaynaklanan bu durum, çocuğun dinî gelişiminde önemli bir rol oynar. Aile bireylerinin dinî tutum ve davranışları, kullandıkları dinî ifadeler ve gerçekleştirdikleri ibadetler, çocuğun kişiliğinde kalıcı izler bırakabilir.³⁰

Zihinsel bakımdan, henüz eleştiri kabiliyetine ulaşmayan çocuk, kendisine sunulan bilgileri olduğu gibi kabul eder. Kendisine anlatılanlara inanmaya oldukça yatkındır. Bu dönemdeki çocuk, dinî kavramlara ilişkin çeşitli sorular sorar ve aldığı yanıtları sorgulamadan, şüphe duymadan kabul eder. Bu durum, çocuğun inanma eğiliminin yüksek olmasından kaynaklanır. Çocuk, diğer alanlarda olduğu gibi dinî konularda da merak duyar ve "Allah, melek, cin, şeytan, ahiret, namaz, oruç, günah, sevap, cennet, cehennem" gibi temel kavramlar hakkında sorular yönelterek bilgi edinmeye çalışır. Bu noktada, yetişkinlerin ve eğitimcilerin sorumluluğu, çocuğun zihinsel gelişim düzeyine uygun ve anlayabileceği açıklıkta yanıtlar vererek bu merakını sağlıklı biçimde gidermektir.³¹

Bu dönemde çocuğun zihninde, güçlü ve yüce sıfatlarla özdeşleştirdiği ve çevresindeki kişiler aracılığıyla somutlaştırdığı bir Allah tasavvuru yavaş yavaş şekillenmeye başlar.³² Çocuğa Allah inancı uygun biçimde anlatıldığında olumlu karşılık vermesi beklenir; ancak bu karşılık her zaman yeterli düzeyde olmayabilir. Çünkü Allah, iman ve inanma gibi soyut kavramlar, ilk çocukluk dönemindeki çocuğun kavrayış ve algısını aşabilir. Buna rağmen, altı yaşındaki çocuklara Allah ve inançla ilgili eğitimler başlatılabilir. Bu noktada eğitimcinin görevi, Allah'ı çocuklara

²⁹ Kerim Yavuz, *Çocukta Dini Duygu ve Düşüncenin Gelişimi (7-12)* (Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 1987), 176. Mustafa Köylü, "Din Eğitimi," ed. Nurullah Altaş, *Din Eğitimi* (İstanbul: Ensar Neşriyat, 2020), 338.

³⁰ Eyüp Şimşek, "Çocukluk Dönemi Dini Gelişim Özellikleri ve Din Eğitimi," *Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi* 4/1 (2004): 212.

³¹ Mualla Selçuk, *Çocuğun Eğitiminde Dini Motifler* (Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2. baskı, 1991), 76, 85.

³² Neda Armaner, *Din Psikolojisine Giriş I* (Ankara: Ayyıldız Matbaası, 1980), 84.

sığınılacak, sevgi dolu bir varlık olarak tanıtmaktır. Anne-babalar, çocukları ile Allah arasındaki bağı sevgi temelli kurmalı; çocuk Allah'ı sevmeli ve Allah'ın da kendisini sevdiğine inanmalıdır.³³ Böylece çocuk, Allah'a güvenerek ihtiyaç duyduğunda ona sığınabilecektir. Çocuğun Allah'ı esirgeyen bir varlık olarak tanınması önemlidir. En büyük hata ise Allah'ı sürekli korkulması gereken bir varlık olarak tanıtmaktır. Anne-babaların, çocukların yanlış davranışlarını cezalandırmak amacıyla Allah korkusunu kullanmaları, işin kolay yolu gibi görünse de, çocukta olumsuz bir Allah algısının oluşmasına yol açabilir.³⁴ İlk çocukluk dönemindeki çocuğa, Allah'ın güzel isim ve sıfatları İslam inancına uygun biçimde öğretilmelidir. Çocuğun Allah'ı bu güzel isimler ve sıfatlar aracılığıyla tanınması, sevgi temelli sağlıklı bir Allah imajının gelişmesine katkı sağlar. Bu konuda Mustafa Köylü “ *çocuklara Allah anlatılırken doğrudan zatına yönelik değil O'nun isimleri, sıfatları gibi daha ziyade yaratmalarına yönelik vurgular yapılmalıdır. Çünkü küçük çocuklar sözcük, düşünce, imge ya da herhangi başka bir araç ile doğrudan bir tanımlama kapasitesinden ve Allah'ın doğası ile ilgili tanımlamalardan yoksun oldukları için çeşitli isim ve sıfatlar Allah'ı anlamak için kullanılır. Ancak bu isimlendirmeler Allah'ın yüceliğini ifade eden rehber ve kılavuzlardır. Ayrıca Din eğitimi ile ilgili yapılacak çalışmalar düşünme, sözel ifadeler, yazılı dilin kullanımı gibi okuryazarlıkla da yakından ilgilidir. Çocukların anlamın farklı boyutlarını erken yaşlardan itibaren yazılı ve sözlü ifadelerle keşfetmeleri sağlanabilir*”³⁵ demiştir.

Çocuk, dinî faaliyetlerle oyun anlayışı içinde tanıştırılmalıdır. Modern eğitim yaklaşımları, öğrenmede oyunun önemine vurgu yapmaktadır. Namaza karşı çocukta ilk ilgi genellikle oyun biçiminde ortaya çıkabilir. Namaz sırasında sırta atlama, secdede yanına yatma veya sırta binme gibi davranışlar, çocuğun namaza ilgi duyduğunu gösteren belirtiler olarak değerlendirilebilir. Peygamberimiz (s.a.v.) de çocukların bu tür davranışlarına hoşgörülle yaklaşmış, onların keyfini kaçırmamak

³³ Mehmet Emin Ay, *Çocuklarımıza Allah'ı Nasıl Anlatalım* (İstanbul: Timaş Yayınları, 19. baskı, 2005), 91.

³⁴ Ay, *Çocuklarımıza Allah'ı Nasıl Anlatalım*, 93-98.

³⁵ Mustafa Köylü, *Gelişimsel Basamaklara Göre Din Eğitimi* (Ankara: Nobel Yayınları, 8. baskı, 2021), 20.

için secdeyi uzatmış ve namaz sırasında çocukların kendisiyle oynamasına izin vermiştir.³⁶

Aynı zamanda ilk çocukluk döneminde çocuğa verilecek oyuncaklarda dini yaşantıyı temsil edebilecek, hatırlatacak ve bazı kavramları sembolize edebilecek unsurların bulunmasına da dikkat edilmelidir. Örneğin ona hediye edilecek namaz örtüsü, tesbih ve takke gibi eşyalar, içinde cami resimleri ve dini yansıtacak motifler bulunan hikaye kitapları, bir taraftan ona bu sembollerin arka planını hatırlatacak, bir taraftan da dini dünyaya adım atmasını sağlayacaktır.

Bu dönemde dua da çocuğun dini eğitiminde oldukça önemli bir yer tutmaktadır. Çocuklara çok yavaş olarak küçük dualar, şükür cümleleri ve ilahiler öğretilir. Öğretilen bu dualar, onların Allah'a yaklaşmalarını sağlayacak onlarda merak uyandıracaktır. Bu duaların, ilahilerin hikâye kitaplarına serpiştirilerek çocuğa sunulması onda dini bir alt yapının oluşmasını sağlayacaktır.

Dini gelişim ile ahlaki gelişim arasında paralellikten bahsetmek söz konusudur. Ahlaki gelişim konusunda birçok bilim insanı kuramlar oluşturmuş ve ahlaki gelişimi evrelere ayırmıştır. Bilişsel psikolojinin en büyük isimlerinden bir olan Piaget bilişsel psikolojiye yönelik oluşturduğu kuramının bir bölümünde ahlaki muhakeme evrelere yer vermiş ve 0-5 yaş arasını “ahlak öncesi dönem” olarak nitelendirmiştir. Piaget'e göre ahlaki kurallardan haberdar olmayan bu dönem çocuklarında “benmerkezcilik” ön plandadır. Çocuklar büyüdükçe uyulması gereken bir takım kurallar olduğunun farkına varır ve bir davranışın iyi veya kötü olduğunu sonuçlarına bakarak değerlendirir. Eğer ödüllendirilirlerse yaptıkları iş iyi cezalandırılırlarsa yaptıkları iş kötüdür.

Hocası Piaget 'den oldukça etkilenen Kohlberg ise ahlaki muhakemeye ilişkin 3 temel ve 2'şer alt aşamadan oluşan bir teori geliştirmiştir. Buna göre her dönemin özelliklerine uygun olarak ahlaki davranış biçimi ortaya çıkmaktadır. 4-6 yaş çocukları gelenek öncesi dönemdedirler.³⁷ Bu dönemde çocuk inatçıdır ve inatçılığı ile ahlak

³⁶ Buhârî, *el-Câmi 'u 's-Sahîh*, “Salât”, 106; Müslim, *el-Câmi 'u 's-Sahîh*, “Mesâcid”, 42; Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, V, 296; Nesâî, *es-Sünen*, “İmâme”, 37.

³⁷ Cemal Tosun ve Fatma Çapçioğlu, “4-6 Yaş Kur'an Kursları Öğretim Programının Dini Gelişim Kuramları Çerçevesinde İncelenmesi,” Pegem Eğitim ve Öğretim Dergisi 5/5 (2015): 705-720.

dışı davranışı arasında yakın ilişki vardır. Bu yaştaki çocukta ahlaki duyguların belirmeye başladığı görülmektedir.³⁸

Ortaya konan bu bilgiler doğrultusunda bilinmesi gereken en önemli gerçek şudur: çocuğun hayatındaki ilk beş yıl çocuğun ahlakının ve kişiliğinin biçimlendiği en önemli dönemdir. Çocuk altı yaşına geldiği zaman, kişiliğinin temel yapısı belirlenmiş olur. Bu temel yapı/kişilik çocuğun okul ve okul sonrası yaşamında ne ölçüde başarılı olacağını, başka insanlarla ilişkilerinin nasıl gelişeceğini, cinsel tavrının ne olacağını ne tür bir yetişkinlik dönemi geçireceğini, ne tip biriyle evleneceğini ve bu evliliğin hangi ölçüde başarılı olacağını belirler.³⁹ Bu bağlamda bu dönemde çocuğa iyi eğitim verilmeli onun kişiliğini oluşturmasını da ona destek olunmalıdır. Eğitim verilirken 4-6 yaş çocuklarının somut bir düşünceye sahip oldukları ve olayları açıklamada, neden sonuç ilişkilerini çözmede ve sonuç çıkarmada henüz yeterli seviyeye ulaşamadıkları unutulmamalıdır. Bu nedenle, çocuklara yönelik eğitim programları, onların somut düşünce düzeyine uygun olarak planlanmalıdır. Soyut kavramlar (iyilik, kötülük, vicdan, adalet, erdem gibi) somutlaştırılarak, çocuğun yaşantısıyla ilişkilendirilip somut örneklerle desteklenmelidir. Soyut kavramları tanımlamaktan ziyade, bu kavramların hangi durum ve olaylarda kullanıldığına dair örnekler verilmesi daha etkili olacaktır.⁴⁰ Bu noktada eğitimcilere yardımcı olacak en iyi materyallerden birisi de hikâyelerdir.

1.2. Bireyin Gelişim Surecinde Hikâyelerin Yeri ve Önemi

1.2.1. Birey İçin Hikâyelerin Önemi

İnsanoğlu var olduğundan ve iletişim kurabildiğinden beri, bilgi paylaşmanın, öğretmenin veya eğlendirmenin önemli yollarından biri ister sözlü ister yazılı olsun, hikâye vasıtası ile olmuştur. İyi bir hikâyeyi dinledikten onlarca yıl sonra verdiği mesaj hatırlanabilir.⁴¹ Bu bağlamda hikâyeler hayatımıza dokunan önemli araçlardır.

³⁸ Bilge Naçar, *Çocuk Hikâyelerinde Din Eğitimi (Kemalettin Tuğcu ve M. Yaşar Kandemir Örnekleri)* (Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2008), 25.

³⁹Naçar, *Çocuk Hikâyelerinde Din Eğitimi*, 25

⁴⁰ Cemal Tosun ve Fatma Çapçioğlu, “4-6 Yaş Kur’an Kursları Öğretim Programının Dini Gelişim Kuramları Çerçevesinde İncelenmesi,” *Pegem Eğitim ve Öğretim Dergisi* 5/5 (2015): 709.

⁴¹Beyza Bilgin, “Ahlak Terbiyesinde Dini Hikâyeler,” *Din Eğitimi Araştırmaları Dergisi*, sayı 1 (İstanbul, 1994): 51

Teorik bilgilerin anlaşılması çoğu zaman güç olabilmektedir. Bu noktada bilgilerin doğru kavranması ve içselleştirilmesi açısından örneklerin rolü oldukça büyüktür. Hikâyeler, genellikle gerçek hayatla bağlantılı örnekler sunduklarından dolayı, soyut ya da karmaşık konuların somutlaştırılmasına ve zihinde yer edinmesine yardımcı olurlar. İnsan zihni, doğası gereği açık ve somut anlatımları tercih eder; bu nedenle hikâyeler, yaşanmış ya da yaşanabilir olaylar üzerinden etkileyici bir öğrenme ortamı sunar.⁴²

Hikâyelerle gerçekleştirilen eğitim, psikolojik açıdan da önem arz eder.⁴³ Özellikle zor durumlarla karşılaşan bireyler, kendi yaşamlarına uyarlayabilecekleri hikâyeler aracılığıyla umut bulabilir, içsel gerilimlerini azaltabilirler. Hikâyeler sayesinde zihninde birikimi olan bireyler olaylara daha sakin yaklaşabilir, geçmişten günümüze ve geleceğe uzanan bir düşünsel köprü kurarak olayları daha geniş bir perspektiften değerlendirme imkânına sahip olurlar.⁴⁴

Hikâyeler, yalnızca bilgi aktarımını kolaylaştırmakla kalmaz; aynı zamanda dinî ve ahlaki değerlerin kazandırılmasında, toplumsallaşmada ve kültürel kimliğin oluşmasında da önemli bir araçtır.⁴⁵ . Konunun cazip hale gelmesini sağlar, dikkat dağınıklığını azaltır ve anlatılanların daha kalıcı olmasına katkıda bulunur. Nitekim Kur'an-ı Kerim ve hadislerde de hikâye anlatımının yaygın şekilde kullanılması, bu yöntemin eğitsel gücünü ortaya koymaktadır. Hikâyeler, dini ilkelerin canlı tutulmasını, zihne yerleşmesini ve hayata aktarılmasını kolaylaştırmaktadır.”⁴⁶

Hikâyelerin etkisi yalnızca çocuklarla sınırlı kalmaz; her yaş grubundan birey üzerinde olumlu etkiler oluşturabilir. Ancak özellikle çocuklar ve gençler için hikâyeler, onları doğruya ve iyiye yönlendiren güçlü bir motivasyon kaynağıdır. Bu sebeple eğitim sürecinde hikâye anlatımına sıklıkla başvurulmaktadır.

⁴² Adem Akıncı, *Din Eğitiminde Etkili Bir Yöntem: Hikâye* (İstanbul: Feza Gazetecilik, 2001), 31.

⁴³ Bilgin, “Ahlak Terbiyesinde Dini Hikâyeler,” 54-55

⁴⁴ Akıncı, *Din Eğitiminde Etkili Bir Yöntem: Hikâye*, 50.

⁴⁵ Muhyittin Okumuşlar, “Din Eğitiminde Etkili Bir Yöntem Olarak Hikâye,” *Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 21/Bahar (2006): 237.

⁴⁶Latife Karlı, *Diyanet İşleri Başkanlığı Yaz Kur'an Kursları Müfredatının Hikâye Yöntemiyle Öğretimi* (Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya, 2009), 48.

1.2 2. İlk Çocukluk Dönemi Hikâyeleri

Çocuk edebiyatının, insanlık tarihi kadar eski olduğu kabul edilmektedir. İlk çağlardan itibaren çocukları eğlendirmek, eğitmek ve oyalamak amacıyla masallar, tekerlemeler ve bilmeceler anlatılmış; bu sözlü ürünler, yazının icadıyla birlikte yazılı hale getirilmiştir. Bununla birlikte çocuklara yönelik ilk yazılı eserlerin MS 7. yüzyılda ortaya çıktığı, masalların yazıya geçirilerek sistematik hale gelmesinin ise 19. yüzyılda gerçekleştiği görülmektedir. İlk çocuk kitaplarının, çoğunlukla din eğitimi amacıyla yazılmış didaktik içerikli metinlerden oluştuğu bilinmektedir.⁴⁷

Dünyayı beş duyusuyla keşfeden çocuklar için somut materyaller olan kitaplar, vazgeçilmez bir rehber niteliğindedir. Yaşamlarının ilk yıllarında henüz okuma-yazma bilmeyen çocuklar, resimli kitaplar sayesinde harflerle, kelimelerle ve cümlelerle ilk kez tanışır. Renkli, canlı ve dikkat çekici görseller aracılığıyla kitaplarla kurdukları bu ilk ilişki, onların estetik duyarlılıklarını da besler.⁴⁸

Okul öncesi dönem çocukları için hazırlanan hikâye kitaplarının temel amacı, çocuklara okuma kültürünü kazandırmak, onlara estetik bir zevk sunmak ve bununla birlikte ahlaki ve dinî değerleri de aşılaktır. Kendine özgü duyguları, düşünceleri ve davranışları olan çocuğun kitapla erken yaşta tanışması, onun ileriki yaşlarda toplumla uyumunu kolaylaştırır ve kitapla kurduğu bağı güçlendirir. Ayrıca resimli kitaplar, çocuğun düşünme ve konuşma becerilerinin gelişimine katkı sağladığı gibi okuryazarlığa karşı ilgi ve merak uyandırır.⁴⁹

Resimli hikâye kitapları, çocuklara değer kazandırmada da etkili bir araçtır. Eğitim sürecinin temel ögesi olan kitaplar, değerler eğitimi açısından önemli bir işlev üstlenir. Çocuklar, hikâyelerde yer alan karakterlerin olumlu davranışlarını model alarak gerçek hayata aktarabilirler. Bu yolla soyut değerleri anlamaları ve içselleştirmeleri kolaylaşır.⁵⁰

⁴⁷ Adem Çalışkan, “İslâmî Çocuk Edebiyatı,” *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 12/12–13 (Nisan 2001): 411.

⁴⁸ Cemil Oruç, “Okul Öncesi Dönem Çocuğunda Ahlaki Değerler Eğitimi,” *Eğitim ve İnsani Bilimler Dergisi* 1/2 (2010): 37–60.

⁴⁹ Ufuk Beyazova, “Kitap Çocuk İlişkisi,” *II. Ulusal Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu*, ed. Sedat Sever (Ankara: Ankara Üniversitesi Yayınları, 2006), 533–535.

⁵⁰ Selay Uzmen ve Duyan Mağden, “Okul Öncesi Eğitim Kurumlarına Devam Eden Altı Yaş Çocuklarının Prososyal Davranışlarının Resimli Çocuk Kitapları ile Desteklenmesi,” *M.Ü. Atatürk*

Çocuklar, soyut kavramları anlamakta zorluk yaşarlar; çünkü bu tür kavramların kavranması belli bir gelişim düzeyini gerektirir. Çocukların anlatılan olayın yaşanabilirliğini görmesi, o bilgiyi benimsemesi açısından oldukça önemlidir. Çocuk, örnek aldığı kişilerin davranışlarını daha kolay taklit eder. Bu noktada çocuğun ilk modeli ailesi ve çevresi olur. Hikâyeler, çocuk için sadece dinlenen bir anlatı değil, aynı zamanda içselleştirilen ve kahramanlarla birlikte yaşanan bir gerçekliktir. Çocuklar genellikle iyi karakterlerle özdeşim kurar; onların duygu ve düşüncelerini benimseyerek yaşam biçimlerini taklit ederler.⁵¹ Bu nedenle, hikâyelerde çocuklara olumlu rol modeller sunmak, öğrenmeyi daha kalıcı ve etkili hale getirir.

Anlatılan hikâyeler, çocuğun manevi dünyasını ve ruhsal gelişimini de etkiler. Hikâyedeki kahramanlar çocuğun benliğinde yer edinerek onun kişilik gelişimine katkıda bulunur.⁵²

Uygun biçimde seçilmiş hikâyeler, çocuğun hayal gücünü geliştirirken, görünmeyen güçler üzerine düşünmesini sağlar. Bu durum, çocuğun soyut düşünme becerisine geçiş yapmasına ve Allah'ın varlığı gibi metafizik inançları kavramasına imkân tanır.⁵³ Dini hikâyelerin özü korunarak sadeleştirilmesi, çocukların bu hikâyeleri daha iyi anlamasına yardımcı olur.⁵⁴ Bu bağlamda, erken çocukluk döneminde çocukların dini anlatılardan etkilendiği ve dine yönelik ilgi geliştirdiği araştırmalarla da ortaya konulmuştur.⁵⁵

Hikâyeler aynı zamanda dinî dilin gelişimine de katkı sağlar. Çocuklar soyut kavramları anlamakta güçlük çektikleri için, günah, sevap, tövbe, sabır gibi kavramların hikâyelerle somutlaştırılması, onların dini kavramları anlamasını ve bu bilgileri kendi ifadeleriyle dile getirmesini kolaylaştırır.⁵⁶

Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi 15 (2002): 193–212. Bilgin, “Ahlak Terbiyesinde Dini Hikâyeler,” 53.

⁵¹ Okumuşlar, “Din Eğitiminde Etkili Bir Yöntem Olarak Hikâye,” 241.

⁵² Ay, *Çocuklarımıza Allah'ı Nasıl Anlatalım*, 65.

⁵³ Mustafa Öcal, *Din Eğitimi ve Öğretiminde Metotlar* (Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2003), 63.

⁵⁴ Yurdagül Konuk, *Okul Öncesi Çocuklarda Dini Duygunun Gelişim ve Eğitimi* (Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1994), 18. Karlı, *Yaz Kur'an Kursları Müfredatının Hikâye Yöntemiyle Öğretimi*.

⁵⁵ Ay, *Çocuklarımıza Allah'ı Nasıl Anlatalım*, 35.

⁵⁶ Akıncı, *Din Eğitiminde Etkili Bir Yöntem: Hikâye*, 53-54.

Din ve ahlak eğitimi, sadece nasihatlerle verildiğinde çocuklar için sıkıcı hale gelebilir. Ancak hikâyeler aracılığıyla verilen mesajlar, çocuğun bu değerleri daha kolay benimsemesini sağlar. Bu noktada, model alma yöntemi doğrudan bilgi aktarımından daha etkilidir. Kur'an-ı Kerim ve hadislerde sıkça kullanılan hikâye anlatımı, eğitsel açıdan güçlü ve etkili bir yöntemdir. Bu konuda Prof. Dr. M. Yaşar Kandemir'in şu ifadeleri konuyu aydınlatmaktadır:

“...Bu yönüyle Kur'ân-ı Kerim, ideal terbiyenin en sağlam ve rasyonel kaynağıdır. İlâhî kitabımızın yanında, İlâhî terbiye ile yetiştğini bildiğimiz Peygamber Efendimizin örnek hayatı ve hadîsleri, eshâb-ı kirâmın, İslâm ve Müslüman Türk büyüklerinin örnek hayatları ve menkıbeleri çocuk edebiyatımızın en esaslı kaynaklarıdır.”⁵⁷

Çocuklara verilecek sanat eğitimi de yine onların ruh dünyasına hitap edecek şekilde özenle planlanmalıdır. Çocuğa sıradan ve yapay “çocuk şiiri” ya da “çocuk müziği” değil; değerli sanat eserleriyle tanıştırmak estetik zevkin temeli atılmalıdır. Aynı şekilde soyut ahlak kuralları da kuru öğütler yerine, örnek hikâyelerle ve büyük şahsiyetlerin hayatlarından kesitlerle öğretildiğinde daha etkili olur.⁵⁸ Bu bağlamda ilk çocukluk dönemi hikâye kitaplarının da belli özelliklere sahip olması gerekir. Bu özellikler aşağıda ele alınacaktır.

1.2.2.1. İlk Çocukluk Dönemi Hikâyelerinin Temel Özellikleri

Çocuklar için hazırlanan hikâye kitaplarının onların yaşlarına ve gelişim düzeylerine uygun şekilde oluşturulması için biçiminde, içeriklerinde ve görsellerinde bazı özelliklerin bulunması beklenmektedir. Aynı zamanda ailelerin ve öğretmenlerin kitapları seçerken bu özelliklere dikkat edip seçmeleri esas alınmalıdır. Zira çocukların gelecek hayatındaki başarısı bundan etkilenecektir⁵⁹.

1.2.2.1.1 Teknik Bakımdan Hikâyeler

Büyükük: (boyutları)

⁵⁷ M. Yaşar Kandemir, “Nasıl Bir Çocuk Edebiyatı,” *Türk Edebiyatı Aylık Fikir ve Sanat Dergisi* (Çocuk Edebiyatı Özel Sayısı), Sayı 111 (Tarih yok), 22.

⁵⁸ Hilmi Ziya Ülken, *Eğitim Felsefesi* (İstanbul: Ülken Yayınları, 2. Baskı, 2001), 189.

⁵⁹ Kübra Bekkaya, Gülhan Güven, “0-6 Yaş Arası Çocuk Kitaplarının Yapısal Özelliklerinin İncelenmesi: Kesitsel Bir Alan Yazın Analizi,” *Uluslararası Temel Eğitim Çalışmaları Dergisi*, 1 (Ocak 2021): 2.

Hikâye kitapları hazırlanırken kitabın boyutu konusunda hangi ölçünün daha uygun olacağı hakkında farklı görüşler bulunmaktadır.⁶⁰ Ancak kitap hazırlarken çocuğun kendi başına kaldırıp, sayfalarını çevirebileceği, ulaşabileceği, erişilebilir bir boyut ile ağırlığa olması önemlidir.⁶¹ Kitabın boyutunun belirlenmesinde içerikte yer alan görseller ve kullanılacak yazı karakterleri de etkili olmaktadır. Hem hikâyeyi okuyan kişinin hem de dinleyen çocuğun metinleri ve görselleri net bir şekilde görebilmesi, ideal boyut seçiminde dikkate alınması gereken bir diğer unsurdur.

Ayrıca kitap boyutunun büyük olması, illüstratörlere konuyu daha ayrıntılı ve yaratıcı biçimde resmetme olanağı tanımaktadır. Çocuklar, hikâye kitaplarının set hâlinde kitaplıklarında yer almasını genellikle cazip bulmakta; ancak kitapların tamamen aynı boyutta olması, dikkatlerini uzun süre cezbetmemektedir. Farklı ebatlardaki kitaplar, çocukların ilgisini daha çok çekmektedir. Genel olarak okul öncesi döneme yönelik hikâye kitapları A4 (21 x 29,7 cm), A5 (14 x 21 cm) ya da daha küçük boyutlarda tasarlanabilmektedir.⁶²

Kapak:

Kitabın kapağı, içeriği kadar önem teşkil etmektedir. Çocuk, beğenmediği, sevmediği bir kapaktan dolayı kitaba karşı olumsuz duygular besleyebilirken; bir kitabın kapağı ilgisini çektiğinde kitaba karşı olumlu bir tutum geliştirebilir.⁶³ bu bakımdan kapaktaki resimler ve yazılar özenle hazırlanmalıdır. 4- 6 yaş çocukları için bez ve dikiş tekniği kullanılarak kitabın dayanıklılık süresi arttırılabilir. Ucuz olmasından dolayı tel zımba ya da yapıştırma tekniğinin tercih edilmesi, uzun uğraşlar sonucu hazırlanmış kitapların çok uzun ömürlü olmayarak dağılmasına sebep olabilir. Ayrıca kitabın iç kapağı resimli olmalı, yazar, çizer yayınevine ilişkin bilgiler yer almalıdır. Yine kapakta ilgili yaş gurubuna ait bilgilerin olması sağlıklı yönlendirme

⁶⁰ Tuğçe Güzelyurt, Seda Saraç, “48-66 Aylık Çocukların Gelişim Düzeylerine Uygun Çocuk Kitapları Nasıl Olmalıdır? Bir Delphi Çalışması,” *Uluslararası Çocuk Edebiyatı ve Eğitim Araştırmaları Dergisi* 2, no. 1 (2018): 52-75.

⁶¹ Fatma Zühal Erol, Gülistan Balcı Elhakan, Vildan Burulday, “3-6 Yaş Dönemindeki Resimli Çocuk Kitaplarının İç ve Dış Yapı Özelliklerinin İncelenmesi,” *Akademik Matbuat* 5, no. 1 (Haziran 2021): 119.

⁶² Sümeyye Zırh, *Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları 4-6 Yaş Hikâye Kitaplarının Biçim, İçerik ve Görseller Açısından İncelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, 2023), 49. Oğuzhan Yılmaz, “Çocuk Kitaplarında Bulunması Gereken Özellikler,” *Okul Öncesinde Çocuk Edebiyatı ve Medya*, ed. Tacettin Şimşek (Ankara: Grafiker Yayınları, 2016), 69.

⁶³ Yılmaz, “Çocuk Kitaplarında Bulunması Gereken Özellikler,” 69.

açısından önemlidir. Kitabın orijinal olduğunu gösteren denetim pulu, kitap bir seri içinde yer alıyorsa serinin ya da yayınevinin diğer kitaplarına ait kitap fotoğrafları, kitabın fiyatı gibi bilgiler kitabın arka kapağında mutlaka bulunmalıdır⁶⁴:

Kullanılan Kâğıt Türü:

Hikâye kitaplarında tercih edilen kâğıt türü, hem kullanım kolaylığı hem de okuma deneyimi açısından büyük önem taşımaktadır. Bu kitaplarda kullanılan kâğıtların sağlam, dayanıklı, ışığı fazla yansıtmayan ve mat yüzeye sahip olması önerilmektedir. Zayıf ve ince kâğıtlar, sayfaların kolayca yırtılmasına, arkadaki yazıların görünmesine ya da mürekkebin dağılmasına neden olabilir. Aynı şekilde, parlak yüzeyler ışığı aşırı yansıtarak çocukların görsel algısını zorlaştırabilir ve okuma sürecini olumsuz etkileyebilir.⁶⁵ Bu sebeple, özellikle 4-6 yaş grubu çocuklara yönelik hazırlanan hikâye kitaplarında, genellikle 1. hamur kâğıt ya da mat kuşe kâğıt gibi kaliteli seçeneklerin tercih edilmesi önerilir. Kâğıdın kalitesi, yalnızca dayanıklılığı değil, aynı zamanda resim ve fotoğrafların çocuklar tarafından doğru şekilde algılanabilmesini de doğrudan etkiler.⁶⁶

Sayfa düzeni:

Hikâye kitaplarında resimlerin ve metinlerin sayfaya nasıl yerleştirildiği, kitabın iletmek istediği mesajın çocuk tarafından anlaşılabilirliği açısından oldukça önemlidir. Sayfa düzeni sade ve dikkat dağıtmayacak şekilde tasarlanmalı; olay örgüsünü destekleyecek şekilde yapılandırılmalıdır.⁶⁷

Alt, üst, sağ ve sol kenarlarda yeterli boşluklar bırakılarak hem estetik hem de okunabilirlik açısından dengeli bir görünüm sağlanmalıdır. Sayfa sayısı, hedef yaş grubunun gelişimsel özellikleri dikkate alınarak belirlenmelidir. Ayrıca, metin ile ilgili görselin aynı sayfada bulunması, çocuğun anlatılanları daha kolay ilişkilendirmesine

⁶⁴Erol, Balcı Elhakan, Burulday, “3-6 Yaş Dönemindeki Resimli Çocuk Kitaplarının İç ve Dış Yapı Özelliklerinin İncelenmesi,” 119.

⁶⁵Berin Yurdadoğ, “Çeşitli Yaş Gruplarında Çocuk Kitaplarının Kâğıt, Hurufat ve Renk Seçiminde Dikkat Edilecek Hususlar”, Birinci Çocuk Edebiyatı Sempozyumu, ed. Zeki Gürel, (Ankara: Türkiye İlim ve Edebiyat Eseri Sahipleri Meslek Birliği Yayınları,1995),s. 53

⁶⁶ Erol, Balcı Elhakan, Burulday, “3-6 Yaş Dönemindeki Resimli Çocuk Kitaplarının İç ve Dış Yapı Özelliklerinin İncelenmesi,” 119.

⁶⁷ Bünyamin Sarıkaya, Süleyman Aydeniz, Çocuk Gerçekliği ve Çocuğa Görelik, Çocuk Edebiyatı (Ankara: Pegem Akademi, 1. Baskı, 2021), 89-90.

yardımcı olur. Satır aralıkları ise metnin rahat okunmasını sağlayacak düzeyde olmalı; ancak sayfada gereksiz yer kaplamayacak biçimde düzenlenmelidir.⁶⁸

Yazım ve noktalama işaretleri:

Kitaplar çocukların kelime dağarcıklarını artırmada oldukça önemli bir yere sahiptir. Dilin sürekli gelişim gösterdiği bu dönemde çocuğa düzgün cümleler kullanmak oldukça önemlidir. Bunun için metin, dil bilgisi kurallarına uygun yazılmalı ve kelimeler çocuğun gelişim düzeyine uygun seçilmelidir. Noktalama işaretleri ise kurallarına uygun olarak yer almalıdır. Çünkü noktalama işaretlerinin kurallarına uygun bir şekilde kullanılması okuyucuya vurgu ve tonlama konusunda yardımcı olur. Vurgu ve tonlamanın ilgili yerlerde dikkatli bir şekilde yapılması dinleyicide merak uyandırdığı gibi hikâyenin kişi üzerindeki kalıcılığını da artırır.

Punto ve Kelime Sayısı:

Çocuk kitaplarında kullanılan yazı karakterleri ve punto büyüklükleri, hedef yaş grubuna göre değişiklik göstermektedir.⁶⁹ Çocukların yaşı büyüdükçe punto küçülür; bu nedenle yazı puntosu çocuğun yaşına ters orantılı olarak belirlenir. Okul öncesi çocuklar için harf büyüklükleri genellikle 12 ile 36 punto arasında değişir; özellikle okumaya yeni başlayan çocuklar için 36 punto tercih edilebilir.⁷⁰ Bu yaş grubuna yönelik kitaplarda harflerin göz yormayan büyüklükte seçilmesi önemlidir. Ayrıca tırnaklı yazı karakterlerinden kaçınılmalı; harflerin yüksekliği, genişliği ve aralarındaki boşluklar, okumayı kolaylaştıracak şekilde düzenlenmelidir.⁷¹

Sağlıklı ve bol uyaranlı bir ortamda yetişen 4-5 yaş çocuklarının sözcük dağarcığının yaklaşık 2000-2500 kelime olduğu tespit edilmiştir.⁷² Bu bağlamda çocuğun sözcük dağarcığı göz ardı edilmeden; ama aynı zamanda belirli sayıda bilmediği kelimelere de yer vererek hikâye kitaplarındaki kelime sayıları belirlenmelidir. Kullanılan kelimelerin anlamı çocuğun bilişsel gelişimine uygun

⁶⁸ Erol- Elhakan-,Burulday, “3-6 Yaş Dönemindeki Resimli Çocuk Kitaplarının İç ve Dış Yapı Özelliklerinin İncelenmesi”,119.

⁶⁹ Hasan Güleriyüz, *Yaratıcı Çocuk Edebiyatı* (Ankara: Pegem Yayıncılık, 2. Baskı, 2003), 165.

⁷⁰ Halit Karatay, “Çocuk Edebiyatı Metinlerde Bulunması Gereken Özellikler,” *Kuramdan Uygulamaya Çocuk Edebiyatı*, ed. Tacettin Şimşek (Ankara: Grafiker Yayınları, 2021), 92. Havise Çakmak Güleç ve Hulusi Geçgel, *Çocuk Edebiyatı* (Ankara: Kök Yayıncılık, 2006), 169.

⁷¹ Yılmaz, “Çocuk Kitaplarında Bulunması Gereken Özellikler,” 72.

⁷² Sedat Sever, *Çocuk ve Edebiyat* (Ankara: Kök Yayıncılık, 1. Baskı, 2003), 32.

olmalı; uzun ve karmaşık cümle yapılarına yer verilmemelidir. Az kelimeyle öz bir anlatım yapılmalı kazandırılmak istenen mesaj net olarak verilmelidir.

1.2.2.1.2 Yaş Grubuna Uygunluk ve İçerik Bakımından Hikâyeler

Konusu

Türk Dil Kurumu'na göre "konu", konuşma, yazı ya da eserde ele alınan düşünce, olay ya da durumdur.⁷³ . . Konu, anlatının temel bileşenleri olan olay, mekân, zaman ve karakterleri anlamlı bir bütün hâline getirir; böylece anlatının akıcılığı sağlanır ve okuma süreci kesintiye uğramaz. Konu, okuru metne yönlendiren temel unsurlardan biri olduğundan, tesadüfi ve uydurma olmaktan uzak, kabul edilebilir ve inandırıcı nitelikte olmalıdır.⁷⁴

Özellikle hikâye kitaplarında konu, çocukların sadece eğlenmelerine değil; düşünmelerine, sorgulamalarına ve farklı bakış açılarını fark etmelerine de katkı sağlamalıdır. Bu doğrultuda çocuk yayınlarında işlenen konular eğlendirici ve dinlendirici olmanın ötesinde, çocukların düşünme becerilerini geliştirmeli ve onlara yeni bakış açıları kazandırmalıdır. Konular, çocukların yaş düzeyleri ve ilgi alanları gözetilerek belirlenmelidir.⁷⁵

4-6 yaş çocuklar konu başlıkları arasında; doğa sevgisi, hayvanlar, mevsimler, gezegenler, uzay, yaşama sevinci, arkadaşlık, aile ilişkileri, yardımlaşma, iş birliği, bilimsel merak, problem çözme gibi temalar yer alabilir.⁷⁶ Ancak unutulmamalıdır ki bu konular 4-6 yaş çocukların gelişim düzeyine uygun şekilde ele alınmalı açık ve anlaşılır olmalı, karmaşıklık içermemelidir.

İçerikte bulunmaması gereken özellikleri ise şu şekilde sıralayabiliriz:

1. Eğitimde birlik ilkesine aykırı, ayrıştırıcı ve kutuplaştırıcı yaklaşımlardan uzak durulmalıdır.
1. Yayınlar, Anayasa, yasalar ve Millî Eğitim'in temel ilkeleriyle çelişmemelidir.

⁷³ Türk Dil Kurumu, "konu TDK Sözlük Anlamı," erişim 05 Aralık 2023, <https://sozluk.gov.tr/?kelime=konu>

⁷⁴ Karatay, "Çocuk Edebiyatı Metinlerde Bulunması Gereken Özellikler," 92, 95.

⁷⁵ Çakmak Güleç ve Geçgel, *Çocuk Edebiyatı*, 169.

⁷⁶ Fahri Temizyürek vd., *Çocuk Edebiyatı* (Ankara: Pegem Akademi, I. Baskı, 2016), 29.

2. K r inançlara,  n yargılara ve koşullandırıcı anlatıma yer verilmemelidir.
3. Eşitlik ilkesine bağlı kalınmalı, ayrımcılıklar yerilerek eşitlik değer olarak sunulmalıdır.
4. Duygu sömürüsüne dayalı anlatılar ( rneğin üvey anne, yoksulluk gibi) tercih edilmemelidir.
5. Geleceğe dönük bakış açısı içermeli, bilimkurgu ve teknoloji konularına açık olunmalıdır.
6. İdeolojik yönlendirme, dini ya da etnik ayrımcılığa yer verilmemelidir. Toplum kesimlerini aşağılayan, ötekileştirici temsillerden uzak durulmalıdır.⁷⁷

ocuk kitaplarında ilgi çekici ve okunabilir bir konunun işlenip işlenmediği aşağıdaki sorularla değerlendirilebilir:

- Kitapta işlenen konu çocukların ilgisini çekecek nitelikte mi?
- Hikâye akıcı mı, anlatıda sürekli bir hareketlilik var mı?
- Kurgu orijinal ve yaratıcı mı?
- Konu inandırıcı ve mantıklı mı?
- Olaylara giriş bölümü (masallardaki döşeme gibi) mevcut mu?
- Olaylar neden-sonuç ilişkisi içinde tutarlı biçimde gelişiyor mu?
- Kurgu yapısı güçlü m , belirgin dönüm noktalarıyla ilerliyor mu?⁷⁸

Ana teması

Türkçe sözlükte tema “Asıl konu, temel motif; ana konu⁷⁹” şeklinde tanımlanmaktadır. Tema, yazarın hikâyeyi kaleme alma amacını yansıtır. Ancak temanın, konunun önüne geçmemesi önemlidir. Yazar, okura bir ders veya deneyim kazandırmayı hedeflerken, konuyu, karakterleri ve olay örgüsünü ihmal etmemelidir. ocuk kitaplarında konu ve tema arasında güçlü bir ilişki kurulmalı, tema akla yatkın,

⁷⁷ Selda Soysal, 4-6 Yaş Grubu Resimli ocuk Hikâyelerinin İçerdikleri Milli Kültürel Değerler Açısından İncelenmesi (Ankara: Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019), 22.

⁷⁸ Karatay, “ocuk Edebiyatı Metinlerde Bulunması Gereken  zellikler,” 98.

⁷⁹ “Tema ne demek,” *TDK Sözlük Anlamı*, erişim: 07 Aralık 2023, <https://sozluk.gov.tr/?kelime=tema>.

inandırıcı bir konu çerçevesinde ele alınmalıdır. Olaylar tutarlı bir şekilde gelişmeli, ayrımcılıktan uzak durularak aklın ve bilimin ön plana çıkarıldığı bir anlatım tercih edilmelidir.⁸⁰

Özellikle okul öncesi kitaplarda ana fikir, çocukların gelişim düzeyine uygun olarak; açık, sade ve yorumdan uzak biçimde sunulmalıdır. Düşmanlık, öç alma, hırsızlık, saldırganlık gibi olumsuz davranışları yücelten temalardan kaçınılmalıdır. Bunun yerine; sevgi, yardımlaşma, dostluk, hoşgörü gibi olumlu değerler ön plana çıkarılmalıdır.⁸¹

Karakter

Karakter kavramı Türkçe sözlükte “*Bir eserde duygu, tutku ve düşünce yönlerinden ele alınan kimse*” şeklinde tanımlanmaktadır.⁸² Genel olarak aynı minvalde kullanılan kahraman kavramı ise “Roman, hikâye, tiyatro vb. edebiyat türlerinde yüksek nitelikleri veya örnek alınacak davranışları dolayısıyla okurların hayranlık duyduğu başkişi”⁸³ şeklinde tarif edilir. Ancak bilinmelidir ki karakter ve kahraman arasında ince bir çizgi vardır. Bu çizgiyi Sever şu şekilde ifade eder “Her yapıtta, başından olay geçen kahramanlar, çeşitli karakterleri canlandırır.”⁸⁴ Karakter ile kahraman arasındaki bu ince farktan sonra genel olarak karakterlerin özde ise kahramanların en önemli özelliklerinden biri çocuğun özdeşim kurabileceği yapıda olması gerektiğidir. Çünkü okul öncesi çocuk kitaplarında çocuğun özdeşim kurabileceği kahramanlar çocuğun hem duygusal hem de sosyal gelişimi için önem arz eder.⁸⁵ Özdeşim kuran çocuk sadece davranışlarını şekillendirmekle de kalmayıp kitap kahramanını artık bir arkadaş olarak görerek bu düşsel kahraman sayesinde başka yaşamlara tanıklık eder. Bundan dolayı kahramanlar ve karakterleri özenle hazırlanmalıdır.

⁸⁰ Karatay, “Çocuk Edebiyatı Metinlerde Bulunması Gereken Özellikler,” 97

⁸¹ Erol-Elhakan-Burulday, “3-6 Yaş Dönemindeki Resimli Çocuk Kitaplarının İç ve Dış Yapı Özellikleri,” 119.

⁸²“Karakter ne demek,” *TDK Sözlük Anlamı*, erişim: 07 Aralık 2023, <https://sozluk.gov.tr/?kelime=karakter>.

⁸³ “Kahraman ne demek,” *TDK Sözlük Anlamı*, erişim: 07 Aralık 2023, <https://sozluk.gov.tr/?kelime=kahraman>.

⁸⁴ Sever, *Çocuk ve Edebiyat*, 63.

⁸⁵Yılmaz, “Çocuk Kitaplarında Bulunması Gereken Özellikler,” 86.

Karakter sayısı ideal olarak bir ile üç arasında tutulmalıdır. Aksi hâlde çocuklar, kişiler arası ilişkileri takip etmekte zorlanabilir..Aynı zamanda kahramanlar çocukların yaşam becerilerinden yola çıkılarak oluşturulmalıdır.

Okudukları eserlerdeki karakterleri kendilerine bir rol model olarak seçen çocuklar için, kitaplarda yer alan karakterlerin karşılaştıkları sorunları çözme biçimleri de önem arz etmektedir.⁸⁶

Karakterlerin anlatımı aşağıdaki tekniklerle çeşitlendirilebilir:

- Düz anlatım,
- Diyaloglar aracılığıyla,
- Diğer karakterlerin bakış açısıyla,
- Karakterin iç sesi (monolog),
- Olaylar sırasında sergilenen davranışlarla.

Karakterlerin inandırıcılığı, güçlü ve zayıf yönlerinin belirginliği, gelişim göstermeleri, sıra dışı kişilik özellikleri taşımaları ve davranışlarının yaşlarına uygunluğu da önemlidir.⁸⁷

Dil ve Üslubu

Çocuk edebiyatını yetişkin edebiyatından ayıran en temel fark, hedef kitlenin gelişimsel özellikleri doğrultusunda belirlenen dil ve anlatım tarzıdır. Biçimsel ve içeriksel olarak iyi yapılandırılmış bir kitap, ancak uygun bir dille sunulursa etkili olur. Aksi hâlde kitap, çocuğun ilgisini çekemeyebilir ya da yanlış anlaşılmalara neden olabilir.⁸⁸

4-6 yaş grubu çocuklar henüz dil gelişiminin erken evresindedir. Bu nedenle kitaplarda kullanılan dil, çocuğun gündelik yaşamda duyduğu, anladığı ve kullandığı dile benzer olmalıdır. Bilinmeyen kelimeler, bağlam içinde tahmin edilebilir nitelikte olmalı ve çocukların kelime dağarcığını zenginleştirmelidir.⁸⁹

⁸⁶ Erol-Elhakan-Burulday, “3-6 Yaş Dönemindeki Resimli Çocuk Kitaplarının İç ve Dış Yapı Özellikleri,” 119

⁸⁷ Karatay, “Çocuk Edebiyatı Metinlerde Bulunması Gereken Özellikler,”102.

⁸⁸Yılmaz, “Çocuk Kitaplarında Bulunması Gereken Özellikler,” 93.

⁸⁹Yılmaz, “Çocuk Kitaplarında Bulunması Gereken Özellikler”,94.

Kitaplarda çocukların karşısına çıkan bilmedikleri kelimeler cümlenin ya da metnin bütününden tahmin edilebilecek türden olmalı, bu sayede çocuk hem metni anlamlandırma konusunda sıkıntı yaşamamalı hem de sözcük dağarcığını zenginleştirmelidir.⁹⁰

Ayrıca çocukların sosyal gelişimlerini desteklemek için selamlaşma, teşekkür etme, özür dileme gibi ilişki ifadeleri kitaplarda yer almalıdır. Bu kalıplar aracılığıyla çocuklar toplumsal ilişkiler kurmayı öğrenirler.⁹¹

İkilemeler metne ritim ve anlam derinliği kazandırır. Kısa dikkat süresine sahip bu yaş grubu için metnin anlaşılır olması açısından ikilemelerden faydalanılması önemlidir.⁹²

Yine 4-6 yaş dönemi çocuklarının dikkat sürelerinin çok kısa olduğu ve uzun cümleleri takip etmekte zorlandıkları bilindiğinden mümkün olduğunca basit ve kurallı cümleler tercih edilmeli, cümlelerin az sayıda kelimedenden oluşmasına azami ölçüde dikkat gösterilmelidir.⁹³

Bilindiği üzere bu dönemde, çocuğun merak ve keşfetme duygusu ön plandadır. Bu dönemde çocuk soru sorarak etrafında olup biteni anlamaya çalışır. Dolayısıyla çocuk kitaplarında soruların ve bununla birlikte cevap cümlelerinin bulunması öğrenme ihtiyacının karşılanmasında çocuğa yardımcı olacaktır.⁹⁴

Soru cümlesi gibi 4-6 yaş dönemine yönelik çocuk kitaplarında çoğunlukla başvurulacak cümle tipleri arasında eylem ve ünlem cümleleri de vardır. Bu dönemdeki çocuk, oyun ihtiyacından ötürü oldukça hareketlidir. Dolayısıyla çocuğun başına oturduğu kitabın da harekete dayalı diğer bir söyleyişle eylem ağırlıklı olması gerekmektedir. Bu durum aslında çocuğun gelişim özellikleri açısından da zaruridir. Aynı zamanda çocuk kitaplarında ünlem cümlelerinin kullanılması metinde öne çıkan duyguların bir anlamda daha net açığa çıkmasını sağlayacak, çocuğun cümlelere anlam vermesine de ek bir imkân verecektir.⁹⁵

⁹⁰Yılmaz, “Çocuk Kitaplarında Bulunması Gereken Özellikler”,95.

⁹¹Yılmaz, “Çocuk Kitaplarında Bulunması Gereken Özellikler”,96.

⁹²Yılmaz, “Çocuk Kitaplarında Bulunması Gereken Özellikler”,97.

⁹³Yılmaz, “Çocuk Kitaplarında Bulunması Gereken Özellikler”,98.

⁹⁴Yılmaz, “Çocuk Kitaplarında Bulunması Gereken Özellikler”,99, Sever, “Çocuk ve Edebiyat”, 33.

⁹⁵Yılmaz, “Çocuk Kitaplarında Bulunması Gereken Özellikler”,100.

Özetle bu dönem çocukları için yazılmış hikaye kitaplarında Dil açısından dikkat edilmesi gerekenler:

- Cümleler sade, kısa ve açık olmalı (6 kelimeyi aşmayan cümleler tercih edilmeli),
- Tek özne-yüklem yapısına dayalı cümleler kullanılmalı,
- Gereksiz sıfatlardan kaçınılmalı,
- Yabancı ve argo kelimelere yer verilmemeli,
- Cümle yapısı canlı ve hareketli olmalı,
- Soru, eylem ve ünlem cümleleriyle anlatım zenginleştirilmeli,
- Yöresel şive ve deyimlerden uzak durulmalıdır.⁹⁶

Dil ve üslup değerlendirilirken aşağıdaki sorular yöneltilebilir:

1. Kullanılan üslup, işlenen konu ve edebî türe uygun mu?
2. Anlatım açık ve anlaşılır mı, yoksa mecazlara mı dayanıyor?
3. Diyaloglar doğal ve karaktere uygun biçimde kurgulanmış mı?
4. Kitabın üslubu okuyucunun yaş ve gelişim özelliklerine hitap ediyor mu?

1.2.2.1.3 Görsel bakımdan hikâyeler

Bir hikaye kitabını teknik ve içerik bakımdan ele alıp incelemek ne kadar önemli ve değerliyse görsel bakımdan incelemekte oldukça önemli ve değerlidir. Zira yazının dilini henüz öğrenememiş olan çocuklar için resimler, hikayeyi anlatan önemli metinlerdir. Çocuk kitapla olan bağını görseller aracılığı ile kurar ve resimler vasıtasıyla kitabı anlamlandırır. Bu bağlamda 4-6 yaş dönemi için hazırlanan hikaye kitaplarındaki resimler, çocuğun bir masalı ya da öyküyü, resimlere bakarak dinlemesini sağlar. Bu durum hem çocuk açısından çok uyaranlı bir ortam oluşturur hem de görme duyusunun anlama sürecine katılmasına yardımcı olur. Bu dönemdeki çocuklara seslenen kitaplardaki resimler, kısa ve yalın anlatımlı metinlerin içeriğini

⁹⁶ Candemir Demircan, "TÜBİTAK Çocuk Kitaplığı Dizisindeki Kitapların Dış Yapısal ve İç Yapısal Olarak İncelenmesi," *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 21 (Haziran 2006): 14. Halil Aytekin, *Çocuk ve Gençlik Edebiyatı* (Ankara: Anı Yayıncılık, 2016, 1. Baskı), 53. Karatay, "Çocuk Edebiyatı Metinlerde Bulunması Gereken Özellikler," 109-118.

görsel öğelerle zenginleştirmeli; çocuklar devingen kahramanların resimlerine bakarak kendilerince yeni öyküler oluşturabilmelidir.⁹⁷

Hikâye kitaplarında resimler genellikle **açıklayıcı, süsleyici ve tamamlayıcı** olmak üzere üç grupta değerlendirilir. **Açıklayıcı resimler**, özellikle okuma-yazma öğrenme sürecindeki çocuklar için oldukça işlevseldir. Bu tür resimler anlatımı somutlaştırarak, kavramları ve nesnelere görsel olarak destekler; böylece çocukların öğrenme sürecini hızlandırır.

Süsleyici resimler ise kitabı estetik açıdan daha çekici hâle getirir. Sembolik anlatımlarla süslenmiş, yer yer masal atmosferi taşıyan bu tür görseller, çocukların kitapla duygusal bir bağ kurmasını kolaylaştırır. **Tamamlayıcı resimler** ise yazıyla anlatılması güç olan içerikleri görsel olarak açıklar. Örneğin, daha önce zürafa görmemiş bir çocuğa bu hayvanı yalnızca yazıyla anlatmak zor olabilir; ancak bir zürafa resmi çocuğun kolayca anlamasına yardımcı olur. Söz dağarcığı sınırlı olan çocuklar, bu tür resimler sayesinde hem yeni sözcükler öğrenir hem de anlatılanları daha rahat anlamlandırır.⁹⁸

Çocukların kitapla kurduğu görsel bağın niteliği, resimlerin belirli ölçütler doğrultusunda hazırlanmasına bağlıdır. Bu noktada dikkat edilmesi gereken ilk unsur, resimlerin çocuğun estetik beğenisini geliştirecek nitelikte, sanatsal bir duyarlılıkla hazırlanmış olmasıdır. Diğer bir unsur ise çizerin sanatçı duyarlılığına sahip olmasının yanı sıra çocuk gelişimi hakkında bilgi sahibi olmasıdır. Nasıl ki çocuklar için yazmak, yalnızca edebî bir beceri değilse; çocuklar için çizmek de yalnızca sanatsal yetenekle sınırlı bir faaliyet değildir. Çocuklara hitap eden nitelikli görseller üretebilmek, bu iki niteliğin birleşimini gerektirir. Çocuk kitaplarındaki resimlerin niteliğini belirleyen bir diğer unsur da yazar ve çizer arasındaki iş birliğidir. Bu iş birliği sayesinde resimler, metni yalnızca süslemekle kalmaz; yazıyı tamamlayıcı, anlamı güçlendirici bir unsur hâline gelir. Resimler ve metinler birlikte anlam üretmeli; her iki unsur ortak bir anlatı ortaya koymalıdır. Hatta bazı durumlarda, özellikle henüz okuma becerisi gelişmemiş çocuklar için, resimler tek başına bir hikâye anlatabilecek nitelikte olmalıdır. Yazılı metni okuyamayan çocuk, resimlerin yardımıyla hikâyeyi sezebilmeli, karakterleri ve

⁹⁷ Sever, *Çocuk ve Edebiyat*, 176.

⁹⁸ Yılmaz, “Çocuk Kitaplarında Bulunması Gereken Özellikler”, 62.

olayları anlayabilmelidir. Bu ilke doğrultusunda çizer, önce çocuğun çevresinde sıkça karşılaştığı anne, baba, kardeş, dede gibi aile bireylerini; ardından televizyon, bilgisayar, ütü gibi tanıdık nesnelere resimlemeli; sonrasında çocuğun kavram gelişimine katkı sağlayacak, zihninde yeni yollar açacak görsellerle anlatımı zenginleştirmelidir. 4-6 yaş grubuna yönelik hikâye kitaplarında renk kullanımı da önemli bir unsurdur. Kitapta kullanılan renkler, yalnızca görsel ilgiyi artırmakla kalmaz; aynı zamanda kitabın teması ve konusu hakkında da bilgi verir. Örneğin geceyi konu alan bir kitapta koyu renk tonlarının kullanılması, hem temayı destekler hem de çocukların kitabı daha kolay hatırlamasına yardımcı olur. Renklerin tematik anlam taşıması, kitabın bütünlüğünü ve etkisini artırır.⁹⁹ Ayrıca hikâye kitabındaki resimlerin sayfa düzeni de önemlidir. Sayfa tasarımı sade, rahat ve gözü yormayan biçimde yapılmalıdır. Resimler;

- Konuya uygun,
- Anlaşılır,
- Gerçekçi,
- İlgi çekici,
- Çerçeve içinde,
- Metinle uyumlu ve birbirini tamamlayıcı nitelikte olmalıdır.
- Ayrıntılar özenle işlenmeli ve resimler sayfanın en uygun yerine yerleştirilmelidir.¹⁰⁰

Çocuk kitaplarının görsel tasarımı yönünden nitelikli olup olmadığını anlamak için aşağıdaki sorulara yanıt aranabilir:¹⁰¹

1. Kitabın kapağındaki resimler parlak, canlı ve dikkat çekici mi?
2. Ön kapaktaki görseller, kitabın arka kapağındaki özet ya da içerikle uyumlu mu?

⁹⁹ Yılmaz, “Çocuk Kitaplarında Bulunması Gereken Özellikler”, 62-68.Erol- Elhakan-,Burulday, “3-6 Yaş Dönemindeki Resimli Çocuk Kitaplarının İç ve Dış Yapı Özelliklerinin İncelenmesi”, 119. Soysal, 4-6 Yaş Grubu Resimli Çocuk Hikayelerinin İçerdikleri Millî Kültürel Değerler Açısından İncelenmesi, 21.

¹⁰⁰ Demircan, “TÜBİTAK Çocuk Kitaplığı Dizisindeki Kitapların Dış Yapısal ve İç Yapısal Olarak İncelenmesi”, 14.

¹⁰¹ Karatay, “Çocuk Edebiyatı Metinlerde Bulunması Gereken Özellikler”, 93.

3. Resimler estetik açıdan değerli mi? Çocukların sanatsal gelişimine uygun teknikler kullanılmış mı?
4. Bazı resimler farklı çağrışımlar uyandırıyor mu? Çocukların yaratıcılığını ve duygu dünyasını geliştirme potansiyeli taşıyor mu?
5. Metin ve resim tasarımları bir bütün oluşturuyor mu, uyum içinde mi?

1.3. Diyanet Yayınları 4-6 Yaş Grubuna yönelik Hikâyelerin Değerlendirilmesi

Devletin resmî kurumlarından biri olan Diyanet İşleri Başkanlığı (D.İ.B.), kurulduğu 3 Mart 1924 tarihinden itibaren çeşitli yayın faaliyetlerinde bulunmuştur. Bu yayınlar arasında çocuklara yönelik içerikler de yer almakta; özellikle dini eğitimi destekleyici nitelikteki yayınlar aracılığıyla çocuk edebiyatından faydalanılmaktadır. Diyanet, 1979 yılında ilk kez *Diyanet Çocuk Dergisi*'ni yayımlayarak çocuklara yönelik yayıncılık faaliyetlerine kurumsal bir boyut kazandırmıştır. Günümüzde ise okul öncesi dönemi kapsayan, 4-6 yaş grubuna hitap eden çeşitli yayınlar, bu faaliyetlerin önemli bir parçası hâline gelmiştir. Bu yayınlar arasında hikâye kitaplarının sayıca artış gösterdiği özellikle 2014 yılı sonrası dikkate değer bir gelişme olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu artışın temelinde, Türkiye’de okul öncesi döneme yönelik din eğitimi yaklaşımlarındaki değişim yatmaktadır.¹⁰²

Bu konuyu Zırh tezinde şu şekilde ele almıştır “1999-2011 yılları arasında Kur’an kurslarına devam edecek bireyler için, kış döneminde 15 yaş, yaz döneminde ise 12 yaş olmak üzere bir yaş sınırı mevcuttu. Bu durum okul öncesi dönemdeki çocukların bu eğitimlerden tamamen muaf tutulması anlamına geliyordu. Dolayısıyla devlet, bu dönemde okul öncesi çocukların din eğitimi almasını uygun görmemekteydi.” Ancak 2011 yılında yayımlanan Kanun Hükmünde Kararname ile bu yaş sınırlaması kaldırılmış; 2013 itibarıyla 4-6 yaş grubu çocuklar için Kur’an kursları açılmaya başlanmıştır. Bu gelişme, devletin okul öncesi çocuklar için din eğitimi

¹⁰²Zırh, *Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları 4-6 Yaş Hikâye Kitaplarının Biçim, İçerik ve Görseller Açısından İncelenmesi*, 58.

konusundaki görüşünün değiştiğini ve bu yaş grubunun dini gelişim açısından desteklenmesi gereken bir dönem olarak görüldüğünü ortaya koymaktadır.”¹⁰³

Yeni yaklaşım doğrultusunda ortaya çıkan ihtiyaç, Diyanet yayınlarında da karşılık bulmuş; özellikle 2014 sonrası dönemde 4-6 yaş grubu için yayımlanan hikâye kitaplarında belirgin bir artış gözlenmiştir. Ancak bu yayının faaliyetlerinin kapsamı, amacı ve yöntemi konusunda kurumsal düzeyde yapılmış olan akademik veya uygulayıcı açıklamaların oldukça sınırlı olduğu görülmektedir. Bu alandaki en somut çalışmalar, yalnızca 2003 ve 2005 yıllarında düzenlenen I. ve III. Dini Yayınlar Kongreleri ile sınırlıdır. Bu durum, aradan geçen uzun yıllar boyunca çocuk kitaplarına yönelik yayıncılık politikalarının sistematik olarak değerlendirilmediğini ya da bu konuda kurumsal bir belge veya kılavuz hazırlanmadığını göstermektedir.¹⁰⁴

2023 yılı itibarıyla, Diyanet İşleri Başkanlığı'nın resmî web sitesinde yer alan bilgilere göre, 4-6 yaş grubuna yönelik toplam 49 hikâye kitabı satışıdır. Bu kitaplar 4-6 yaş ve 4-7 yaş şeklinde sınıflandırılmış; set hâlinde ya da tekil olarak temin edilebilmektedir. Bu yayınlar yalnızca Kur'an kurslarında materyal olarak kullanılmakla kalmayıp, bireysel kullanıcılar tarafından da satın alınarak eğitsel amaçla değerlendirilmektedir.

Bu kitapların basım yılları incelendiğinde, önemli bir kısmının 2018 sonrası yayımlandığı dikkat çekmektedir:

- 2023: 19 kitap
- 2022: 14 kitap
- 2020: 13 kitap
- 2019: 2 kitap
- 2018: 1 kitap¹⁰⁵

¹⁰³ Zırh, *Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları 4-6 Yaş Hikâye Kitaplarının Biçim, İçerik ve Görseller Açısından İncelenmesi*, 59.

¹⁰⁴ Detaylı bilgi için bkz. Sümeyye Zırh, *Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları 4-6 Yaş Hikâye Kitaplarının Biçim, İçerik ve Görseller Açısından İncelenmesi*, 59-63.

¹⁰⁵ [Yayinsatis.diyaret.gov.tr](https://yayinsatis.diyaret.gov.tr), “Çocuk Yayınları (4-7 Yaş)”, erişim: 15 Aralık 2023, <https://yayinsatis.diyaret.gov.tr/cocuk-yayinlari-6-yas>.

Bu dağılım, Diyanet'in 2013 yılında 10 pilot ilde başlattığı 4-6 yaş Kur'an kurslarının, 2020 yılı itibarıyla Türkiye genelinde yaygınlaşmasının doğrudan bir sonucu olarak değerlendirilebilir.

Ancak bu gelişmelere rağmen, hikâye kitaplarının nasıl ve hangi pedagojik yaklaşımla hazırlandığına dair Diyanet tarafından hazırlanmış yeni bir kılavuz, yönerge veya kongre metni bulunmamaktadır. Bu durum, yayımlanan kitapların içeriğine ilişkin kurumsal politikaların yeterince şeffaf ya da sistematik biçimde paylaşılmadığını göstermekte; aynı zamanda bilimsel değerlendirme ve eleştiriler açısından da bir boşluk oluşturmaktadır.

15 Aralık 2023 tarihi itibarıyla Diyanet İşleri Başkanlığı Dini Yayınlar Genel Müdürlüğü web sitesindeki çocuk yayınları bölümünde yer alan hikâye kitapları incelendiğinde, kitapların genellikle "4-6 yaş" ve "4-7 yaş" şeklinde sınıflandırıldığı görülmüştür. Setler de dâhil olmak üzere toplam 49 hikâye kitabının satışta olduğu tespit edilmiştir.¹⁰⁶ Bu kitaplar, hem Kur'an kurslarında eğitim materyali olarak kullanılmakta hem de bireysel kullanıcılar tarafından temin edilerek kurs dışında da değerlendirilebilmektedir. Bununla birlikte, halen basımı yapılmadığı için satışta bulunmayan hikâye kitaplarının sayısı 51 olarak belirlenmiştir.

2014-2023 yılları arasında D.İ.B'in yayınlamış olduğu toplam 100 hikâye kitabı vardır. Bu kitaplar aşağıdaki tablolarda gösterilecektir.

Web sayfasında satışta olan Kitaplar (tablo başlığı)

Tablo numarası eklenmeli

¹⁰⁶ Yayinsatis.diyane.gov.tr, "Çocuk Yayınları (4-7 Yaş)", erişim: 15 Aralık 2023, <https://yayinsatis.diyane.gov.tr/cocuk-yayinlari-6-yas>.

Tablo 2. Web sayfasında satışta olan Kitaplar

Setin adı	No	Adı	Yazarı	Yayınevi	Basım yılı	Yaş Gr
	1	Meraklı Şipşak	Betül Şatır	D.İ.B Yayınları	2.baskı 2023	4+
	2	Bir De Buradan Bak	Nur Tok	D.İ.B Yayınları	2.baskı 2023	4+
	3	Patili ve Dostları (müzikli ve sesli kitap)	Komisyon	D.İ.B Yayınları	2.baskı 2023	4+
Peygamberimizin sessiz dostları	4	Demir Gaga ve Hapşırık	Sema Eker	D.İ.B Yayınları	2.baskı 2023	4+
	5	Gamame'nin Özel Görevi	Sema Eker	D.İ.B Yayınları	2.baskı 2023	4+
	6	Mağaranın Muhafızları	Sema Eker	D.İ.B Yayınları	2.baskı 2023	4+
	7	Hureyre'nin Merakı	Sema Eker	D.İ.B Yayınları	2.baskı 2023	4+
Örneğimiz peygamberimiz	8	Meryem ve Kuşu Pıtırıcık	Hilal Lekesiz Kılıç	D.İ.B Yayınları	2.baskı 2023	4+
	9	Meryem ve Atçılık Oyunu	Hilal Lekesiz Kılıç	D.İ.B Yayınları	2.baskı 2023	4+
	10	Meryem ve Arkadaşı Nisa	Hilal Lekesiz Kılıç	D.İ.B Yayınları	2.baskı 2023	4+
	11	Meryem ve İyilik Ekibi	Hilal Lekesiz Kılıç	D.İ.B Yayınları	2.baskı 2023	4+
	12	Öykü Zamanı-Oyun Zamanı	Muhammed Kamil Yaykan(cim dergi yayın kordinatörü)	D.İ.B Yayınları	2.baskı 2023	4+
Kukla Misket Serisi	13	Kukla Misket Kabak Dalda Ceviz Yerde	Pınar Başar Ünlüer	D.İ.B Yayınları	3.Baskı 2023	4+
	14	Kukla Misket Ekmeğin Yolculuğu Kukla Misket	Pınar Başar Ünlüer	D.İ.B Yayınları	2.baskı 2020	4+
	15	Ballı Şifa	Pınar Başar Ünlüer	D.İ.B Yayınları	2.baskı 2020	4+
	16	Kukla Misket ineklerin gösterisi	Pınar Başar Ünlüer	D.İ.B Yayınları	3.baskı 2022	4+
	17	Kukla Misket yumurtanın peşinde	Pınar Başar Ünlüer	D.İ.B Yayınları	5.baskı 2023	4+
Benim Güzel Kelimelerim	18	Bismillah	Sema Çelem	D.İ.B Yayınları	3.baskı 2020	4+
	19	SübhaneAllah	Sema Çelem	D.İ.B Yayınları	3.baskı 2020	4+
	20	Elhamdülillah	Sema Çelem	D.İ.B Yayınları	3.baskı 2020	4+
	21	Allahuekber	Sema Çelem	D.İ.B Yayınları	3.baskı 2020	4+
	22	Maşallah	Sema Çelem	D.İ.B Yayınları	3.baskı 2020	4+
	23	İnşallah	Sema Çelem	D.İ.B Yayınları	3.baskı 2020	4+
Hadislerle Öğreniyorum	24	Köpek Suyu Nasıl İçmiş?	Esra Erken Güney	D.İ.B Yayınları	1.baskı 2022	4+
	25	Kaya Kuşu kimmiş?	Esra Erken Güney	D.İ.B Yayınları	1.baskı 2022	4+
	26	Horoz Neden Ötüyormuş	Esra Erken Güney	D.İ.B Yayınları	1.baskı 2022	4+
	27	Çekirge Ne Görmüş?	Esra Erken Güney	D.İ.B Yayınları	1.baskı 2022	4+
	28	Anne Arı Neredeymiş?	Esra Erken Güney	D.İ.B Yayınları	1.baskı 2022	4+
	29	Âlemlere Rahmet Son Peygamber Hz. Muhammed (sav)	Esra Erken Güney	D.İ.B Yayınları	2.baskı 2022	4+
	30	Selam Ülkesi	Hilal Beşik	D.İ.B Yayınları	2.baskı 2022	4+
	31	Misafirperver Orman	Hilal Beşik	D.İ.B Yayınları	2.baskı 2022	4+
	32	Süt Şişeleri	Hilal Beşik	D.İ.B Yayınları	2.baskı 2022	4+
	33	Vitamin Sofrası	Hilal Beşik	D.İ.B Yayınları	2.baskı 2022	4+
	34	Bambu Dev ile Gökçe Kız	Hilal Beşik	D.İ.B Yayınları	2.baskı 2022	4+
	35	Arkadaşlık Adası	Hilal Beşik	D.İ.B Yayınları	2.baskı 2022	4+

	36	Canım Ramazan	Elif Günaydın	D.İ.B Yayınları	2.baskı 2022	4+
	37	Şiirlerle Peygamberim	Zeynep Kar Temur	D.İ.B Yayınları	2.baskı 2022	4+
	38	Meraklı Çocuk ile Annesi –İslam’ın Amentüsü	Mahmut kaya	D.İ.B Yayınları	2.baskı 2022	4+
	39	Masal Kitabım	Nehir Aydın Gökduman	D.İ.B Yayınları	2.baskı 2022	5+
	40	Kırk Hadis Düşler Ülkesi	Zeynep Demirtaş Eren	D.İ.B Yayınları	2018	5+
Hikayelerle değerlerim	41	Sabırlı Ayı ve Dostları	Engin Nigar	D.İ.B Yayınları	1.baskı 2020	7+
	42	Akıllı köpek ve dostları	Engin Nigar	D.İ.B Yayınları	2.baskı 2020	7+
	43	Utangaç Bülbül ve dostları	Engin Nigar	D.İ.B Yayınları	2.baskı 2020	7+
	44	Kısa boylu zürafa ve dostları	Engin Nigar	D.İ.B Yayınları	2.baskı 2020	7+
	45	Dedektif kaplan ve dostları	Engin Nigar	D.İ.B Yayınları	2.baskı 2020	7+
	46	Minik Kalbim Kur’anla Buluşuyor	Dr. Hafsa Fidan Vidinli	D.İ.B Yayınları	4.baskı2023	7+
	47	Köz Masalı	Kudret Ayşe Yılmaz	D.İ.B Yayınları	3.baskı 2019	7+
	48	Acayip bir operasyon Hz. Ebubekir’in Hayatı	Fatma Çağdaş Börekçi	D.İ.B Yayınları	1.baskı 2023	8+
	49	Kâinata Harika Şeyler	Esra Aydınbaş	D.İ.B Yayınları	1.baskı 2022	9+
	50	Hikaye Kumbaram	Özden Sayın	D.İ.B Yayınları	2.baskı 2023	9+
	51	Raptiye	Hatice Arabacı	D.İ.B Yayınları	2.baskı 2019	
	52	Minik Oruç Yıldızı	Arife Gökmen	D.İ.B Yayınları	3.baskı 2023	4+
	53	Güneş ile Kovalamaca	Arife Gökmen	D.İ.B Yayınları	3.baskı 2023	3+

Tablo 3. Web sayfasında satışta olmayan kitaplar

Okul Öncesine Yönelik Hikaye ve Etkinliklerle Değerler Eğitimi I-II (set)	54	Haydi Sen Anlat	Nilgün Güler	D.İ.B Yayınları	3.baskı 2020	4+
	55	İki Makinist	Nilgün Güler	D.İ.B Yayınları	3.baskı 2020	4+
	56	Güzelce Köyü	Sadiye Sayım	D.İ.B Yayınları	3.baskı 2020	4+
	57	Adil Bir Oyun	Yasemin Çağlar	D.İ.B Yayınları	3.baskı 2020	4+
	58	Sabır Kuşu	Tuğçe Şifa Zorlu	D.İ.B Yayınları	3.baskı 2020	4+
	59	Mızımız Mandalina Balığı	Nilgün Güler- Yasemin Çağlar	D.İ.B Yayınları	3.baskı 2020	4+
Okul Öncesine Yönelik Hikaye ve Etkinliklerle Değerler Eğitimi I-II (set)	60	Dostluk Parkı	Zeynep Şeyma Koyuncu	D.İ.B Yayınları	3.baskı 2020	4+
	61	Tavşan Mavişin Masalı	Yasemin Çağlar	D.İ.B Yayınları	3.baskı 2020	4+
	62	İyilik Yarışçıları	Yasemin Çağlar	D.İ.B Yayınları	3.baskı 2020	4+
	63	Küstüm Çiçeği Süslü	Tuğçe Şifa Zorlu	D.İ.B Yayınları	3.baskı 2020	4+
	64	İlk Dua	Nilgün Güler	D.İ.B Yayınları	3.baskı 2020	4+
	65	Sincap Kuki	Tuğçe Şifa Zorlu	D.İ.B Yayınları	3.baskı 2020	4+
	66	Büşra’nın Arkadaşı	Yasemin Çağlar	D.İ.B Yayınları	3.baskı 2020	4+
	67	Ramazan Sevinçi	Nilgün Güler	D.İ.B Yayınları	3.baskı 2020	4+
	68	Büyüme Ne Güzel	Nilgün Güler	D.İ.B Yayınları	3.baskı 2020	4+

	69	Rüya Bulutu	Yasemin Çağlar	D.İ.B Yayınları	3.baskı 2020	4+
	70	Uzaktaki Dostlarım	Yasemin Çağlar	D.İ.B Yayınları	3.baskı 2020	4+
	71	Güzel Vatanım	Nilgün Güler	D.İ.B Yayınları	3.baskı 2020	4+
	72	Meraklı Şekerler	Tuğçe Şifa Zorlu	D.İ.B Yayınları	3.baskı 2020	4+
	73	Dev Şemsiyeler	Nilgün Güler	D.İ.B Yayınları	3.baskı 2020	4+
Değerlerle Büyüyorum Havuç Kurdu Bi Di Ki 1	74	Havuç Kurdu Bi Di Ki Bak Nasıl Paylaşmayı Öğreniyor	Gülşen Ünüvar	D.İ.B Yayınları	3.baskı 2020	4+
	75	Havuç Kurdu Bi Di Ki Bak Nasıl Arkadaşça Oynuyor	Gülşen Ünüvar	D.İ.B Yayınları	3.baskı 2020	4+
	76	Havuç Kurdu Bi Di Ki Bak Nasıl Yardımlaşıyor	Gülşen Ünüvar	D.İ.B Yayınları	3.baskı 2020	4+
	77	Havuç Kurdu Bi Di Ki Bak Ailesine Nasıl Bağlı	Gülşen Ünüvar	D.İ.B Yayınları	3.baskı 2020	4+
Cikeiki'nin Sevinci	78	Cikeiki ile Küçük Ördük	Sevim Ekinci	D.İ.B Yayınları	2.baskı 2017	
	79	Cikeiki ile Küçük Tavşan	Sevim Ekinci	D.İ.B Yayınları	2.baskı 2017	
	80	Cikeiki ile Küçük Lütfi	Sevim Ekinci	D.İ.B Yayınları	2.baskı 2017	
	81	Cikeiki ile Küçük Kedi	Sevim Ekinci	D.İ.B Yayınları	2.baskı 2017	
	82	Cikeiki ile Küçük Kuş	Sevim Ekinci	D.İ.B Yayınları	2.baskı 2017	
	83	Cikeiki ile Küçük Ağaç	Sevim Ekinci	D.İ.B Yayınları	2.baskı 2017	
Kıtır ile Pıtır	84	Hastaları Mutlu Etmek Ne Güzel	Arife Gökmen	D.İ.B Yayınları	4.baskı 2019	3+
	85	Affetmek Ne Güzel	Arife Gökmen	D.İ.B Yayınları	4.baskı 2020	3+
	86	Yardımlaşmak Ne Güzel	Arife Gökmen	D.İ.B Yayınları	4.baskı 2021	3+
	87	Selamlaşmak Ne Güzel	Arife Gökmen	D.İ.B Yayınları	4.baskı 2022	3+
	88	Kardeşlik Oyunu Ne Güzel	Arife Gökmen	D.İ.B Yayınları	4.baskı 2023	3+
Okul öncesi Peygamber Hikayeleri Seti	89	Mutluluk incileri beyaz yelken	Zeynep Demirtaş Eren	D.İ.B Yayınları	1.baskı 2016	5+
	90	Canım Ailem	Arife Gökmen	D.İ.B Yayınları	3.Baskı 2021	5+
	91	Adem Peygamber	Özkan Öze	D.İ.B Yayınları	2.Baskı 2017	4+
	92	Nuh Peygamber	Özkan Öze	D.İ.B Yayınları	2.Baskı 2018	4+
	93	İbrahim Peygamber	Özkan Öze	D.İ.B Yayınları	2.Baskı 2019	4+
	94	Yusuf Peygamber	Özkan Öze	D.İ.B Yayınları	2.Baskı 2020	4+
	95	Eyyüp Peygamber	Özkan Öze	D.İ.B Yayınları	2.Baskı 2021	4+
	96	Musa Peygamber	Özkan Öze	D.İ.B Yayınları	2.Baskı 2022	4+
	97	Davud Peygamber	Özkan Öze	D.İ.B Yayınları	2.Baskı 2023	4+
	98	Süleyman Peygamber	Özkan Öze	D.İ.B Yayınları	2.Baskı 2024	4+
	99	Yunus Peygamber	Özkan Öze	D.İ.B Yayınları	2.Baskı 2025	4+
	100	İsa Peygamber	Özkan Öze	D.İ.B Yayınları	2.Baskı 2026	4+

Başkanlık tarafından hazırlanan hikâye kitaplarının kategorilendirilmesinin 4-7 yaş şeklinde olduğu ifade edilmişti. Ancak 4- 7 yaş kategorisinde yer alan bazı kitapların 7 yaş ve üzeri olduğu tespit edilmiş bazı kitaplar da ise yaş sınırlandırılmasının bile verilmediği görülmüştür. Yaş sınırlandırılması verilmeyen bazı kitapların ise 7 yaş ve üzeri olduklarına kanaat getirilmiştir. Yine tespit edilen birkaç kitabın 4-6 yaş kategorisinde yer alması gerekirken 7-15 yaş kategorisinde yer aldığı görülmüştür. Bu bakımdan D.İ.B'in web sayfası hikâye kitaplarında ki yaş sınırlandırması ve düzen konusunda eksik kalmış, özenli bir şekilde listeleme yapmamıştır. Bu durum, kitapları satın alan bireyler ve hikâye kitabı talep eden Kuran kursu öğretmenleri için karmaşıklık yaratmakta ve Diyaneti eleştiriye açık hale getirmektedir.

Araştırmamızda kullanılan hikâye kitapları rasgele örneklem yöntemiyle seçilen Sivas 4-6 yaş Kuran kurslarında tavsiye niteliğinde kullanılan ve 4 ile 6 yaş arasındaki kitapları kapsamaktadır. Bundan dolayı yukarıdaki tablolarda yer alan ve kurslarda kullanılan 4-6 yaş hikâye kitapları içerisinde rasgele örneklem yöntemiyle seçilen 15 kitap üzerinden değerlendirme yapılacaktır. Bu 15 hikaye kitabı çoğunlukla set içerisinde yer alan kitaplardır. Set içerisinde 1 kitabın seçilmiş olmasının sebebi tüm seti yansıttığının düşünülmüş olmasından böylece her setten 1 ve bazı setlerdeki farklı yazarların bir kitabı incelenerek daha fazla seti inceleme imkânı sağlamak içindir.

Tablo 4. Araştırmanın örneklemini oluşturan hikâye kitapları

Setin adı		Kitabın adı	Kitabın yazarı	Yayınevi	Basım yılı	Yaş grubu
Peygamberimizin Sessiz Dostları	1-	Gamame'nin Özel Görevi	Sema Eker	D.İ.B Yayınları	2.baskı 2023	4+
Örneğimiz Peygamberimiz	2-	Meryem ve Atçılık Oyunu	Hilal Lekesiz Kılıç	D.İ.B Yayınları	2.baskı 2023	4+
Kukla Misket Serisi	3-	Kukla Misket Ekmeğin Yolculuğu	Pınar Başar Ünlüer	D.İ.B Yayınları	5. baskı 2023	4+
Benim Güzel Kelimelerim	4-	Elhamdülillah	Sema Çelem	D.İ.B Yayınları	3.baskı 2023	4+
Hadislerle Öğreniyorum	5-	Horoz Neden Ötüyormüş?	Esra Erken Güney	D.İ.B Yayınları	2.baskı 2022	4+
	6-	Misafirperver Orman	Hilal Beşik	D.İ.B Yayınları	2.baskı 2022	4+
	7-	Bambu Dev ile Gökçe Kız	Hilal Beşik	D.İ.B Yayınları	2.baskı 2022	4+
Okul Öncesine Yönelik Hikaye ve Etkinliklerle Değerler Eğitimi(I-II)	8-	Dostluk Parkı	Zeynep Şeyma Koyuncu	D.İ.B Yayınları	2.baskı 2019	4+
	9-	Adil Bir Oyun	Yasemin Çağlar	D.İ.B Yayınları	2.baskı 2019	4+
	10-	Sincap Kuki	Tuğçe şifa zorlu	D.İ.B Yayınları	2.baskı 2019	4+
	11-	Ramazan Sevinçi	Nilgün güler	D.İ.B Yayınları	2.baskı 2019	4+
Değerlerle Büyüyorum Havuç Kurdu Bi Di Ki -1	12-	Havuç Kurdu Bi Di Ki bak nasıl yardımlaşıyor?	Gülşen Ünüvar	D.İ.B Yayınları	3. baskı 2020	4+
Cikciki'nin Sevinci	13-	Cikciki ile Küçük Tavşan	Sevim Ekinci	D.İ.B Yayınları	2.baskı 2017	-
Kıtır ile Pıtır Seti	14-	Hastaları Mutlu Etmek Ne Güzel	Arife Gökmen	D.İ.B Yayınları	4.baskı 2019	3+
Okul Öncesi Peygamber Hikayeleri Seti	15-	Yunus Peygamber	Özkan Öze	D.İ.B Yayınları	2.baskı 2017	4+

1.3.1. Teknik Bakımdan Hikâyelerden Elde Edilen Veriler

a- Kitapların büyüklüğü

Kitapların dört tanesi (Adil Bir Oyun, Ramazan Sevinci, Dostluk Parkı ve Sincap Kuki) 32x33 cm, bir tanesi (Cikciki ile Küçük Tavşan) 20x28 cm, yedi tanesi (Elhamdülillah, Kukla misket Ekmeğin Yolculuğu, Bambu Dev ile Gökçe Kız, Horoz Neden Ötüyormuş, Misafirperver Orman, Gamame'nin Özel Görevi, Meryem ve Atçılık Oyunu) 21x26 cm, bir tanesi (Havuç Kurdu Bi Di Ki Bak Nasıl Yardımlaşıyor) 21,7 x 26,4 cm, bir tanesi (Hastaları Mutlu Etmek Ne Güzel) 22 x 22, bir tanesi (Yunus Peygamber) 16x21 cm'dir. Kitapların boyutları 16x21 cm ile 32 x 33 cm arasında değişmektedir.

Farklı boyutlardaki kitapların çocukların daha fazla ilgisini çektiğini daha öncesinden ifade etmiştik. Genel olarak okul öncesi çocuk kitapları çocukların taşıyabilmesi ve kullanabilmesi için A4 boyutunda (21 x 29,7 cm), A5 boyutunda (14 x 21 cm) ya da daha küçük olabilir demiştik. 32 x 33 cm olan hikâye kitapları daha büyük boyutlarda olduğundan bu kitapların kullanımında çocuklar taşıma ve kullanma konusunda zorlanabilir yardım alma ihtiyacı duyabilirler. Ancak resimlerin büyük olması ise onlar için bir avantaj olabilir.

b- Kitapların kapakları

Kitapların tamamı karton kapak şeklinde hazırlanmıştır. 12 kitap zımba veya yapıştırıcı bir maddeyle ciltlenirken 3 kitap (Adil Bir Oyun, Ramazan Sevinci ve Sincap Kuki) spiral kullanılmıştır. Spiral ciltleme yöntemi, okuyucunun kitabı rahatça tutarak sayfaları çevirmesine ve çocuğa hikâyeyi kolaylıkla gösterebilmesine imkân tanıdığı için tercih edilmiştir. Ancak kitabın kapaklarına ve sayfalarına doğrudan çocuk tarafından temas edileceği göz önünde bulundurulduğunda, spiral cildin dayanıklılık açısından yeterince sağlam olmadığı ve sayfaların kolaylıkla kopabileceği değerlendirilmektedir.

c- Kitapların kâğıt cinsi

Hikâye kitaplarının dört tanesi (Ramazan Sevinci, Adil Bir Oyun, Dostluk Parkı Sincap Kuki) kuşedir. Diğer dört tanesi İse (Elhamdülillah Hastaları Mutlu Etmek Ne Güzel, Havuç Kurdu Bi Di Ki Bak Nasıl Yardımlaşıyor, Kukla Misket

Ekmeğin Yolculuğu) 1. Hamurdur. Yedi tanesi Meryem ve Atçılık Oyunu, Cıkciki ile Küçük Tavşan, Yunus Peygamber, Gamame'nin Özel Görevi, Horoz Neden Ötüyormuş, Misafirperver Orman, Bambu Dev ile Gökçe kız 2. Hamurdur.

Hikâye kitaplarında kullanılan kâğıtların dayanıklı, ışığı fazla yansıtmayan ve gözü yormayan nitelikte olması gerekmektedir. Bu doğrultuda, özellikle resimlerin net ve estetik biçimde görünebilmesi için birinci hamur ve gramajlı kâğıtların tercih edilmesi önemlidir. Ancak parlak yüzeyle kuşe kâğıtlar ışığı yansıttığı için okuma konforunu azaltabilmektedir. Bu nedenle, hikâye kitaplarında mat kuşe kâğıt kullanımı daha uygun bir tercih olarak değerlendirilmektedir.

d- Kitaplardaki sayfa düzeni

Hikâye kitaplarının altı tanesinde (Havuç Kurdu Bi Di Ki Bak Nasıl Yardımlaşıyor, Horoz Neden Ötüyormüş?, Misafirperver orman, Yunus Peygamber, Kukla Misket Ekmeğin Yolculuğu, Meryem ve Atçılık Oyunu) metinler resimlerin üzerine yazılmış, resimler de iki sayfaya yatay olarak çizilmiştir.

Hikâye kitaplarının birinde ise (Gamame'nin Özel Görevi) yine metinler resimlerin üzerine yazılmış ancak iki tarafa yatay bir biçimde değil de satır hizası olmadan farklı şekillerde yazılmıştır.

Diğer dört kitapta (*Elhamdülillah, Hastaları Mutlu Etmek Ne Güzel, Bambu Dev ile Gökçe Kız, Cıkciki ile Küçük Tavşan*) ise metinler, resimlerin üzerine yerleştirilmiş; konuşma balonları ya da çerçeveleme yöntemiyle yazının bulunduğu alan belirgin hâle getirilmiştir.

. Tüm kitaplarda metinler, sayfalarda sağ, sol, üst ve alt boşluklara dikkat edilerek yerleştirilmiş olup, bu yerleşim hikâyeden hikâyeye farklılık göstermektedir. Ancak bazı hikâyelerde yazıların şekilli bir biçimde yazılması çocuğun kitaba dikkatini vermesini ve yazılarıyla birlikte resimleri de incelemesine yardımcı olacağı düşünülmektedir. Bu durumda yazıların göz yormayacak derecede şekilli yazılmış olması çocukta kalıcılığı artırmayı sağlaması bakımından yerinde bir karar olmuştur.

e- Kitaplardaki yazım ve noktalama

Ele alınan on beş kitapta yazım ve noktalama kurallarına uyulduğu tespit edilmiştir. Ayrıca vurgulanması gereken kelimeler ve cümleler daha büyük ve renkli yazılmıştır. Bu durum hem okuyucunun vurgu ve tonlamasını kolaylaştırmasını sağlamış hem de dinleyici konumunda olan çocukların dikkatini çekmeye yardımcı olmuştur.

f- Kitaplardaki punto ve kelime sayısı

İncelenen hikâye kitaplarında kullanılan yazı puntosunun genellikle 19 ile 20 arasında değiştiği görülmüştür. Okul öncesi dönemdeki çocuklar henüz okuma yazma bilmediklerinden hikâyeler genellikle Kur'an kursu öğretmenleri veya ebeveynleri tarafından sesli olarak okunmakta, çocuklar da bu esnada hem dinlemekte hem de görselleri incelemektedir. Ancak çocukların ilerleyen süreçte okuma yazma öğrendikten sonra bu kitaplara yeniden dönüp bireysel olarak okumaları da mümkündür. Bu nedenle hikâye kitaplarında tercih edilen yazı puntosunun 18 ile 36 punto arasında olması gerektiği düşünülmektedir. Bu bağlamda kitaplarda kullanılan yazı puntosunun okul öncesi dönem çocuklarının gelişim düzeylerine ve olası kullanım amaçlarına uygun olduğu sonucuna varılabilir

Tablo 5. Hikaye Kitaplarında Kelime Sayısı

	Kitabın adı	Kelime sayısı	Sayfalardaki en az ve en çok kelime sayısı
1-	Misafirperver Orman	546	En az: 24, en çok: 71
2-	Bambu Dev İle Gökçe Kız	574	En az: 9, en çok: 82
3-	Horoz Neden Ötüyormuş?	526	En az: 19, en çok: 181
4-	Gamame'nin Özel Görevi	469	En az:4, en çok: 63
5-	Meryem ve Atçılık Oyunu	476	En az: 5, en çok: 54
6-	Kukla misket Ekmeğin Yolculuğu	476	En az: 7; en çok: 42
7-	Dostluk Parkı	430	En az:48; en çok:92
8-	Adil Bir Oyun	418	En az: 38; en çok:108
9-	Sincap Kuki	399	En az:41; en çok:93
10-	Ramazın Sevinçi	429	En az: 44; en çok: 74
11-	Havuç Kurdu Bi Di Ki bak nasıl yardımlaşıyor?	616	En az: 9; en çok: 52
12-	Elhamdulillah	382	En az: 9; en çok:49
13-	Hastaları Mutlu Etmek Ne Güzel	400	En az: 14; en çok: 38
14-	Yunus Peygamber	523	En az: 13; en çok:51
15-	Cikciki ile Küçük Tavşan	101	En az: 26; en çok:42

1.3.2. Yaş Grubuna Uygunluğu ve İçerik Bakımından Hikâyelerden Elde Edilen Veriler

Kitapların, ana teması, konusu, karakterleri, dil ve üslubu, sosyal gelişim, dini gelişim ve ahlaki gelişim gibi içerikle ilgili veriler şu şekildedir:

a- Kitapların Ana Teması

Tablo 6. Kitapların Ana Teması

	Kitabın adı	Ana Teması
1.	Misafirperver Orman	Misafirperverlik
2.	Bambu Dev İle Gökçe Kız	Su içme adabı
3.	Horoz Neden Ötüyormuş?	Sabah namazı, ezan, Hayvan sevgisi
4.	Gamame'nin Özel Görevi	Peygamberimizin Hayatından bazı Kesitler (bulut mucizesi)
5.	Meryem ve Atçılık Oyunu	Peygamberimizin Örnekligi
6.	Kukla misket Ekmeğın Yolculuğu	Tarladaki buğdayın sofradaki ekmek olana kadar geğirdiği aşamalar.
7.	Dostluk Parkı	Yardımlaşma
8.	Adil Bir Oyun	Adalet
9.	Sincap Kuki	Allah'ı Seviyorum (Allah'ın sıfatları)
10.	Ramazan Sevinçi	Dinimizi seviyorum. (Oruç tutmak, Ramazan ayı)
11.	Havuç Kurdu Bi Di Ki bak nasıl yardımlaşıyor?	Yardımlaşma
12.	Elhamdulillah	Dini kalıp ifadeler
13.	Hastaları Mutlu Etmek Ne Güzel	Hastaları ziyaret etmek, hastaları mutlu etmek
14.	Yunus Peygamber	Yunus peygamberin hayatı
15.	Cikciki ile Kúçük Tavşan	Duanın önemi

b- Kitapların Konusu

İncelenen hikâye kitaplarının, belirlenen ana temalar doğrultusunda kurgulandığı tespit edilmiştir. Ayrıca soyut kavramların, çocukların anlayabileceği somut örneklerle açıklanmaya çalışıldığı ve içeriklerin okul öncesi dönem çocuklarının bilişsel gelişim düzeylerine uygun şekilde hazırlandığı görülmüştür. Kitaplardaki konuların akıcı bir şekilde işlendiği ve mantıklı bir olay örgüsü çerçevesinde sunulduğu gözlenmiştir. Hikâye kitaplarındaki kurgular iyi yapılandırılmış, olayların fark edilebilir dönüm noktalarıyla gelişim gösterdiği tespit edilmiştir.

Misafirperver Orman: içinde çeşit çeşit hayvanın yaşadığı bir ormana bir gün bir misafir gelecekmiş. Orman ahali olan hayvanlar bu misafiri oldukça iyi ağırlarlar ve misafirperverlikleriyle örnek olurlar.

Bambu Dev İle Gökçe Kız: Adı bambu olan bir deve bir gün güvercin tarafından haber gelir. Bu haber komşu ülkede bir davet düzenleneceği ve bu davete Bambunun da davetli olduğudur. Bambu davete katılır ve davette su içme yarışmasının olduğunu görür. Büyük bir dev olduğu için bu yarışmayı kazanacağını düşünen bambu yarışmaya katılır. Önüne gelen şişeleri bir dikişte bitiren bambu, yarışmanın sonucunda yarışmayı kaybettiğini öğrenir. Yarışmayı kaybedince üzülen Bambuyu gören Gökçe Kız onunla tanışır. Bambu ona yarışmayı neden kaybettiğini sorar. Gökçe kız ona yarışma hızlı su içme yarışması olmadığını, suyu en güzel içme yarışması olduğunu söyler. Nasıl güzel su içileceğini bilmediğini söyleyen Bambuya su içme adabını anlatır.

Horoz Neden Ötüyormuş?: Müezzinlerle aynı işi yaptığını düşünen bir horozun kafası karışıktır. Bilal'i Habeşî günde beş defa ezan okurken bu horoz sadece sabah namazı vakti ötüyor ancak insanların uyanmadığını fark ediyordur. Horoz Bilal'in sesini duyanın hemen evinin ışıkları yaktığını görür. Bu durumu pek anlayamayan birazcık da kıskanan horoz, bir gün peygamber efendimizin mescidine gider ve herkesin namaz kıldığını görür. Peygamber efendimizin “ horozdan rahatsız olmayın, ona kötü davranmayın Çünkü o her sabah namaz için uyandırır.” Sözlerini işitir ve içi rahatlar. Artık onunda önemli bir iş yaptığını herkes öğrenmiştir.

Gamame'nin Özel Görevi: Sevimli bir bulut olan Gamame'yi bulutların başkanı çağırır ve Allah'ın onlara özel bir görev verdiğini söyler. Bu görev özel bir çocuğu (Peygamber efendimizi) güneşten korumak ve ona gölge olmaktır. Bu görevi Gamame yapacaktır. Gamame görevini yapmak için hazırlanır ve tüm çocuklar içinden Peygamberimizi bulur. Ona gölgelik yapmaya başlar.

Meryem ve Atçılık Oyunu: canı çok sıkılan Meryem babasının işten gelmesini sabırsızlıkta bekler. Babası işten gelip yemek yedikten sonra peygamberimizin torunlarıyla birlikte oynadığı bir oyunu oynamak ister. Bu oyun atçılık oyunudur. Ve babasıyla birlikte oynamaya başlarlar. Biraz oynadıktan yorulduğunu söyleyen babasıyla sohbet etmeye başlarlar. Meryem dün dedesiyle camiye gittiklerini ve orada

yaşadıklarını anlatmaya başlar. Peygamberimizi örnek almamız gerektiği konusunda cami de bulunan bir amcayla neler yaşadıklarından bahseder.

Kukla misket Ekmeğin Yolculuğu: Kukla Misket'in arkadaşlarına sofraya hazırlarken ekmeğin eksik olduğunu fark etmesiyle başlayan süreç anlatılmaktadır. Ekmek bulma amacıyla önce bakkala, ardından fırıncıya, değirmenciye ve en sonunda buğday tarlasına kadar uzanan bu yolculuk, ekmeğin üretim sürecini adım adım ortaya koymaktadır. Hikâyede, buğdayın tarladan başlayarak değirmende una, undan hamura, hamurdan fırında ekmeğe ve son olarak sofraya dönüşmesi aracılığıyla çocuklara üretim süreci aktarılmıştır.

Dostluk parkı: Sincap Sin, kocaman bir ormanda yaşamaktadır. Ancak bu orman da herkes kendine benzeyen kişiyle arkadaşlık kurmaktadır. Sincap Sin bu durumdan pek hoşlanmıyor, herkesle arkadaşlık kurmak istiyordur. Bu durumu arkadaşı Lili'ye bahsetmiştir. Sonrasın da tüm orman ahalisiyle toplantı yapmış, "Ormanımıza güzel bir park yapalım adına da dostluk parkı diyelim" diye teklif etmiştir. Ancak orman ahalisi bu teklifi pek olumlu karşılamamıştır ta ki bir gün aslan Kük'ün başına bir iş gelene ve onu kuyudan kurtarana kadar.

Adil Bir Oyun: Adalet kavramı çocukların günlük yaşamından bir örnekle somutlaştırılarak ele alınmaktadır. Hikâyede Defne, ailesiyle birlikte gittiği piknikte kardeşiyle oyun oynamak ister. Babalarının kurduğu oyunda, kardeşi Eren'in kaleye daha yakın bir mesafeden top atmasına itiraz eden Defne, bu durumun haksızlık olduğunu düşünür. Ancak babası, çocuklar arasındaki fiziksel gelişim farklarını göz önüne alarak eşit mesafenin her zaman adil sonuçlar doğurmayabileceğini vurgular.

Defne'nin bu konuyu içselleştirmesi, göldeki küçük ve büyük kurbağaların aynı mesafeden yaptıkları atlama yarışını izlemesiyle pekişir. Yarışta küçük kurbağanın daha kısa mesafe atladığını gören Defne, eşit koşulların her zaman adil sonuçlar doğurmadığını fark eder.

Sincap Kuki: Sincap Kuki misafirleri için yiyecek toplarken kır çiçeklerinin kendi aralarında konuştuklarını görür. Çiçekler Allah'ın varlığından, onları en güzel şekilde yoktan yaratmasından ve onun sıfatlarından bahsetmektedir. Bunları konuşurken Allah'ı ne kadar çok sevdiklerini dile getirmektedirler. Bunları duyan Sincap Kuki 'nin içi huzurla dolar ve Allaha olan sevgisini kalbinde bir kez daha hisseder.

Ramazan Sevinci: Ramazan ayının ilk günü Ayşe ve Elif isimli çocukların, annelerine iftar hazırlığında yardımcı oldukları anlatılmaktadır. İftar vaktine yakın, babaannelerini odasında “diş kirası” hazırlarken bulurlar. Çocuklar bu kavramı merak ederek kendi aralarında anlamına dair çıkarımlarda bulunurlar. Babaanne, 'diş kirası'nın, iftara gelen misafirlere verilen küçük hediyeler olduğunu açıklar. Hikâye, Ramazan ayının paylaşma ve misafirperverlik kültürünü çocuğun dünyasına uygun şekilde yansıtmaktadır.

Havuç Kurdu Bi Di Ki bak nasıl yardımlaşıyor?: Bi Di Ki isimli bir kurtçuk, aç ve susuz bir şekilde havuç tarlasında uyanır. Yardım arayışı sırasında önce bir köstebek ve ardından bir tavşan tarafından karşılık göremez. Ancak bir karınca, onu yuvasına davet ederek misafir eder. Bu iyilik karşısında minnet duyan Bi Di Ki, karıncalara teşekkür etmek amacıyla havuçların içine tüneller açarak onların kış için yiyecek toplamasına yardım eder.

Elhamdulillah: okula gitmek için hazırlanıp kahvaltıya inen Erdem babaannesi ve dedesinin sohbet ettiğini görür. Sabaha kavuşturana “hamdolsun” diyen dedesine karşı babaannesinin “elhamdulillah” dediğini işitir. Kahvaltıdan sonra okula giden Erdem öğretmenin “elhamdulillah” çocuklar bugün harika bir gün geçirdik dediğini duyar. Okuldan eve gelir ve evde misafirler vardır. Misafir çocuklarıyla oyunlar oynayan Erdemi annesi yemeğe çağırır. Yemekte çocuklar verilen nimetler için Allaha teşekkür etmek amacıyla hep bir ağızdan “elhamdulillah” derler. Yemekten sonra çocuklar tekrar oyuna dönerler. Çocuklarının çok güzel oyun oynadığını gören anneleri oldukça sevinirler. Şimdiki çocuklar çok şanslı diyen babaannesine karşı Erdem “elhamdulillah” diyerek cevap verir.

Hastaları Mutlu Etmek Ne Güzel: Kıtır ve Pıtır adlı karakterler, hastalanan arkadaşları Zıpzıp'ı (bir kurbağa) ziyaret etmek üzere Kurbağalı Dere'ye giderler. Ziyarete gitmeden önce, kendi gözlerinde çok değerli olan fındık, fıstık, badem ve ceviz gibi yiyeceklerden oluşan bir hediye paketi hazırlar ve bunu toprağın altına gizleyerek saklarlar. Ziyaretleri ve getirdikleri bu anlamlı hediye Zıpzıp'ı çok mutlu eder.

Yunus Peygamber: uzun zaman önce Ninova adında bir şehir vardır. Allah Ninovalılara her şeyin en güzelini vermiştir. Ancak onlar Allah'ı unutmuşlar ve puta tapmışlardır. Ancak içlerinden sadece Yunus putlara tapmamıştır. Bunun üzerine

Allah Yunusa bir görev vermiştir. Bu görev Allah'ı Ninovalılara anlatma görevidir. Yunus görevini peygamber olarak yerine getirmeye çalışır ancak Ninovalılar ona inanmamışlardır. Bunun üzerine çok üzülen Yunus peygamber Ninova şehrini terk etmiştir. Ancak bu şehirden ayrılırken Allah'ın iznini beklememiş ve hata yapmıştır. Yunus peygamber ayrıldıktan sonra Ninovalılar, Yunusa kötü davrandıklarını düşünüp pişman olmuş Allaha af dilemişlerdir. O sırada Yunus peygamber bir gemidedir ve denize düşer, bir balık onu yutar. Yunus peygamber balığın karnında Allaha affedilmesi için dua eder. Allah Yunus peygamberi affeder. Daha sonrasında Yunus peygamber balığın karnından kurtulur ve eski şehri Ninovaya geri döner. Ve hep birlikte Allaha inanarak yaşarlar.

Cikciki ile Küçük Tavşan: Tavşan, Cikciki 'ye nasıl korkak olmadığını ve kendisine nasıl bu kadar güvendiğini sorar. Kendisi de böyle cesur ve özgüvenli olmak ister. Tavşan böyle olmanın dua etmekle olduğunu Cikcikiden öğrenir. O da akşam yatmadan Cikciki gibi dua eder. Ve gece olanlar olur. (buradan sonrasında çocuklar resimlere bakarak hikâyeyi devam ettirir.)

c- Kitaplardaki Karakterler

Seçilen 15 hikaye de 10 ana karakter kişilik verilmiş havyan, 5 ana karakter erkek ve kız çocuk, bir ana karakter peygamber, bir ana karakter erkek bir dev, iki ana karakter ise kişilik verilmiş kukla ve buluttur. Yan karakterler olarak insanların yanında kişilik verilmiş hayvanlar ve çiçeklerde bulunmaktadır. Yan karakteri oluşturan insanlar ise genellikle aile üyelerinden seçilmiştir. Ve bu karakterlerin genellikle ana karaktere öğretileri olduğu tespit edilmiştir.

4-6 yaş dönemi çocuklarının dini ve ahlaki gelişimin de ailenin çocuk üzerinde önemli etkilerinin olduğunu ve örneklik taşıdıklarına değinmiştik. Aynı zamanda çocuğun çevresinde yer alan ve onunla özdeşim kuracağı karakterler inşa edilmesi gerektiğini de ele almıştık. Bu sebeple hikâyelerde aileden bireylerin seçilmesi öğretinin iletilmesi konusunda etkili olacağı gibi aile kavramını da çocuklara arka planda hissettirecektir. Hikâyelerde kız ya da erkek çocukların ana karakter olarak yer alması, çocukların gerçeklik algısı açısından önem taşımaktadır. Çünkü çocuk, okuma sürecinde kendini ana karakterle özdeşleştirme eğilimindedir.

Hikâyelerde hayvanların ve çiçeklerin konuşturulması çocukların ilgilerini hikâyeye yönlentmeleri bakımından güzel bir düşüncenin sonucudur. Böylelikle çocuklar hem hayvanları ve çiçekleri öğrenecek hem de vurgulanmak istenen ana mesajı ilgilerini dağıtmayacak ve sıkıcı olmayacak bir şekilde kavrayacaklardır. Hayvanların ve çiçeklerin konuşturulması çocukların hayal dünyasını geliştirmesi açısından da olumlu bir tutumdur. Ancak bu tutum çevresinde gördüğü hayvanların ve çiçeklerin neden konuşmadığı sorusunu da akla getirebilir. Bu yaklaşım çocuk gerçekliği bakımından tartışılması gereken konulardandır.

Tablo 7. Kitaplardaki karakterler

	Kitabın Adı	Ana Karakter	Yan Karakter
1.	Misafirperver Orman	Aslan kral (hayvan), kirpi (misafir)	Zürafa, papağan, fil, sincap
2.	Bambu Dev İle Gökçe Kız	Bambu (erkek bir dev)	Güvercin, Misafirler, Gökçe Kız,
3.	Horoz Neden Ötüyormuş?	Horoz (hayvan)	Bilal-ı Habeşi, peygamberimizin mescidinde namaz kılan kişiler, Peygamberimiz
4.	Gamame'nin Özel Görevi	Gamame (bulut)	Bulutlar, kuşlar, bulut topluluğunun başkanı, peygamberimiz Muhammed, Gamame'nin ailesi (anne- baba), sokakta oynayan çocuklar, Ebu Talip
5.	Meryem ve Atçılık Oyunu	Meryem (kız çocuk)	Meryem'in annesi, Meryem'in babası, Meryem'in dedesi, cami cemaatinden bir amca, kedi yavruları
6.	Kukla Misket Ekmeğin Yolculuğu	Kukla Misket (Kukla)	Misafirler (hayvanlar), Bakkal amca, Fırıncı, Değirmenci
7.	Dostluk Parkı	Sincap sin (hayvan)	Filler, Aslanlar, Tarla fareleri, Sincaplar, Kuşlar, Salyangozlar, Hüthüt kuşu Lili, Aslan Kük, Zebralar, Fil Loli Tarla Faresi Noni, Salyangoz Fişi
8.	Adil Bir Oyun	Defne (kız çocuk)	Eren (Defne'nin kardeşi) Defne'nin babası, Büyük kurbağa, Küçük kurbağa
9.	Sincap Kuki	Sincap Kuki (hayvan)	Sarı kır çiçeği, Çiğdem çiçeği, Gelincik, Mor Menekşe, Yoğurt Çiçeği, İşçi arı, Kahkaha Çiçeği, Sümbül, Ekinezya, Bay Hızırşervis (şef kartal) ,
10.	Ramazın Sevinci	Elif (kız çocuk) Ayşe (kız çocuk)	Hatice Sultan (babaanne), Eve gelen misafirler
11.	Havuç Kurdu Bi Di Ki Bak Nasıl Yardımlaşıyor?	Bi Di Ki (havuç kurdu- hayvan)	Köstebek, Tavşan, Karınca, Karıncanın ailesi
12.	Elhamdülillah	Erdem (erkek çocuk)	Erdemin annesi, erdemın dedesi, erdemın babaannesi, erdemın okul arkadaşları, öğretmeni, misafirler (annesinin arkadaşları ve onların çocukları)
13.	Hastaları Mutlu Etmek Ne Güzel	Kıtır (sincap- hayvan), Pıtır (sincap- hayvan)	Zıpızp (kurbağa)
14.	Yunus Peygamber	Yunus (peygamber- erkek)	Ninovalılar, Ninovalıların putları, Gemidekiler, Gemi kaptanı, balık,
15.	Cikciki ile Küçük Tavşan	Cikciki (kuş), Tavşan (hayvan)	

d- Kitaplarda Dil ve Üslup

İncelenen hikâye kitaplarının on birinde (“Ramazan Sevinci”, “Adil Bir Oyun”, “Sincap Kuki”, “Dostluk Parkı”, “Elhamdülillah”, “Bambu Dev ile Gökçe Kız”, “Kukla Misket Ekmeğin Yolculuğu”, “Gamame’nin Özel Görevi”, “Meryem ve Atçılık Oyunu”, “Cikciki ile Küçük Tavşan”, “Yunus Peygamber”) üçüncü tekil kişi anlatıcı tekniği kullanılmıştır. Buna karşılık, dört hikâyede (“Hastaları Mutlu Etmek Ne Güzel”, “Havuç Kurdu Bi Di Ki Bak Nasıl Yardımlaşıyor”, “Misafirperver Orman”, “Horoz Neden Ötüyormüş?”) birinci tekil anlatıcı tercih edilmiştir. Çocukların genellikle hikâye kahramanıyla özdeşim kurma eğiliminde oldukları göz önünde bulundurulduğunda, çocuk kitaplarında birinci tekil anlatıcı tekniğinin kullanımı daha etkili bir yöntem olarak değerlendirilebilir. Bu nedenle, hikâye kitaplarının seçiminde bu anlatım biçiminin öncelenmesi gerektiği vurgulanmalıdır.

Kitaplarda çocukların karşısına çıkan bilmedikleri kelimelerin, cümlenin ya da metnin bütününden tahmin edilebilecek türden olması gerektiğini, bu sayede çocuğun hem metni anlamlandırma konusunda sıkıntı yaşamayacağından hem de sözcük dağarcığının genişleyeceğinden bahsedilmiştir. Bu bağlamda hikâye kitapları değerlendirildiğinde çocukların yeni duyacakları- öğrenecekleri kavramlar olduğu belirlenmiştir. Bu kavramların anlamlarını ise cümlenin ya da metnin bütününden tahmin edebilecekleri gibi bazı yerlerde de kavramlar tanımlanmış, metnin içine yerleştirilmiş, çocukların anlayabileceği şekilde anlatılmıştır. (örn: horoz neden ötüyormüş? Kitabında müezzin kavramı gibi). Ayrıca, çocuk bazı kelimeleri henüz tam olarak anlamlandıramasa da, bu sözcük ve kavramlarla içinde bulunduğu kültürel çevrede karşılaşma olasılığı dikkate alındığında, kullanılan dil unsurlarının bilişsel ve dil gelişimini destekleyici nitelikte olduğu değerlendirilmektedir.

Hikâyelerde eylem ve ünlem cümlelerine de yer verilmiş bu noktada okuyucunun ilgisini çekme gayretine girilmiştir. Ayrıca, bazı hikâyelerde şiirsel anlatım ve tekerleme gibi farklı anlatım tekniklerinin kullanıldığı da belirlenmiştir (örneğin: *Bambu Dev ile Gökçe Kız*, *Kukla Misket Ekmeğin Yolculuğu*).

Genel anlamda hikâyelerdeki yazı üslupları işlenen konuya uygunluk göstermiş, açık anlaşılır bir dil kullanılmış, çocukların yaş ve gelişim özelliklerine

dikkat edilmiştir. Ancak Cıkcıki ile Küçük Tavşan kitabı ise resimlerden hareketle hikâyeyi tamamlama şeklinde olduğu için çocuğun yaş ve gelişim özelliklerine uygun olmadığı düşünülmektedir. Zira hikâyedeki resimler çocuklar için uygun görülmemiştir. Bu durum Görsel Bakımdan Hikâyelerden Elde Edilen Veriler bölümünde detaylı şekilde ele alınacaktır.

e- Kitaplarda Sosyal Mesajlar

Kitaplar sosyal gelişim açısından incelendiğinde arkadaşlık kurma ve geliştirme, (Dostluk Parkı, Bambu Dev ile Gökçe Kız, Misafirperver Orman.)Komşuluk ilişkilerini geliştirme, (Bambu Dev ile Gökçe Kız)

Misafirperver davranma (Sincap Kuki, Misafirperver Orman, Bambu Dev ile Gökçe Kız, Ramazan Sevinci), Hasta ziyaretinde bulunarak sosyalleşme (Hastaları Mutlu Etmek Ne Güzel) Dostluk kurma, (Dostluk Parkı), Dede ve babaanne ile birlikte yaşama kültürü (Elhamdülillah, Ramazan Sevinci),Ormanda tüm hayvanların bir arada yaşamaları (Dostluk Parkı) ile ilgili gelişim alanını destekleyici başlıklar kullanıldığı tespit edilmiştir.

Küreselleşen dünya düzeni ve teknolojinin de artması ile her geçen gün insanlar birbirlerinden uzaklaşmakta, gün geçtikçe insanlar kendi mini alanlarını oluşturarak sosyal bir davranış sergilemekten kaçınmaktadırlar. Bu durumun yansımalarını sosyal alanlarda, parklarda, bahçelerde gözlemlemek zor değildir. Zira çocuk oyun alanlarına baktığımızda 4-6 yaş grubu çocukların birbirleriyle iletişime geçmede çekimser kaldıkları görülebilir bir durumdur. Özellikle tek çocuk oranının giderek arttığı ülkemizde çocuklar akranlarıyla iletişim kurmakta zorlanmakta hatta istememektedir. Bu durumun covid-19 pandemisiyle birlikte daha da artış gösterdiği düşünülmektedir. Bu bağlamda hikâye kitaplarında sosyal gelişime yönelik konulara daha fazla yer verilmeli ve vurgu yapılmalıdır.

f- Kitaplarda Dini Mesajlar

Kitaplar dini gelişim açısından incelendiğinde şu başlıklar ele alınmıştır:

- Su içme adabı (Bambu Dev ile Gökçe Kız)
- Peygamber efendimizin örnek oluşu (Bambu Dev ile Gökçe Kız, Meryem ve Atçılık Oyunu)
- Peygamberimizi örnek almanın önemi (Meryem ve Atçılık Oyunu)

- Bismillah, elhamdülillah, gibi kavramların öğretimi(Bambu Dev ile Gökçe Kız, Misafirperver Orman, Elhamdülillah)
- Yaratıcıya verdiği nimetler için şükür (Kukla Misket Ekmeğin Yolculuğu, Yunus Peygamber, Elhamdülillah, Meryem ve Atçılık Oyunu)
- Dua kavramı (Cikciki ile Küçük Tavşan, Misafirperver Orman)
- Yer in ve göğün tek yaratısının Allah olduğu (Gamame'nin Özel Görevi)
- Gamame bulutu ile peygamber efendimiz arasındaki hikaye (Gamame'nin Özel Görevi)
- Yunus peygamberin kıssası (Yunus Peygamber)
- Allah'ın af dileyenleri affetmeyi sevmesi (Yunus Peygamber)
- Misafir ağırlama adabı(Misafirperver Orman)
- Peygamberimizin torunlarıyla olan ilişkisi (Meryem ve Atçılık Oyunu)
- Cami, tespih, namaz, müezzin, ezan kavramları (Horaz Neden Ötüyormuş)
- Allah'ın yarattıklarının hiçbirinin birbirine benzemiyor oluşu, (Sincap Kuki)
- Allah'ın yoktan var eden olduğu (Sincap Kuki)
- Allah'ın ehad, bir ve tek olduğu (Sincap Kuki)
- Allah'ın Samet yani ihtiyaçları karşılayan ve her ihtiyacı gören, bilen ve gideren olduğu (Sincap Kuki)
- Allah'ın yarattıklarını rızıklandırdığı (Sincap Kuki)
- Allah'ın kendisine şükredilen bir varlık olduğu, (Sincap Kuki, Kukla Misket Ekmeğin Yolculuğu, Ramazan Sevinci)
- Allah'ın yaratıklarını koruyan kollayan olduğu (Sincap Kuki)
- Ramazan, iftar, dış kirası ve oruç kavramları (Ramazan Sevinci)
- Orucun sabretmeyi ve yardımlaşmayı öğrettiği (Ramazan Sevinci)
- İslam dininin birlikte barış ve huzur içinde yaşamayı öğrettiği (Ramazan Sevinci)

İncelenen kitapların dini gelişime katkısı değerlendirildiğinde; Allah, peygamberler (özellikle Hz. Muhammed ve Hz. Yunus), ibadetler, kutsal mekânlar ile İslam ve Müslümanlık kavramlarına dair ifadelere yer verilerek çocuklara yönelik bir tür teolojik aktarım yapıldığı gözlemlenmiştir.

Özellikle Allah tasavvuruyla ilgili ifadelere bakıldığında, soyut bir konu olan bu alanın çocukların gelişim düzeylerine uygun biçimde somutlaştırılarak hikâyeler aracılığıyla verildiği tespit edilmiştir. Kullanılan dilin, çocukta olumlu bir Tanrı algısı oluşturmaya yönelik olduğu ve Allah sevgisini teşvik eden nitelikte ifadeler içerdiği görülmüştür. Ancak Allah'ın tüm yaratıklarını koruyan kollayan olduğu mesajının verilmesi çocuğun başına veya çevresindekilerin başına olumsuz bir şey geldiğinde Allah'ın onu neden korumadığını sorgulamasına, onun sevgisi ve merhameti konusunda şüpheye düşmesine sebep olabilir. Böyle bir durumla karşılaştığında çocuk çevresindekileri veya kendini suçlayabileceği düşünülmektedir. Bu noktada ona Allahın tüm yarattıklarını korumasıyla beraber olumsuzluklar üzerinde insan faktörünün ve irade meselesinin önemli etkisinin olduğu da açıklanmalıdır.

g- Kitaplarda Ahlaki Mesajlar

Kitaplar ahlaki gelişim açısından incelendiğinde şu kavramların ele alındığı tespit edilmiştir:

Nazıkçe davranma kültürü (Bambu Dev ile Gökçe Kız)

Teşekkür etme alışkanlığı kazandırma (Bambu Dev ile Gökçe Kız, Meryem ve Atçılık Oyunu)

Peygamberimizin güzel ahlakın örneği oluşu (Bambu Dev ile Gökçe Kız)

Hasta ziyaretinde bulunma ve hediyeleşme (Hastaları Mutlu Etmek Ne Güzel)

Öz güven duygusunu geliştirme (Cikciki İle Küçük Tavşan)

Yardım etme alışkanlığını geliştirme (Havuç Kurdu Bi Di Ki Bak Nasıl Yardımlaşıyor, Dostluk Parkı)

Utanma, kırgınlık ve üzüntü kavramları (Havuç Kurdu Bi Di Ki Bak Nasıl Yardımlaşıyor)

İyiliğe iyilik ile karşılık verme (Havuç Kurdu Bi Di Ki Bak Nasıl Yardımlaşıyor,)

Paylaşma Alışkanlığı (Elhamdülillah, Dostluk Parkı)

Hayvanseverlik (Meryem ve Atçılık Oyunu)

Özür dileme erdemi (Meryem ve Atçılık Oyunu)

Hak ve adalet kavramları (Adil Bir Oyun)

1.3.3. Görsel Bakımdan Hikâyelerden Elde Edilen Veriler

Adil Bir Oyun kitabının görsellerine baktığımızda kapak resminde kitabın ana karakteri defne şaşırılmış bir ifade ile resmedilmiştir. Böyle bir görselin kullanılması kitaba dikkat çekmek bakımından olumlu bir tutumdur. Kitapta verilmek istenen mesaja uygun bir şekilde görseller seçilmiş, renkler canlı ve yerinde kullanılmıştır. Hikâyede anlatılmak istenen ile karakterlerin yüz ifadelerinin uyumlu olması verilmek istenen mesajın daha etkili bir şekilde ulaştırılmasına yardımcı olmuştur.

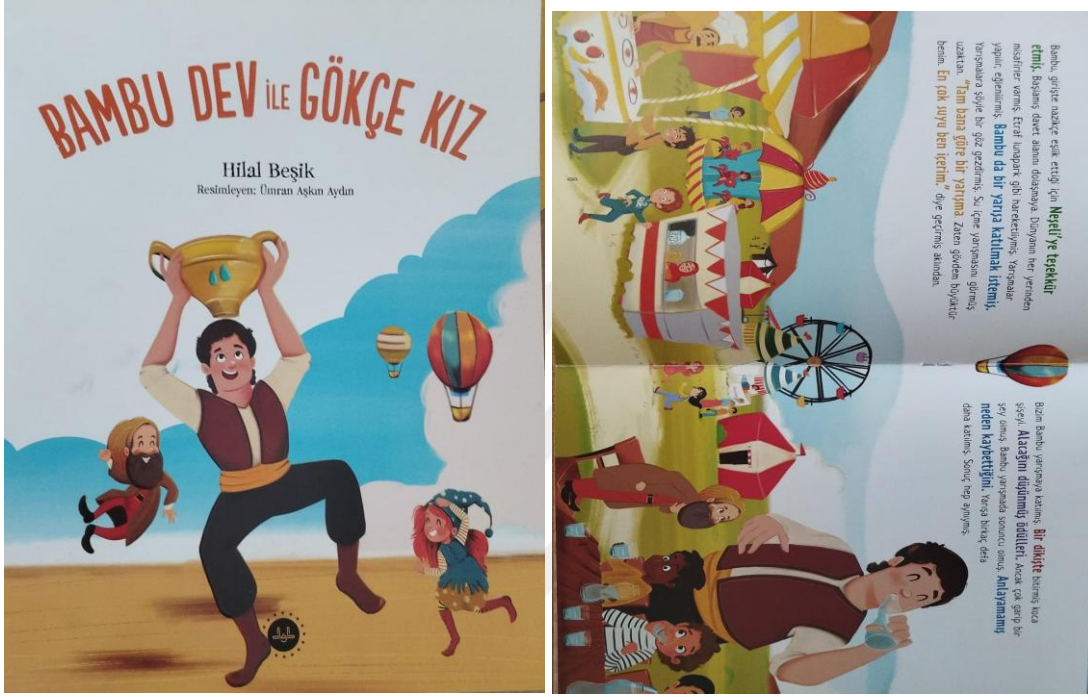
Ramazan Sevinçi adlı hikâye kitabın da, kitabın kapağı dış kirası ve hediyeleşme kavramlarını anlatacak şekilde düzenlenmiştir. Bu açıdan görsel kitabın temasına uygunluk göstermiş ancak hikâyenin Ramazan ayı ile ilgili oluşuna dair kapakta herhangi bir öğeye rastlanmamıştır. Yalnızca kitabın adıyla yetinilmiştir. Kitabın içerisinde görselleri ele aldığımızda karakterlerin bazıları başörtülü ve mutlu bir şekilde resmedilmiş bazı sayfalarda da hüsnü hat içeren tablolar yerleştirilmiştir.

Sincap Kuki hikâye kitabında görseller renkli, canlı bir şekilde çizilmiştir. Kitabın ana karakteri Kuki genel anlamda mutlu çizilmiştir. Ağaçtan düşerken tedirgin, kurtarılrken şaşırılmış bir şekilde resmedilmiştir. Görseller anlatılmak istenen mesaj ile uyumludur.

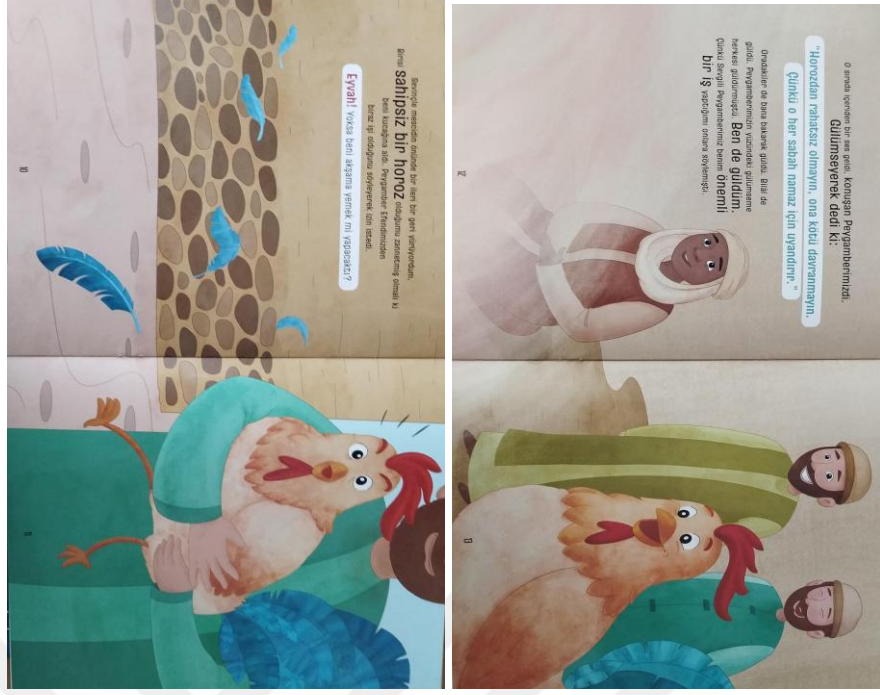
Dostluk parkı kitabındaki karakterler metne uygun bir yüz ifadesiyle çizilmiştir. Aslan Kük'ün sinirlenmesi sırasında korkutucu bir görsel kullanılmamış sinirlenme ifadesi olabildiğince yumuşak bir şekilde resmedilmiştir. Görseller renkli, canlı ve dikkat çekici bir şekilde resmedilmiştir ancak bazı sayfalardaki ağaçlar, çiçekler ve orman halkı karmaşık bir şekilde ele alınmış bu da hikâyede birden fazla uyaran olmasına neden olmuştur.

Misafirperver Orman kitabında görseller tüm sayfayı kaplayacak şekilde yerleştirilmiştir. Yazılardaki dikkat çekilmesi gereken sözcükler renklendirilerek yazılmış dinleyicinin okuyucunun ilgisi çekilmeye çalışılmıştır. Kitaptaki orman halkı gayet sevimli bir şekilde çizilmiş hepsi güler yüzlü resmedilmiştir. Gece temasına da yer verilmiş ancak siyah resmedilmiş olmasına rağmen korkutucu, ürpertici bir duruma rastlanmamıştır.

Bambu Dev ile Gökçe Kız hikâyesinde bambu dev hikâyeye uygun bir şekilde kocaman ve mutlu bir şekilde resmedilmiştir. Yan karakterler ile Gökçe kız ise cüce halde gayet sevimli bir şekilde ele alınmıştır. Festival resimlerinin bazı kısımlarında başörtülü kadınlara yer verilmiştir. Hikâyenin kapak resmidе gayet ilgi çekici ve eğlenceli bir şekildedir.

Horoz Neden Ötüyormuş? Hikâyede Bilal-i Habeşi siyahi bir ten rengiyle hikâyenin geçtiği döneme uygun kıyafetlerle resmedilmiştir. Ana karakter Horoz ise içeriğe uygun bir yüz ifadesiyle mutlu, meraklı ve şaşkın bir şekilde çizilmiştir. Yan karakterlerde hanım efendiler başörtülü, beyefendiler takkeli bir şekilde resmedilmiştir. Hikâye kitabındaki görseller gayet sade, az miktarda ancak büyük, tüm sayfayı kapsayacak bir şekildedir.

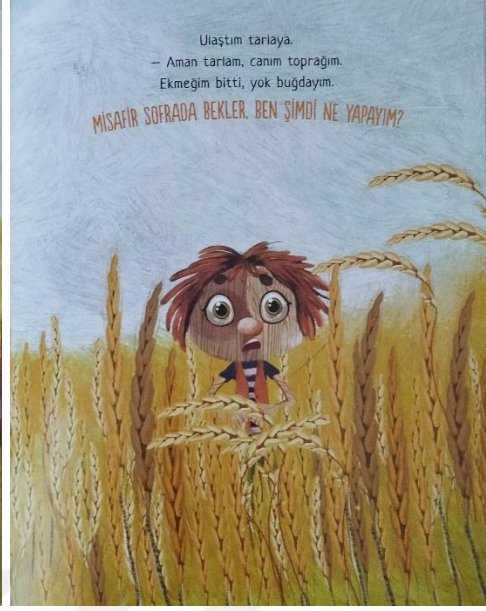
Gamame 'nin Özel Görevi adlı kitabın kapağı gece temasıyla resmedilmiştir. Bu durum incelenen diğer hikâye kitaplarına kıyasla kapaktaki görsel bakımından farklılık oluşturmuştur. Gamame bulutu görsellerde sevimli ve mutlu bir şekilde resmedilmiştir. Ayrıca kitaplardaki görseller arasında peygamberimizin mührüne de yer verilmiş görseller Arap toplumunun yaşam biçimine ve döneme uygun bir şekilde oluşturulmuştur.

Meryem ve Atçılık Oyunu hikâyesinin kapağı anlatılan hikâyeye uygunluk göstermektedir. Renkler açık ve dikkat çekicidir. Kitap içerisindeki ana karakter Meryem canı sıkırken üzgün bir yüz ifadesiyle, babasının gelmesi ve oyun oynamaya başlamalarıyla birlikte güler yüzlü, mutlu bir ifadeyle resmedilmiştir. Annesi başörtülü, babası da güler yüzlü ve mutlu bir şekilde çizilmiştir. Sabret, şükret, dua et gibi dini içerikli tablolarla birlikte ebru sanatını hatırlatan tabloda görsellere yerleştirilmiştir. Cami içi, tesbih, namaz kılan bir dede ve mihrap gibi çocukların günlük hayatta karşılaşılabileceği dini içerikli öğelere de resimlerde yer verilmiştir.

Kukla Misket Ekmeğin Yolculuğu adlı hikâye kitabının kapağındaki kukla misket sevimli bir ifadeyle resmedilmiş olsa da kapaktaki yer alan bazı hayvanların (horoz, tavuk, buzağı) yüz ifadeleri şaşkın ve korkutucudur. Kitabın kapağında sofrası resmedilmiş ancak sofradaki yiyecekler arasında ekmeği yoktur. Kitabın kapağına değirmen çizilmiş olsa da kapakta hikâyenin temasını anlatan şey yalnızca kitabın adıdır. Kitabın içerisindeki görsellerine baktığımızda ise ana karakter Kukla misketin gülümseyen, şaşkın meraklı yüz ifadeleriyle karşılaşmak mümkündür.

Yardımlaşma ve dayanışma değerlerini çocuklara aktarmak isteyen *Havuç Kurdu Bi Di Ki Bak Nasıl Yardımlaşıyor* kitabının kapağı sarı tonlarda ele alınmış, ana karakter Bi Di Ki ile yan karakter Karınca yan yana birbirlerine karşı gülümseyerek çizilmiştir. Kitabın kapağına baktığımızda hikâyenin teması olan yardımlaşma kavramı, sadece Karıncanın ana karakter Bi Di Ki'nin kolundan tutmasıyla anlatılmaya çalışılmıştır. Bu açıdan kapağın temayı tam anlamda yansıtmadığı düşünülmektedir. Kitabın içerisindeki görsellere baktığımızda ise Bi Di Ki'nin çeşitli görsellerde hikâyeye uygun bir şekilde mutlu, şaşkın ve üzgün resmedilmiştir. Karınca ise güler yüzlü ve sevimli bir şekilde çizilmiştir.

Elhamdulillah isimli hikâye kitabının kapağına baktığımızda ana karakter Erdem arkadaşları ile oyun oynarken ki hali resmedilmiştir. Bu bağlamda kapaktaki resim, hikâyenin Erdem ve arkadaşları ile geçtiğini yansıtmaktadır ancak hikâyenin ne anlattığı ve ne hakkında olduğu, kitabın başlığından ve içeriğinden anlaşılmaktadır. Kitabın içindeki resimlere baktığımızda ise Erdem, arkadaşları ve gelen misafirlerin güler yüzlü ve sevimli bir şekilde çizildiği görülmüştür. Ayrıca annesi ve Erdem'in kucaklaştığı bir görsel çizilmiş anne sevgisini yansıtılmaya çalışılmıştır. Bir başka görselde de dede ve nene ile kahvaltı sofrası resmedilmiştir. Bu görselle büyüklerle ve birlikte yaşama kültürünün aktarılmaya çalışıldığı düşünülmektedir. Kitaptaki yan karakterlerden bazıları başörtülü bazıları açık bir şekilde çizilmiştir.

Hastaları ziyaret etme temasının anlatıldığı “*Hastaları Mutlu Etmek Ne Güzel*” adlı hikâye kitabının kapağında, ana karakterler olan sincap Ktır ve Ptır, bir ağacın dalında neşeli bir şekilde dururken, göl kenarında hasta olarak tasvir edilen yan karakter kurbağaya baktıkları bir sahne yer almaktadır. Kapak görseli, hikâyenin ana temasını yansıtır niteliktedir. Kitabın içine baktığımızda ise Ktır ile Ptır resimlerde mutlu ve güler yüzlü bir şekilde çizilmiştir. Yan karakter olan hasta kurbağa ise yorgun ve mutlu bir şekilde ele alınmıştır. Görseller renkli, ilgi çekici ve sevimlidir.

Yunus Peygamber kıssasının anlatıldığı hikâye kitabının kapağında büyük bir yunus ve gemiden denize düşen bir kişi resmedilmiştir. Bu anlamda kapak resmin hikâyenin temasına uyum sağlamıştır. Kitabın içerisindeki resimlere baktığımızda Ninova halkının farklı görsellerde mutsuz, asık suratlı, korku dolu, ağlak ve kızgın resmedildiği putların ise korkunç ve sinirli bir ifadeyle resmedildiği görülmüştür. Yine gece temasının resmedildiği görselde putlar kızgın bir ifade ile çizilmiştir. Yunus peygamber de İslami hassasiyetlere uygun bir şekilde yüz ifadesi olmadan çizilmiştir.

Resimlere bakarak hikâyenin tamamlanmasının istendiği *Cikciki ile Küçük Tavşan* kitabının kapağında ana karakter Cikciki ile yan karakter küçük tavşanın el ele tutuşup gülümsediği bir resim çizilmiştir. Yine kapak resimde bir çit, çitin arkasında da çiçekler ve köşede mağara vardır. Kitabın kapağının hikâyenin temasını yansıttığı düşünülmektedir. Kitabın içerisindeki ki gece görsellerine baktığımızda ise kişilerin yüz ifadelerine yer verilmediği, mermili silahlı kişilerin olduğu, karanlıkta Cikciki'nin bu kişilerden oldukça korktuğu ve ağlayarak karanlık bir mağaraya gizlenmek zorunda kaldığı küçük tavşanın onu kurtardığı ve kurtarıırken de çok sinirlendiği görülmektedir. Bu yaş grubundaki çocukların kitabın resimlerinde oldukça korkacağı düşünülmekte, hayvanların insanlara sinirlenebilir zarar vereceği fikrinin verilmiş olması da uygun görülmemektedir.

Bütünsel bir şekilde hikâye kitaplarındaki görsellere baktığımızda:

- Hikâye kitaplarında yer alan görseller bütüncül olarak incelendiğinde, genel olarak ana karakterlerin güler yüzlü ve mutlu biçimde tasvir edildiği, yan karakterlerin ise çoğunlukla benzer şekilde olumlu yüz ifadeleriyle resmedildiği görülmektedir. Bununla birlikte, bazı hikâyelerde karakterlerin merak, şaşkınlık, üzüntü ve öfke gibi çeşitli duyguları

yaşarken çizildiği de tespit edilmiştir. Bu durum, hikâye karakterleriyle özdeşim kurma eğiliminde olan çocuklar için duyguları tanıma, anlama ve empati geliştirme açısından önemli bir fırsat sunmaktadır. Ayrıca, karakterlerin çoğunlukla mutlu olarak betimlenmesi, çocukların hikâyeye karşı olumlu duygular geliştirmesine katkı sağlamakta; bu da hem kitapla kurulan ilişkiyi hem de kitap okuma alışkanlığını destekleyici bir unsur olarak değerlendirilmektedir.

- Hayvanlar ve çiçeklerin konuşturulduğu kişilik özelliği verilen karakterlerin de sevimli ve mutlu bir şekilde çizildiği tespit edilmiştir. Bu anlatım tarzının, çocukların hayal gücünü geliştirebileceği, hayvan ve doğa sevgisini teşvik edebileceği ve olumlu duygular kazandırabileceği düşünülmektedir.
- Kitap içi görsellerin ise genellikle anlatılan olay, mekân, karakter ve duygu durumlarıyla uyumlu olduğu, görsellerin metni destekleyici nitelikte tasarlandığı görülmüştür. Karakterlerin çoğu hikâye boyunca mutlu olarak çizilmekle birlikte, bazı bölümlerde üzgün, öfkeli ya da meraklı ifadelerin de yer aldığı belirlenmiştir. Hikâyelerin tamamının mutlu sonla bitmesi ve görsellerin bu durumu yansıtacak biçimde hazırlanması dikkat çekicidir. Özellikle hayvan ve çiçek karakterlerin yer aldığı hikâyelerde bu varlıkların büyük oranda sevimli şekilde çizildiği, ayrıca bazı hikâyelerde dinî içerikli görsellere de yer verildiği tespit edilmiştir.
- Kitapların kapaklarında ise genellikle ana karakterlerin görsel olarak yer aldığı ve bu karakterlerin sevimli ve neşeli biçimde resmedildiği görülmektedir. Bu durum, hikâyenin hangi karakterler etrafında şekillendiğini göstermesi bakımından olumlu bir tercihtir. Ancak, birçok kitabın kapak görselinin hikâyenin temasını yansıtmakta yetersiz kaldığı, bu bağlamda bazı kitapların başlıkları veya içerikleri yoluyla temaya ulaşılabildiği değerlendirilmiştir.

İKİNCİ BÖLÜM

2. KUR'AN KURSU ÖĞRETİCİLERİNİN DİYANET YAYINLARI HİKÂYE KİTAPLARI İLE İLGİLİ DEĞERLENDİRMELERİ

Bu bölümde Kuran Kursu Öğreticileri ile yapılan mülakatlar şekil ve tasarım, içerik, kitaplara yönelik görüş ve öneriler ile kitapların öğrencilerin üzerindeki etkileri başlıkları altında ele alınmış olup öğretmenlerin sorulara nasıl cevap verdikleri ilgili yerlerde belirtilmiş ve değerlendirilmeye tabi tutulmuştur.

Çalışmamız kapsamında 4-6 yaş Kuran Kurslarında Kullanılan Diyanet yayınları hikâye kitaplarının din eğitimi açısından değerlendirmesini yapmak üzere Sivas il merkezindeki Kuran Kurslarında görev yapan Kuran Kursu Öğreticileri ile yarı yapılandırılmış mülakat gerçekleştirilmiştir. Yapılan yarı yapılandırılmış mülakata 10 Kuran Kursu Öğreticisi katılmıştır.

Mülakata katılan Kur'an Kursu Öğreticileri "Kur'an Kursu Öğreticileri"ni ifade etmesi açısından Ö1, Ö2, Ö3,şeklinde kodladık.

Çalışmamıza katılan katılımcıların hepsinin lisans mezunu olduğunu, 1 kişinin 2 yıldır, 2 kişinin 5 yıldır, 4 kişinin 6 yıldır, 1 kişinin 8, 1 kişinin 9, 1 kişinin ise 10 yıldır 4-6 yaş kuran kurslarında görev yaptığını tespit ettik.

2.1. Diyanet Yayınları Hikâye Kitaplarının Şekil ve Tasarım Açısından Değerlendirilmelerine Yönelik Veriler

Kuran kursu öğretmenlerine Diyanet işleri başkanlığı tarafından çıkarılan hikaye kitaplarının kapakları hakkındaki fikirlerini sorduğumuzda (Ö3), "Genelde dikkat çekici güzel. Açtığım zaman merakla bakıyorlar zaten. İlgilerini çekiyor beğeniyorum yani." şeklinde bir yorumda bulunmuştur. Yine bu bağlamda (Ö4), "Kapaklar güzel hoşuma gidiyor. Görsel olarak çocukların dikkatini çekecek tarza. Renkleri olsun faydalandıkları çizim şekli olsun gayet güzel." açıklamasını yaparak değerlendirmede bulunmuştur.

Kapaklardan daha çok içeriğin önemli olduğunu belirten (Ö7) “Kapaklar çok önemli değil bence, çocuklar daha çok içeriğe bakıyorlar. Ama kapakta da olsun içerikte de olsun heyecan arıyorlar. Mesela diyanet çocuk bunu yapmaya başladı. Aynı oradaki bu heyecanı biraz daha hikâye kitaplarına da yansıtırsalar daha güzel olur.” Şeklinde bir ifade kullanmıştır.

(Ö2), “Yani kapaktaki resimler güzel dikkat çekici ama içerikler kapaktaki gibi dikkat çekmiyor.” Demiştir.

(Ö6), “Kapakları güzel, ama içeriğe uygun değil bazıları.” Diyerek kapak resimlerinin içeriğe uygun bir şekilde olması gerektiğini vurgulamıştır.

(Ö1), “Kapakları çocukların çok hitap etmiyor açıkçası. İçlerinden birkaç tane güzel oluyor ama genel olarak anne babaya göre düşünülerek yapılmış ama çocukla ilgili değil. Ama yine de çocuk illa kapağın içini açmak istiyor.” Şeklinde bir yorumda bulunmuştur.

Kuran kursu öğretmenlerine Diyanet işleri başkanlığı tarafından çıkarılan hikaye kitaplarının kapakları hakkındaki fikirlerini sorduğumuzda genel itibariyle kapakların dikkat çekici olduğunu ancak kapakların içeriğe uyumlu olması gerektiğini belirtmişlerdir

Gelişim düzeylerini göz önüne alarak kitapların resimlerini değerlendiklerin de ise (Ö1),“Beğendiğim çizimler var mesela Kukla Misket, çok değişik bir çizim ama çocukların çok hoşuna gidiyor. Bi Di Ki de böyle ama peygamberler serisi kitabı var hem peygamberler hem de sahabeleri anlatan hikâye kitaplarımız var onların resimlerini beğenmiyorum. Çok karanlık çizilmiş basımı da çok karanlık, gözler kocaman yani bazen ürkütüyor. Bazen hikâye kitaplarının ötesinde biz hocalarda da çocuklara yaşından önce 4-6 yaş dönemi özelliklerini dikkate almadan verilmemesi gereken bilgileri vermeye çalışıyoruz. Çocukların kıssalarla ilgili bir derdi yok ki. Kıssa çocuklara göre değil, onların işi değil. Ama biz kıssaları anlatıyoruz. İşte Hz. Yunusun balığın karnında olmasını çocuk algılayamaz. Zaten din soyut bir alan daha da soyut ve mucizevi bir olayla onları etkileyebiliriz. Belki çocuk balık yemekten nefret edecek sırf bu yüzden. Hz Nuh’u anlatıyoruz mesela niye gemisine çift aldığını niye bütün hayvanlardan aldığını çocuğa anlatamıyoruz. Yani bu çocukların algılaması pek mümkün değil bu bakımdan anlatmamayı tercih ediyorum.” Şeklinde ifadelerde

bulunurken, (Ö3), “Resimlerde tabi ki bazı dikkat edilmesi gereken faktörler var. Hikâyelerde karanlık bir gecede bir putun resmedildiği gibi ya da Yusuf aleyhisselam kuyuya atarken ki resmedilen o ifadeler daha da dikkat edilmeli biraz daha yumuşatılmalı diye düşünüyorum.” Şeklinde değerlendirmelerde bulunmuştur

(Ö2), “Resimleri güzel ama daha iyi olabilir. Diğer yayınların çok satan kitaplarına bakılarak yardım alınabilir.” demiş (Ö10), “Eskilere nazaran çok yol aldık ama daha yolumuz çok var daha yolun başındayız. Biraz profesyonellerin bu işe girmesi lazım bence. Bizim sırf bu işe odaklanmış kendi çizerlerimiz yazarlarımız olmalı. Diğer yayınların yanında ön plana çıkmalı ama henüz geri plandayız.” demiş (Ö8), “Hikâyelere genel olarak baktığımda çizilen karakterlerin göz yapısı bana ürkütücü geliyor. Sadece diyanet yayınlarında değil diğer hikâye kitapları içinde aynı şeyi düşünüyorum.” Diyerek 3 katılımcıda diğer yayınları gündeme getirmişlerdir.

(Ö7), “Resimlerde biraz daha heyecan lazım. Mesela sevimli bir çocuk çiziyorlar tamam çok sevimli edepli ahlaklı ama onu biraz daha heyecanlı daha böyle ilgilerini çekebilecek çizgiler kullanılsa çok daha güzel olacaktır. Ben bile okurken inanın sıkılıyorum, kendim bir şeyler katmaya çalışıyorum.” Şeklinde ifadelerde bulunmuştur.

D.İ.B’in hikâyelerinde kullanılan dili anlaşılabilirlik ve dil bilgisi kuralları açısından değerlendirdiklerinde ise (Ö1), “Çocukların anlamadığı kavramlar oluyor. Bizim öğretici kitaplarında onlara kullandığımız diyanetin hazırladığı etkinlik kitaplarında bile bazen çocukların algılayamayacağı cümle, kelime, kavram geçiyor ben değiştiriyorum. Hikâyenin içerisindeki anlayamayacaklarını düşündüğüm kelimeleri de değiştiriyorum. Mesela Zeyd’in kuşu hikâyemiz var kendi kitaplarımızda ölüm üzerinde geçiyor hikâye ben o hikâyeyi çocuklara olduğu gibi anlatamıyorum. Sınıfta hassas bir çocuk olabiliyor ya da yakınına kaybetmiş bir çocuk olabiliyor. Bu yüzden o hikâyeyi ben yıllardır ölüm üzerinden anlatamıyorum. Çünkü çocukların hayvan bağı, hayvan sevgisi çok kuvvetli hem hayvan sevgisini verip hem de bir yerde hayvanın ölme olayı ve peygamberimizin bunun için ziyarete gidiyor olması pey uygun değil. Ben orada kuşu hastalandırıyorum mesela, değiştiriyorum. Çocuğu çok pamuklara sarmak da doğru değil anlatmakta gerekir bu noktada öylede

düşünmüyorum. Ama bazen sınıfın bilişsel ve hazırbulunuşluğuna göre değiştirdiğim kavramlarda oluyor.” şeklinde açıklama yapmıştır.

(Ö4), “Bazen kavramların kelimelerin çocuklara göre ağır olduğunu düşünüyorum. Daha sade bir dil hatta içine de çok heyecan katacak şekilde olmalı. Çünkü bazen yabancı kaynakları da incelediğimde onu fark ediyorum. Özellikle içerik olarak sakınca görmediğim farklı kaynakları okuduğumda çocuklar büyük bir heyecanla aralıksız dinliyorlar ama bizim kaynaklarımızı okuduğumda çok fazla dikkatlerinin dağıldığını, sıkıldıklarını gözlemleyebiliyorum. O yüzden hikâyelerin dillerinin birazcık daha anlaşılır olması lazım.” demiştir.

(Ö10), “Anlamadığı kavramlar oluyor. Bazen dikkat çeksin diye çok şiiire kaçıyorlar ama onlar çocuğu bağlamdan koparıyor. Biraz daha çocuk diliyle somutlaştırarak anlatılsa çok daha güzel olur. Soyut kavramları kullandığı yerlerde havada kalıyor. Çocuğa ifade etmek için o kavramları anlatmak gerekiyor. Kavramı açıklamak için hikâyeyi bölüyorsun sonra tekrar toparlamaya çalışıyorsun. Biraz daha ustaca yazılması gerekiyor.” Şeklinde ifadelerde bulunmuştur.

(Ö3), “Normalde cümleler kısa ve anlaşılır. Ama peygamberlerin hayatlarını ele alan hikâye kitaplarında detaylara inildiği zaman çocuk kavrayamıyor. Peygamberin yaşadığı Semud kavmi Ad kavmi gibi ifadeleri kafasında canlandıramıyor. O yüzden biraz daha basitleştirilmesi lazım. Bu hikâyeler daha çok ilkokul çocuğuna hitap ediyormuş gibi.” cevabını vererek bazı dini ifadeler noktasında öğrencilerin kavramları anlayamadıklarını söylemiştir.

(Ö8), “Hikâyelerin dilleri çok zayıf. Bazen vermek istediğini anlatamıyor. Siz okuyorsunuz daha sonra öğrencilerin anlayacağı şekilde çeviriyor onlara öyle aktarıyorsunuz. Bu nesle göre hikâyelerin dilleri anlaşılır olmuyor. Onlar zaten çok fazla dinleme heveslisi değiller. Ben bazen okuyorum sonra masalımsı bir şekilde çevirerek aktarıyorum.” Şeklinde açıklamalarda bulunmuştur.

(Ö6), “Çocukların anlamadığı kavramlar olmuyor ama laf uzaması çocuğun dikkatini düşürerek algısını engelliyor.” Şeklinde bir ifade kullanarak hikâyelerde kullanılan cümlelerin daha kısa olması gerektiğini söylemiştir.

(Ö5), “Dil yönünden bir problem yaşamadım. Gayet açık ve anlaşılır dilleri. Çocuklarda gayet iyi anlıyorlar.” Diyerek dil ve öğrencilerin algılaması bakımından hikâyeleri beğendiğini ifade etmiştir.

Katılımcılar hikayelerin resimleri, kapakları ve dilin anlaşılabilirliği ve öğrencilerin algılama açısından yorumlamaları bu şekilde olmuştur.

2.2. Diyanet Yayınları Hikâye Kitaplarının İçerik Açısından Değerlendirilmesine Yönelik Veriler

D.İ.B’in hazırladığı hikâye kitaplarının konularını ve karakterlerini çocuğun yaşına uygun bulunması hakkında

(Ö1), “Çocuklar için büyük kitaplar seçmemeye çalışıyoruz. Büyük karakterleri ya da insanların çok olduğu hikâyeleri seçmemeye çalışıyoruz daha çok hayvanların konuştuğu, kurgu olarak daha hayale yatkın, mesela sevgi ormanı gibi yine bir çiçeğin konuşması gibi hayal dünyasını tetikleyecek hikayeler çocuğu içerisine alabiliyor onları seçmeye çalışıyoruz. Ama biz büyüklerin dünyasından gelen bazı hikâyeler var bize göre oluyor gibi oradaki karakterler. O yüzden çocuklara o hikâyeleri okumuyorum. Genelde bakarak seçerek alırım. Ama bazen ne kadar seçerek aksakta okuyup da baştan sona kadar bitirdiğimizde bu uygun değilmiş dediğimiz hikâyelerde oluyor. Ancak dil açısından evet uygunlar ama insan ürünü bunlar en nihayetinde. bir de çocuklarla hem hal olunca işin içinde mutfağında olunca siz çok değiştiriyorsunuz. Sizin kulağınızı bazı şeyler tırmalıyor. Dışarıdan birisi oturup okusa belki çok güzel diyebilecek olanların yanında ya da bundan 10 yıl önce okusam benimde beğeneceğim hikâyeleri, masalları şuan çocuklara anlatırken düşünüyorum. Çünkü biliyorum artık çocuklar hangi kavramda nerede ne soracak hangi karakter dikkatini çekecek, hangi karakteri sevecek anlayabiliyorum. Mesela yeni kitaplarımız çıktı çizimlerini hiç beğenmedim. Çok silik, alelacele yapılmış gibi. Öncekiler daha güzeldi renkler belli cisim belli, o insan mutlu mutsuz mu yürüyor mu oturuyor mu belliydi. Resimde pastel renkler olmamalı net olmalı vurgulanmalı.” Şeklinde değerlendirmeler bulunmuştur.

(Ö2), “Hepsini bilmiyorum ama benim bildiğim kadarıyla sincap serisini kıtır pıtır çocuklar biliyor seviyor. Karınca hikâyesini biliyor. Hikâye de hayvan karakterlerin üzerinden kavramları anlatırken birazcık sıkıntı yaşıyoruz mesela

sorumluluk kavramı veya diğer kavramlarda yetersiz kalabiliyor.” Diyerek düşüncelerini dile getirmiştir.

(Ö8), “Daha iyi olabilir. Benim için verilmek istenen mesaj önemli. Karakterli çok renkli çiziliyor. Daha sade olsa mesaj ön plana çıkar diye düşünüyorum.” İfadelerinde bulunmuştur.

D.İ.B’in hikaye kitaplarını çocukların dini ve ahlaki gelişimine uygunluk açısından ise (Ö1, “)Uygun, yüzdeye vurursak yüzde 80 yüzde 90 çocukların dini ve ahlaki gelişimine uygun buluyorum. Son zamanlarda çıkan kitaplar çocukların daha seviyesine uygun soyut somut kavramlar daha oturmuş soyutu çok güzel somutlaştırarak en güzel basit şekilde anlatmış mesela mikrobu ben çocuklara anlatamam ya mikroskopla göstereceğim veyahut deney yapmalıyım. Ama bir hikayeleri kullanarak yaptığım drama da soyut kavramlar çocuğun zihninde daha güzel oturuyor. Ya da solucan mesela solucanı onun eline versem korkar ancak kendisi solucan olup toprağın içinde onun hareketlerini yapıp annesiyle konuşmasıyla diğer ormandaki üyelerle konuşmasıyla bütünleşiyor. İşte çocuğun dili burada hikayeler çocuğun dünyasına gelişimine uygun, alması gereken değeri alıyor ben boşuna yaratılmamış diyor mesela benimde bir görevim sorumluluğum var diyor” şeklinde örnekler vererek düşüncelerini ifade etmiştir.

(Ö3), “Aslında güzel ama çocukların daha çok fablları sevdiklerini, hayvanların konuşmalarını ilgiyle takip ettiklerini gözlemledim. Çocuk macera arıyor. Maceranın olmadığı kitaplar öğüt niteliğinde olanlar pek ilgilerini çekmiyor.” Demiştir.

(Ö5), “Dini ve ahlaki gelişme destek oluyor. Bu yönden bence gayet yeterli seviyede buluyorum. Çocukların adap yönünde geliştirme olsun, dini açıdan bilgilendirilmesi olsun, peygamberlerin hayatlarının örnek alınması açısından olsun hikaye kitaplarını destekleyici buluyorum.” İfadelerinde bulunmuştur.

D.İ.B’in hikaye kitaplarını soyut kavramların anlatımı noktasında (Ö8), “Biraz havada kalıyor diye düşünüyorum. Biraz daha zenginleştirebiliriz diye düşünüyorum. Soyut kavramları çocuğun bildiği kavramlarla eşleştirmeden olmuyor. Ben bu yaş grubuna Allah’ın varlığını annenin varlığı ile anlatıyorum. Herkese diyorum ki anneniz var mı, var. Hadi bana annenizi gösterin. Evde diyorlar oradan

anlatmaya başlıyorum. Dediğim gibi kitaplarda güzel anlatanlarda var ama sığ kalanlarda var.” İfadelerini yer vererek soyut kavramların anlatımında kendisini uyguladığı yöntem üzerinden örneklendirmede bulunmuştur.

(Ö9), “Biz soyut kavramları çok işlemiyoruz. Diyanetin kitaplarında da soyut kavramlar melek, cin, ölüm, ahiret gibi kavramlar yok. Bir Zeydin kuşu diye etkinlik kitabımızda hikaye vardı. O hikayede peygamber efendimizin kuşun taziyesine gittiğini anlatıyordu. Ama yine de ölüm arka plandaydı çocukların dikkatini çekmiyordu. Diğer iyilik gibi soyut kavramları da gayet iyi anlıyorlar çünkü somutlaştırılıyor.” Cümlelerini dile getirmiştir.

(Ö10), “Yeterli bulmuyorum. Daha güzel anlatılabilir. Daha açık olabilir. Ölüm kavramı üzerine çalışılabilir. Biz girmemeye gayret ediyoruz ancak çocuklar illaki soruyorlar.” Cümlelerini kullanmıştır.

Değerler eğitimi noktasında D.İ.B’in hikâye kitapları için (Ö1), “Değerleri anlatma noktasında iyi ama bazen bende şöyle düşünüyorum. Her kitabımız değer anlatmak zorunda mı? Bazen din yorgunu yapmaktan korkuyorum çocukları. Kendi alanımızla ilgili en tedirgin olduğum nokta bu çünkü sağa bakıyoruz değer sola bakıyoruz değer. Çocuk değerleri süreç içerisinde sosyal hayat içerisinde öğrenmeli mesela oyun oynarken paylaşma değerini öğrenmeli bence. Sürekli dini ifadeleri paylaşmakta bende yorulduğumu hissediyorum. Çocuğu da bunu yaşatır mıyız, din yorgunu olur mu bundan da korkuyorum. Yoksa hikayeler değerleri güzel nokta atışı anlatıyor. Tabi karakter oluşturmamız gerekiyor ama abartmamak ta lazım bence sonuçta mükellef değiller. Bazen de keyfi bir hikaye olmalı eğlenecekleri. Çocuklar hayatın içerinden öğrenecekler değerleri bizlerden görerek süreçte. Anlatmadan hayatta öğrenmeliler. Peygamberimizde böyle yapmadı mı gelen ilk ayetleri yaşadı içselleştirdi ondan sonra insanlar dine girmeye başladı. Ama biz yaşamadan bir şey yapmadan mükemmel dini hayatı olan kâmil çocuklar yetiştirmeye çalışıyoruz. Bu da beni bazen ürkütüyor. Gençlerle ilgili çocuklarla ilgili savrulmanın nedeninde bundan kaynaklandığını düşünüyorum bazen.” İfadelerini kullanmış bizlerin öğrenciler karşısında örnek davranışlar sergilememiz gerektiğini böylece yol gösterebileceğimizi dile getirmiştir.

(Ö2), “Güzel evet özellikle kıtır pıtır serisinde güzel o anlamda yeterli” olduğunu söylerken (Ö5), “Değerler eğitiminde de gayet yeterli, çocuklar açısından bilgilendirici mesajlar oluyor. Özellikle mesela bu Kıtır ile Pıtır serisi çocukların çok ilgisini çekiyor. Ve bu yönden de yeterli buluyorum” ifadelerini kullanmıştır. Her iki öğreticide aynı hikâye kitabı üzerinden örnek vermiştir.

(Ö3), “Yeterli ama heyecanlı değil. Çocuklar heyecan istiyor.” Sözlerini kullanmıştır.

Müfredat konularının öğretimi konusunda hikâyelerin katkısına dair (Ö7), “Tabi çok katkısı oluyor. Zaten görsellerle de destekliyoruz onları, konumuz ne ise onunla ilgili hikâyeyi de okumaya çalışıyoruz. Ama mesela değerler eğitimi serisi var. Onların sonunu getiremiyoruz. Uzun olduğu için çok sıkılıyorlar.” İfadelerini kullanmıştır.

(Ö2), “Hikâyelerin olumlu katkısı oluyor. Değerler eğitimi, sorumluluk, özür dileme, özveri gibi davranışları öğrenciye edindirme konusunda yardımcı oluyor bizlere, olumlu etkileri var.” Demiştir.

(Ö4), “Kesinlikle pekiştirici etkisi oluyor. Mesela Allah’ı seviyorum, peygamberi seviyorum tanıyorum ünitelerinde ona göre hikâyeler seçip okuyorum. Ya da değerler eğitiminde sorumluluk, yardımlaşma, cömertlik gibi kavramları da işlediğimde bu konular hikâyeler ile çok iyi oturuyor.” Şeklinde düşüncelerini ifade etmiştir

(Ö5), “Müfredatla bağlantılı olan hikâyelerimiz de var tabi ki. Onlarda çok yardımcı oluyor konuyu destekliyor. Konuyu anlattıktan sonra onun etkinliklerini yaptıktan sonra bunun üzerine konuyla bağlantılı bir hikâye okuduğumda daha kalıcı olmasını sağlıyor. Bu yönden de başarılı buluyorum.” Diyerek nasıl bir yöntem izlediğini ve hikâyeleri nasıl kullandığını açıklamıştır.

Dine karşı merak ve keşif duygusu konusunda ise (Ö1), “Merak konusu şöyle bazen o merakı siz uyandırılıyorsunuz. Direkt konuya girdiği an olabiliyor sorularınızla ses tonunuzla hitabınızla zaten çocuk merak etmeye başlıyor. Ama zayıfız bu noktada.” İfadelerini kullanırken (Ö2), “Yani evet olumlu etkisi var. Ancak Çocuklar daha çok kendi zihin dünyalarında hayal güçleriyle kavramları kuruyorlar o anlamda yetersiz kalıyor. Ya da bazı somut nesnelere çok fazla değer yükleniyor. Mesela güneş

üzerinden bütün hikaye yürütülmeye çalışıyor. O zamanda çocuğun gözünde somut bir nesne bir değer ya da manevi bir şeymiş gibi algılanabiliyor. Kutsallık atfedile biliniyor.” ifadelerine yer vermiştir.

(Ö3), “Yaşı büyük çocuklarda dine karşı merak duygusunu daha fazla uyandırıyor. Ama yaşı ufaklar çok kavrayamadıkları için onları çok etkilemiyor.” İfadelerini kullanarak dine karşı merak ve keşif duygusunda yaşın etkili olduğunu belirtmiştir.

(Ö5), “Evet düşünüyorum. Çocuğun dine karşı daha ilgili, daha meraklı olmasını sağlıyor tabi arada bende sorular sorarak dikkatlerini çekmeye çalışıyorum.” Şeklinde düşüncelerini dile getirmiştir.

(Ö8), “Düşünüyorum. Başarılı bir hikâye kitabı insanın zihnine çiviyle kazanmış gibi etki ediyor. Diyanetin çıkardığı eserlerde dine öğeler yer aldığı için merak uyandırıyor. Ama daha iyi olabilir. Mesela başka yayınlardan birine baktığımda lgbt ile ilgili bazı durumların ince ince işlendiğini gördüm. Bazen farklı yayınevlerine onu fark ediyorum. Sızmalar oluyor bilinçli olmak gerekiyor.”

(Ö10), “Yok daha henüz değil, gelenek hala devam ediyor. Çocukların merakını cezbedecek hayalini destekleyecek keşfetmesini sağlayacak soru sorduracak tarzda henüz kitabımız yok. Okumayı seven bazı çocukların başucu kitapları vardır Dib’in kitapları içerisinde o yok. Çocuk bir okuyor iki okuyor sonra kaldırıyor. Sürekli elinden düşürmeyeceği kitaplar hazırlanmalı. Herşeyi ile çocuğu desteklemesi lazım sorusunu, hayal gücünü, düşüncesini somutuna cevap soyutuna cevap vermesi lazım.” diyerek bu konuyla alakalı düşüncesini dile getirmiştir.

Sizce hikâyelerde yer alan karakterler çocuğun özdeşim kurması ve model alması için oldukça önemlidir. Bu noktada dibin hikayelerindeki karakterler konusunda Kuran kursu öğreticilerinden (Ö1), “Dramalarda çocukların özdeşim kurmasını daha çok yaşıyoruz. Çocuk onun içine daha güzel giriyor, özdeşim kuruyor, kendini onun yerine koyuyor. Yaşlı amca oluyor otobüse binmeye çalışıyor, çocukları olan anne oluyor sınıftan birisi onun çocuğu oluyor ya da sınıftan bir oyuncak bebek alıyor veyahut çiftçi oluyor bakkal oluyor orada çok güzel giriyor role. Dramalar da biz bunu daha güzel başarıyoruz. Hikayelerde de dediğim gibi hikayenin dili ve resmi

bu noktada çocuğa ışık tutuyor. İkisi de iyiyse çocuğu içine alıp sarıp sarmalıyor. Ama değilse bir yerde kalıyor çocuk.” İfadelerde bulunmuştur.

(Ö2), “Karakterler anlaşılır ama mesela canlandırma yaparken hayvanlar odak noktaya getirildiği zaman değerden ziyade çocuk o hayvanın sesleriyle, hayvanla özdeşim kuruyor. Değerden çok hayvan üzerinde duruyor çocuk. Karakterin odak olmaması lazım anlatılmak istenen mesaj, değer hikayede odak olmalı.” Yorumunda bulunarak verilmek istenen mesajın daha ön planda tutulması gerektiğini söylemiştir.

(Ö4), “Evet uygun ama maalesef şöyle bir şey var sosyal medya, internet, yapay zekâ gibi kavramların çok olduğu bir zamanda yetiştiği için çocuklar bazen bu karakterler sıkıcı gelebiliyor. Dediğim gibi biraz daha bugüne güncellenebilir olmalı. Ekran çocukları oldukları için çocuğu çekmek çok daha zorlaşabiliyor. Çocukların farklı örneklemleri var. Çizgi filmlerden, oyunlardan, youtube içeriklerinden örnek aldığı farklı karakterler var. Onları arkadaşlarına anlatıyor. işte orada bizim için Cemil dede cazibesini yitirebiliyor. O yüzden bence seneden seneye güncellenmesi gerekiyor bu içeriklerin, karakterlerin. Bir robotun ya da onlara göre tasarlanmış bir oyun kahramanın konuşmaları daha ilgilerini çekecektir. Yine bizim kaynaklardan bir şeyler izlettiğimde de çocuk sıkılıyor. Tabi çocuğa mesaj vermek istiyoruz ama çocuk sıkılıyor. Çünkü evde izlediği içerikler çok daha farklı. Kısa kısa videolar izledikleri için zaten uzunlara tahammülü kalmıyor. O yüzden bence güncellenmesi gerekiyor.” İfadelerini kullanmıştır.

Kuran kursu öğreticileri konu ve karakter açısından, dini ve ahlaki gelişme uygunluğu açısından, soyut kavramlar bakımından, değerlerin anlatımı, müfredat konularının anlatılmasında yardımcı olup olmadığı, dine karşı merak ve keşif duygusunu oluşturup oluşturmadığına yönelik değerlendirilmeleri bu şekilde olmuştur.

2.3. Kur’an Kursu Öğreticilerinin Hikâye Kitaplarına Yönelik Görüş ve Önerilerine Dair Veriler

Çocuklara din eğitimi verirken hikâye kitaplarından ne ölçüde yararlandıkları sorulduğunda (Ö1), “Anlattığımız değerler eğitimiyle ilgili o hafta hangi değer ünitesindeyse (örneğin sevgi, saygı ve yahut peygamberimi seviyorum üniteleri gibi)

o ünitedeki değeri pekiştirecek bir kitapsa kullanıyorum. Çocukların orada ünitenin içerisindeki aldığı değeri hikayelerle daha da oturtmuş, içselleştirmiş oluyoruz” ifadelerini kullanmıştır.

(Ö3), “Yüzde 40 yüzde 50 oranında kullanıyorum. Genelde kendi bildiklerimi çocukların diline dönüştürerek anlatıyorum.” Şeklinde ifadeler kullanarak oran belirtmiştir.

(Ö4), “Düzenli bir şekilde yararlanmaya çalışıyoruz çünkü hikaye ile daha pekişiyor anlattıklarımız. O yüzden sıklıkla belli bir periyodu yok ama mümkün olduğu kadar sık bir şekilde faydalanmaya çalışıyoruz.” Şeklinde belirtmiştir.

(Ö6), “Çok yararlanıyoruz. Konularımızla alakalı olan hikaye kitapları bize destek veriyor, yardımcı kaynak olarak kullanıyorum ben onları. Hikaye ile konunun daha iyi anlaşıldığını düşünüyorum.” Yardımcı kaynak olarak belirttiğini ifade etmiştir.

(Ö9), “Diyanetin çıkardığı etkinlik kitaplarımız var. İçerisinde yeteri kadar hikayeler var ama çocuklar boş kaldığı zaman başka şeylere ilgi duymasın, odaklanmaları artsın diye diyanetin çıkardığı diğer hikaye kitaplarını da okuyorum. Hem ben okuyorum, hem de odağı olmayan dikkati çok çabuk dağılan çocuklar için ailelerinin de okumasını istiyorum.” Demiştir.

Hikâyeler çocukların dikkatini çekme konusunda öğreticilere görüşleri sorulduğunda (Ö1), “Çekiyor, çok çekiyor özellikle çizimi güzelse, içeriği güzelse ve onların diline, duygu dünyasına, konuştuğu kavramlara çok yakınsa, basitse açıkçası ilgilerini çekiyor. Bazen böyle zorluyoruz yeniden tekrar Amerika’yı keşfetmek diye bir ifade var ya biz bazen hikâye kitabı yazarken yeniden keşfediyor gibiyiz. Yazmak çok zor farkındayım küçümsemiyorum. Ama bunlar çocuk, biz çocuk olduklarını unutuyoruz tekrar Amerika’yı keşfe çıkıyoruz. Çok zor kelimeler bazen zor cümleler kullanıyoruz. Gerek yok bunlara orada çocuğun hayal dünyasını çalıştıracak onları içine alabilecek bir hikâye, kurgu olduktan sonra çocuk zaten seviyor. Ama ilk başta görsellik önemli, bazen çizimler çok kötü oluyor, ben bile bazen ürküyorum. Bunu bu çocuğa gösteremem diyerek elediğim çok hikâye kitabı oluyor. Mesela çiziminden tutunda içerisine kadar en beğendiğim ve 10 yıldır da kullandığım değerler eğitimi seti. Her değeri bitirdikten sonra başkanlığın değerler eğitim setindeki

büyük hikâye kitaplarını kullanırım. Ben onların yerine bir şey koyamadım henüz. Ünite bitiyor mesela dua şükür özür ünitesini bitirdik bitirdikten sonra çocuklara genel bir hatırlatma maksatlı o üniteyi ilgili hikâye ile noktalandırıyorum. Çok seviyorlar o kitapların çizimi güzel, hikâye basit ve çocukları alıp götürüyor dikkatleri daha çok çekiyor.” İfadelerini kullanmıştır.

(Ö4), “Aslında biraz uzun geliyor. Özellikle Dostluk Parkı, Sincap Kuki gibi Diyanetin hazırladığı değerler eğitimi setlerinin içeriği güzel ama çocuklar sıkılabiliyor. Özellikle 4 yaşlar daha çabuk sıkılabiliyor, 5 ile 6 yaşlar daha uzun dinleyebiliyor. Gözlemlerim yola çıkarak biraz daha içine heyecan katıp biraz daha kısa tutulması gerektiğini düşünüyorum.” Şeklinde düşüncelerini belirtmiştir.

(Ö5), “Hikâyeden hikâyeye değişiyor. Bazı hikâyeler dikkatlerini çekiyor bazı hikâyelerde sıkılıyorlar. Mesela peygamberlerin hayatlarını anlatan Özkan Özenin kitapları var, çocuklara onları okuduğum zaman çok dikkatlerini çekiyor. Çocuklar birçok peygamberin hayatını bu sayede öğrendi. Gerek görselleri olsun gerek içeriği olsun çocuklara yönelik çok güzel bir şekilde hazırlanmış. Akıllarında çok iyi kaldı şuna kadar 6 ya da 7 kitap okudum 7 ye yakın peygamberin hayatını öğrenmiş oldular.” Demiştir.

(Ö10, “Yüzde 80 diyebilirim. Bazıları hala eski dile kayıyor bir alışkanlık var bazıları da çok basit kaçıyor mesela Bi Di Ki. 4-6 yaş grubu için yapılmış ama basit kaçıyor şiir gibi yazılmış. O evde olur, uyku saatinde olur, anne babalar onu okuyabilirler ama onu okulda okuyamam. Çünkü dikkat dağılıyor, şiir gibi çocuk odaklanamıyor olaydan dağılıyor. Az öz net hızlı canlandırabileceğim şeyler olması lazım. Yine Peygamber kıssaları var. 4 yaşta en büyük sıkıntı yüce yaratıcıyla peygamberleri bağdaştırıyorlar. Bunu ayrıştırmada peygamberlerinde peygamber olduğunu bir insan olduğunu onun bize öğretici olduğunu önder olduğunu ama insan olduğunu hikâyelerle çok güzel kavratabiliyoruz.” Şeklinde açıklamada bulunmuştur.

Öğreticilerin hikâye kitaplarında olmaması gerektiğini düşündüğü bir şeyle karşılaşp karşılaşmadıkları sorulmuş (Ö1), “Karşılaşmadım. Karşılaşırsam da çocuklara uygun olmadığını düşündüğüm şeyler olunca değiştiriyorum. Şeklinde bir açıklamada bulunmuştur.”

(Ö2), “Evet bizim öğretici kitaplarımız için söylüyorum bunu. Öğretici kitaplarında peygamber efendimizin bazı somut kavramlarla birleştirilmesini olumlu bulmuyorum. Mesela bir hikâyede peygamber efendimiz posta güvercini olarak anlatılıyor. Çocuğun zihnindeki güvercin nasıl bu çok önemli. Belki Pis, belki tüyleri bulaşan, belki de annenin babanın ona yaklaşma gibi direktifleri olabilir. Çocuğun kafasında güvercinle olumsuz bir bağ olabilir. Onun üzerinden peygamberimizin hikâyesi eşleştirilince çocukta peygambere dair olumsuz bir algı olabilir.” İfadelerini kullanmış öğretici kitapları üzerinden örnek vermiştir.

(Ö6), “Yani çok uzun olmaması gerekiyor. Puntolarının küçük olmuş olması, resimlerinin çok çocuğun seviyesine göre olmaması karşılaştığım sorunlar.” Demiştir.

(Ö10), “Eski yayınların kapaklarının resimlerinin özensizliği, basım özensizliği, resimlemenin güzel olmaması, hikaye figürünün sert ve üslubunun büyük yaş grubuna uygun olması bunlar yetersizlikler. Yayınevine giriyorum D.İ.B’e ait alabildiğim kitaplar ya 1 tane ya 2 tanedir. Çeşitlenmesi lazım.” Şeklinde düşüncesini ifade etmiştir.

Hikaye kitaplarının nasıl olması gerektiği konusunda önerileri sorulduğunda (Ö2), “Bence genel şeylerden bahsedilmeli. Örneğin en sevdiğimiz hayvan gibi ifadeler kullanılmalı. İşte şu hayvan diyerek belirtmemeli, herkesin kendi zihninde en sevdiği hayvanı düşüneceği şekilde olmalı. Bu şekilde olursa sevgi duygusunu daha yüksekte tutarız. Mesela kedi üzerinden bir anlatım yaptığımız zaman kediyi seven çocuk var sevmeyen çocuk var. Onun için bazı konularda somut bir örnek verildiği zaman genel tutulmalı. Ya da mesela sevilecek bir figür anlatırken güneş çok sıcak insanı rahatlatmış rüzgâr soğuk ve sert. Rüzgârda Allahü Teâlâ’nın bir nimeti, güneşte Allahü Teâlâ’nın bir nimeti. Allah’ın verdiği nimetlerin birinin kötü birinin iyi gibi anlatılması doğru değil. Güneş üzerinden çok benzetmeler var ya da Allah’ın yarattığı bir şeyi diğerlerinden üstün tutup çocuğun gözünde onu yüceltmenin doğru olmadığını düşünüyorum. Bunlara dikkat edilmeli.” Demiştir.

(Ö3), “Daha kısa ve anlaşılır detaya girmeden hazırlanmalı zaten dini alt yapı çocukta küçüklükte oluşturulduktan sonra detayları hayatının diğer zamanlarında öğrenecektir. Yeri geliyor biz bile unutabiliyoruz. Çocuk nasıl aklında tutabilir bir Ninova halkını?” ifadelerini kullanmıştır.

(Ö4), “Kesinlikle güncel olmalı. Belki seneden seneye biraz zor olabilir ama mümkünse her sene güncellenmeli. Çünkü çocuklar müthiş bir değişimle büyüyorlar mutlaka ona ayak uydurmak gerekiyor, yoksa sıkıcılaşabiliyor.” Diyerek güncelliğe vurgu yapmıştır.

(Ö6), “Resimleri ilgi çekici, anlatımı daha kolay basit olmalı. Mesela ölüm konusu gibi zor konular işlenebilir. Yine sahabelerin hayatlarından güzel örnekler ele alınabilir. Efendimizin hanımlarının hayatlarından güzel örnekler sunulabilir. Başkanlığımız bu konuları destekleyici hikâyeler çıkartabilir.” Önerilerinde bulunmuştur.

(Ö10), “Merakını cezbetmesi lazım, kapaktan bile onu içine alması lazım. O dünyaya dalsın. Resimleri güzel olmalı resimlerin bile soru sordurması lazım tekrar okumamızı isteyecekleri kitaplar olması lazım. Dili güzel olmalı sade süslü edebi cümleler olmamalı onların anlayacağı türden kelimeler çarpıcı ve yerinde olması lazım.” İfadelerinde bulunmuştur.

2.4. Hikaye Kitaplarının Öğrencilerin Üzerindeki Etkilerine Yönelik Veriler

D.İ.B’in hikâye kitaplarında işlenen konuları öğrencinin algılaması açısından katılımcılardan(Ö1), “Algılayamadıklarımı zaten hiç önlerine getirmiyoruz. Resimleri uygun mu, çok laf kalabalığı var mı onlara bakıyorum. Net fazla çocuğu sıkmadan boğmadan yormadan olan kitapları tercih ediyorum. Resimleri büyük olan kitapların daha dikkat çektiğini ve hayal güçlerini geliştirmeye daha yardımcı olduğunu gözlemliyorum. Mesela leylekler bir köye köy halkına temizlik yapmak için yardıma gidiyor bunu öğrenci gözlerini kapatıp hayal ediyor ve çok hoşlarına gidiyor. Hayal güçlerini geliştirecek çiziminden tutunda diline kadar çocuklara hitap ediyorsa zaten bende kullanıyorum. Özellikle elimin altında sürekli kullandığım üç beş hikaye kitabı var.” Şekline bir yorumda bulunmuştur.

(Ö2), “Hepsini algılayamıyorlar. Görsel dikkatini çekiyorsa ya da hikaye kitabında yapılandırma vs. varsa daha fazla dikkatini çekiyor. Ama onun dışında sadece hikaye anlattığımız zaman yetersiz kalıyor. Anlayamayabiliyorlar.” İfadelerini kullanmıştır.

(Ö3), “4-6 yaş olduğumuz için 6 yaşındaki çocuğun algıladığı bir şeyi 4 yaşındaki kavrayamıyor. Sınıflarımız karma, çocuklarda yaş farkı ve gelişim farkı olduğu için algılama noktasında da farklılıklarımız oluyor tabii ki. 1 ay bile fark ediyor bazen anlamayabiliyorlar.” Şeklinde yorum yaparak karma sınıflarda eğitim verdiklerini dikkat çekmiş 4 yaş ile 6 yaş arasındaki çocukların algılamalarında farklılık olduğunu belirtmiştir.

(Ö7), “Zorlanıyorlar, geliştirilmesi lazım her yönden resim olarak da içerik olarakta. Uzun uzun cümlelerin olmaması gerek. Daha kısa heyecanlı olmalı. Mesela Merve Gülcemal’in eserlerini neden okutayım öğrencilerime. Dediğim kriterlere göre kitaplar arıyorum ve bulamıyorum. Bu sefer onlara yöneliyorum. Başkanlığımız varken başka kaynaklara neden yöneliyorum bu durumda hoş karşılanmıyor mesela.” İfadelerini kullanarak farklı kaynaklara yöneldiğini belirtmiştir.

(Ö8), “Pandemiden önce algılamaları daha kolaydı. Ama şimdiye bakıyorum fenomen dediğimiz kişilerin etkilerini görüyoruz. Onların dilinde konuşuyorlar. Onların örneklerini veriyor onların davranışlarını sergiliyorlar. Bu, üzücü bir durum. Bize gelen veli potansiyeli de genellikle kendini geliştirmiş çocuğunun da gelişmesini isteyen aileler. Bunların durumu bu şekilde ise diğerlerini hiç düşünmüyorum. Bu noktada algılamada geri kalmamalıyız. Çağı yakalamalıyız her noktada olmalıyız diye düşünüyorum.” İfadeleriyle öğrencilerin hikâyeleri algılamalarında yaşadıkları çağın, sosyal medyanın, takip ettikleri fenomenlerin etkili olduğunu düşündüklerini belirtmiştir.

(Ö4), “Bu durum birazda öğrencinin durumu aile durumuyla alakalı. Çocuğun kapasitesine de bağlı ama genelde güzel dönüşler alıyoruz çocuklardan. “İfadelerini kullanarak içerik bakımından öğrencilerin kitapları algılamasında aile faktörünün de önemli olduğunu belirtmiştir.

(Ö5), “Çocukların algılamaması gibi bir durumla karşılaşmadım. Gayet dikkatli dinliyorlar hatta soru sorduğum zamanda gayet iyi anladıklarını anlayabiliyorum. Kendilerini güzel ifade edebiliyorlar. Dinliyorlar ve algılıyorlar.” İfadelerini kullanarak öğrencilerin hikayeyi algılamalarında bir sıkıntı çekmediklerini söylemiştir.

Kuran kursu öğreticileri kitapları hayal gücünü geliştirmesi açısından değerlendirdiklerinde ise (Ö2), “Hayal gücü açısından olumlu ama çok fazla bir şeye yer verilmiyor. Belli bir kavram üzerinden başlayıp o kavram üzerinden ilerliyor.” İfadelerini kullanırken (Ö3), “Yazılan hikâyelerin çocukların hayal güçlerini etkilemediğini düşünüyorum.” Demiştir.

(Ö4), “ Bazı öğrencileri herhâlde evde de o yönde geliştirilmediği için çok fazla açamıyoruz. Ama bazı çocukların hayal gücünü açtığını düşünüyorum. Hikayelerin içerikleri olsun, anlattığı konular olsun bazılarını tetikliyor.” diyerek düşüncesini dile getirmiştir.

(Ö8), “Bence hayal gücünü geliştirmesi için daha sade çizimler daha renkler olmalı ipin ucunu açık bırakacak şeyler olmalı ki hayal edebilsin. Kitabı okursunuz ama karakteri siz kendiniz hayal edersiniz. Çok detaylandırırısın o zaman o kitabın kahramanı oluyor. Ama sadece ipuçları verirsen senin hayalindeki kahraman oluyor. Bence birazcık daha sadeleşmeli. Biz ise renk kullanımında çizim kullanımında abartıya gittik. Sayfa o kadar renkli ki yazıyı bulamıyorsun. O noktada biraz daha sadeleşmeli diye düşünüyorum. Biraz çocuk kendi renklendirmeli.” İfadelerini kullanarak hayal gücü konusunda eksik olduğunu geliştirmek için ise nasıl olması gerektiği noktasında önerilerde bulunmuştur.

(Ö10), “Bu noktada eksiz biz daha geleneksel gidiyoruz. Çocuğun hayal gücüne ilave bir şeyler katmıyoruz. Gelenekte nasılsa anlat uygula dinlettir çocuk uygulasin. Çocuğun ilave edipte kazanım yapacağı katkı sağlayacağı şekilde dikkatini çeken hikayeler yok. Bu noktada baya eksiz.” İfadelerine yer vererek değerlendirmede bulunmuştur.

Hikâyeler çocukların akıllarında kalmasına dair ise (Ö1), “Kalıyor ama şöyle kalıyor. Bu çağın en büyük problemi dikkat dağımlıklığı. Az önce bir velim geldi çocuk hakkında konuştuk çok zeki bir çocuk ama çok çabuk dikkati dağılıyor. Hikayeyi okuduğumda bakalım hikayeyi kim en güzel dinleyecek bakalım öğretmenine kim güzel cevaplar verecek şeklinde daha hikayeye başlamadan dikkatlerini toplamaya çalışıyorum. Ya da kukla kullanırım veyahut hikayede kullanabileceğim materyal varsa onları kullanırım ki akıllarında kalsın. Eve gidince de akılları kaldığı kadar anlatırlar. Burada tabi ki çocuğun bilişsel düzeyi, hafızası, aklında tutabilme kabiliyeti

ortaya çıkıyor. Tabi bazı veliler öğretmenim bir şeyler anlattı ama anlayamadık başından sonundan diyenlerde var. Ama bazıları da çok güzel anlatıyor ancak birebir değil tabi ki. Erkek çocukları çok anlatmıyor diyebilirim. Genelde kız çocukları çok güzel anlatıyor.” İfadelerini kullanmıştır.

(Ö4), “Her öğrenci için farklı değerlendirmek gerekiyor. 1 dakika önce anlattığını bile kimi çocuk bazen hiç hatırlamazken kimi çocukta hemen söyleyebiliyor. Hikâyelerde de özellikle hayal gücü daha geniş olan o yönde geliştirilmiş olan çocuklarda daha kalıcı oluyor. Detaylarıyla hatırlamasa da hikâyeyi kalıp olarak veya anlatmak istediği mesaj olarak unutmuyor, zihninde kalıyor.” Şeklide düşüncelerini dile getirmiş bunu ifade ederken haya gücü gelişmiş olan çocuklarda hikayelerinin kalıcılığının daha fazla olduğunu belirtmiştir.

Hikâyeler okuduktan sonra çocuklarda herhangi bir değişiklik (olumlu/olumsuz) gözlemleyip gözlemedikleri sorulmuş (Ö1), “Şöyle olumlu anlamda değişikliği çocuklar döneme başladıktan 1 ay sonra gözlemlemeye başlıyoruz. Çocuklar ilk geldiklerinde kural bazen olmuyor. Ama zamanla olumlu anlamda değişiklik gözlemliyoruz. Mesela okuduğumuz hikayedeki karaktere bazen vurgu yaparak oyunlarının içine katmaya ve onlarda değer kazandırmaya çalışıyoruz. Mesela hikayedeki adil Ahmet gibi şimdi sende oyununda adil olmalısın diyerek hikayeden öğrendiklerini oyunlarına, arkadaş ilişkilerine dahil etmeye çalışıyoruz bu da tabi ki öğrencide olumlu bir değişikliğin olmasını sağlıyor. Elimden geldiğince anlattığım değerleri çocuklarla ilişkiye de yansıtıyorum.” Demiştir.

(Ö3), “Genelde sınıf içerisinde fark etmiyorum ama ailelerin geri dönüşleri oluyor. Olumlu bir değişikliğin olduğunu söylüyorlar.” İfadelerini kullanmıştır.

(Ö4), “Olumlu anlamda değişiklik oluyor. Bir örnek yaşayıp da çocuklara birazda onu anlatıp anlatırken altını çizdiğiniz zaman çocuk özellikle onu yaptıysa mesela cömertlik üzerinden, yardımseverlik üzerinden hemen gelip öğretmenim ben bunu yaptım diye orada bir hissediyor, mutluluğu yakalıyor yani.” Açıklamasında bulunmuştur.

(Ö5), “Olumsuz anlamda değil ama olumlu anlamda tabiki. Çocukların karakterine adapla ilgili bir şey anlattığım da okuduğumda etki ettiğini gözlemliyorum. Uyguluyorlar çocuklar, olumsuz anlamda bir şey görmedim.” Demiştir.

(Ö6), “Çocukta olumlu bir değişim gözlenebiliyor ancak sadece hikayelerden sonra diyemem buna öğretmenin dersi desteklemesi, teşviki geri dönüt sağlamasıyla pekişiyor.” İfadelerini kullanmıştır.

Çocukların hikâyeler okunduktan sonra öğreticilere soruları olup olmadığı sorulduğunda (Ö2), “Karakter üzerinden soru oluyor mesela karakterin annesi babası neredeymiş, nerede yatıyor kalkıyormuş gibi somut olarak kendi hayatlarıyla özdeşleşmeye çalışıyorlar. Bu bağlamda da soruları oluyor.”

(Ö3), “Mesela Yunus peygamberin hikayesini anlattığım zaman öğretmenim balığın karnından nasıl hava aldı nasıl yaşadı karanlık değil miydi boğulmadı mı gibi daha somut ve kendi yaşamlarıyla özdeşlendirdikleri bağlantı kurdukları sorular soruyorlar. Mesela Yusuf aleyhisselam kuyuya düşünce ölmedi mi diye soruyorlar.” Şeklinde örnek vererek açıklama yapmıştır.

(Ö4), “Hikâye kapsamında sorular oluyor. Genelde hikâye anlatırken kendilerinden buldukları şeyi anlatma hevesinde oluyorlar. Sorudan ziyade bende burada böyle yapmıştım şöyle yapmıştım diye konuşma ihtiyacı oluyor.” demiştir.

(Ö5), “Hikâyede soyut kavram geçtiği zaman onunla alakalı sorular oluyor. Bende daha somutlaştırarak anlatıyorum.” İfadelerini kullanmıştır.

(Ö6), “Hikâyenin yarım bıraktığı konularda çocuklar soru soruyor. Şurada ne olmuş neden böyle olmuş şeklinde.” Cümleler kurmuştur.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu araştırmada, Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından yayımlanan ve 4-6 yaş Kur'an kurslarında kullanılan hikâye kitapları din eğitimi açısından değerlendirilmiştir. Çalışmanın temel amacı, bu yayınların okul öncesi dönemdeki çocukların bilişsel, duygusal, sosyal, ahlaki ve dini gelişimlerine katkısını incelemek ve din eğitiminde hikâyelerin işlevselliğini ortaya koymaktır.

Araştırma bulguları, hikâyelerin okul öncesi dönemde soyut dini kavramların anlaşılmasında en etkili yöntemlerden biri olduğunu ortaya koymuştur. Özellikle Allah, peygamber, ibadet, dua, cennet-cehennem gibi soyut kavramların doğrudan aktarımı, çocuklarda anlam karmaşasına ve kavramsal zorluklara neden olabilmektedir. Buna karşın hikâyeler aracılığıyla bu kavramların somutlaştırılması, çocukların kendi yaşam deneyimleriyle ilişki kurmasını kolaylaştırmakta ve öğrenilen bilgilerin daha kalıcı hale gelmesine katkı sağlamaktadır. Bu açıdan hikâyeler, dini eğitimin pedagojik açıdan en işlevsel araçlarından biri olarak öne çıkmaktadır.

İncelenen hikâye kitaplarının büyük çoğunluğunda, çocukların gelişim düzeylerine uygunluk gözetildiği, anlatıların sade, anlaşılır ve akıcı bir dille sunulduğu, görsellerin metni desteklediği ve değer aktarımının doğal bir akış içerisinde gerçekleştirildiği görülmüştür. Ancak bazı eserlerde dilin yetişkin merkezli ve karmaşık olduğu, soyut kavramların yeterince somutlaştırılmadığı, tekrar eden görsellerin çocukların dikkatini azaltabildiği ve pedagojik ölçütlere tam anlamıyla uyulmadığı tespit edilmiştir. Bu durum, çocuk edebiyatı ürünlerinde sadece dini içeriğin doğruluğunun değil, pedagojik uygunluğun da belirleyici bir unsur olduğunu ortaya koymaktadır.

Kur'an kursu öğretmenlerinin görüşleri de bu sonuçları desteklemiştir. Öğreticiler, hikâyelerin öğrencilerin dikkatini artırdığını, derse olan ilgiyi canlı tuttuğunu ve öğrenilen bilgilerin kalıcılığını sağladığını belirtmiştir. Bununla birlikte bazı öğretmenler, hikâyelerin daha yalın bir dil ile yazılması, görsellerin çeşitlendirilmesi ve hikâyelerin öğrencilerin merakını artıracak şekilde daha özgün kurgularla hazırlanması gerektiğini ifade etmiştir. Bu bulgular, çocuklara yönelik din

eğitimi materyallerinin s¼rekli olarak g¼zden ge¼irilmesi ve g¼ncellenmesi gerektiğini ortaya koymaktadır.

Araştırmanın bir diğer önemli sonucu, hik¼ye kitaplarının sadece bilgi aktarmakla sınırlı kalmayıp aynı zamanda çocukların duygusal, sosyal ve ahlaki gelişimlerini de desteklemesidir. Hik¼yeler aracılığıyla çocukların empati duygusunun geliştiği, paylaşma, yardımlaşma, sabır, doğruluk, sevgi ve sayđı gibi evrensel değerleri benimsedikleri g¼r¼lm¼řt¼r. Bu y¼n¼yle hik¼ye kitapları, çocukların yalnızca dini bilgilerinin artırmakla kalmamakta, aynı zamanda toplumsal uyum ve kişilik gelişimlerine de katkı sağlamaktadır.

Elde edilen bulgular, ocuk edebiyatı ve din eğitimi ilişkisinin b¼t¼nc¼l bir bakış açısıyla ele alınması gerektiğini g¼stermektedir. Din¼ içerikli hik¼yelerin hazırlanmasında yalnızca dini bilgilerin doğruluğu değil; aynı zamanda çocukların gelişim d¼zeyleri, psikolojik ihtiyaçları ve pedagojik ilkeler g¼z ¼n¼nde bulundurulmalıdır. ¼nk¼ bu yaş grubu çocukların ¼đrenme biçimleri, soyut kavramları kavrayışları ve dikkat s¼releri yetişkinlerden farklıdır. Dolayısıyla dini içerikli ocuk kitaplarının hazırlanmasında disiplinler arası bir yaklaşımın (din eğitimi, ocuk edebiyatı, psikoloji, pedagoji ve g¼rsel sanatlar) benimsenmesi b¼y¼k ¼nem taşımaktadır.

Sonuç olarak bu çalışma, hik¼ye kitaplarının 4-6 yaş d¼nemi din eğitiminde vazgeçilmez bir materyal olduğunu ortaya koymuştur. Çocukların ¼đrenme s¼relerini destekleyen, değerler d¼nyalarını şekillendiren, soyut kavramları somutlaştıran ve onların hayal g¼c¼n¼ besleyen hik¼yeler, erken çocukluk d¼neminde eğitsel açıdan çok y¼nl¼ bir işlev ¼stlenmektedir. Bununla birlikte, mevcut eserlerin zaman zaman dil, ¼slup, içerik ve g¼rsellik açısından eksiklikler taşıdığı ve geliştirilmesi gerektiği g¼r¼lm¼řt¼r. Bu nedenle çocuklara y¼nelik dini içerikli hik¼ye kitaplarının s¼rekli g¼ncellenmesi, pedagojik ve edebi ¼l¼tler dikkate alınarak hazırlanması ve çocukların gelişim ¼zelliklerine uygun şekilde zenginleştirilmesi gerekmektedir. Ancak bu şekilde hik¼yeler, hem çocukların dini ve ahlaki gelişiminde daha kalıcı etkiler bırakacak hem de ¼đreticilerin eğitim s¼recinde daha etkin birer araç haline gelecektir.

Araştırmanın sonuçlarına dayalı olarak aşağıdaki önerilerde bulunulmuştur:
Uygulayıcılara Yönelik Öneriler

1.Ebeveynler ve öğretmenler, çocuklara sunacakları kitapları seçerken dil, içerik ve görsellik bakımından yaş gelişimine uygunluk ölçütlerini göz önünde bulundurmalıdır.

2.Çocuklara değer aktarımı yapılırken nasihatçi ve didaktik bir üslup yerine doğal, akıcı ve merak uyandırıcı bir anlatım tercih edilmelidir.

3.Kitaplarda yer alan dini kavramların somutlaştırılması için hikâye içi örnekler, günlük yaşamdan kesitler ve görseller kullanılmalıdır.

4.Çocukların ilgisini artırmak amacıyla etkileşimli ve katılımcı kitaplar (hikâye tamamlama, soru-cevap içeren, etkinlik barındıran eserler) yaygınlaştırılmalıdır.

5.Öğreticiler, hikâyeleri yalnızca okumakla sınırlı kalmamalı; dramatizasyon, canlandırma ve oyun tekniklerinden faydalanarak öğrenmeyi daha kalıcı hale getirmelidir.

6.Kitaplarda yer alan görseller, yalnızca süsleyici değil öğretici ve destekleyici nitelikte olmalı; çocukların hayal dünyasını geliştirecek şekilde çeşitlendirilmelidir.

Yayıncılara ve Kurumlara Yönelik Öneriler

1.Çocuk kitabı hazırlama sürecinde çocuk edebiyatı uzmanları, pedagoglar ve din eğitimi alanındaki akademisyenler iş birliği yapmalıdır.

2.Diyamet ve benzeri kurumlar, çocuklara yönelik hikâye kitaplarının dil, içerik ve pedagojik uygunluk açısından düzenli olarak gözden geçirilmesini sağlayacak denetim mekanizmaları geliştirmelidir.

3.Yayıncılar, hikâye kitaplarının üretiminde estetik ve sanatsal niteliği yüksek görseller kullanmalı; tekrar eden ve basit çizimlerden kaçınmalıdır.

4.Çocukların dijital dünyaya yakınlığı dikkate alınarak, hikâyeler yalnızca basılı eserlerle sınırlı kalmamalı; dijital uygulamalar ve animasyon destekli içerikler de geliştirilmelidir.

Araştırmacılara Yönelik Öneriler

1.Çocuk edebiyatı ürünlerinin farklı yaş grupları üzerinde karşılaştırmalı etkilerini inceleyen araştırmalar yapılmalıdır.

2.Çocukların kitap tercihleri, ebeveyn yönlendirmeleri ve öğretici uygulamaları arasındaki ilişkiyi ortaya koyacak saha çalışmaları önemlidir.

3.Çocuklara yönelik dinî hikâyelerde kültürel miras ve evrensel değerlerin dengesi üzerine derinlemesine analizler yapılmalıdır.

4.Uzun süreli izleme çalışmaları ile hikâye kitaplarının çocukların dini ve ahlaki gelişim üzerindeki kalıcı etkileri araştırılmalıdır.

5.Gelecekte, dini içerikli hikâyelerin çocukların eleştirel düşünme, empati ve problem çözme becerileri üzerindeki etkileri de incelemeye dâhil edilmelidir.

KAYNAKÇA

- Ay, Mehmet Emin. *Çocuklarımıza Allah'ı Nasıl Anlatalım*. İstanbul: Timaş Yayınları, 19. Baskı, 2005.
- Aydın, Fatma. *Çocuk Kitaplarında Görsel Unsurların Pedagojik İşlevi: Dini Değerlerin Somutlaştırılması Üzerine Bir İnceleme*. İstanbul: Eğitim Yayınevi, 2022.
- Armaner, Neda. *Din Psikolojisine Giriş I*. Ankara: Ayyıldız Matbaası, 1980.
- Bacanlı, Hüseyin. *Eğitim Psikolojisi*. Ankara: Pegem Yayıncılık, 2011.
- Başaran, İbrahim Ethem. *Eğitim Psikolojisi: Modern Eğitimin Psikolojik Temelleri*. Ankara, 5. Baskı. 1978.
- Bayhan San, Pınar ve İsmihan Artan. *Çocuk Gelişimi ve Eğitimi*. İstanbul: Morpa Yayınları, 2004.
- Bilgin, Beyza. "Ahlak Terbiyesinde Dini Hikâyeler." *Din Eğitimi Araştırmaları Dergisi*, sayı 1 (1994): 51–55.
- Çakmak Güleç, Havise ve Hulusi Geçgel. *Çocuk Edebiyatı*. Ankara: Kök Yayıncılık, 2006.
- Çalışkan, Adem. "İslâmî Çocuk Edebiyatı." *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 12/12–13 (2001): 411.
- Demir, Hasan. *Diyanet Yayınlarında Okul Öncesi Dini Hikâye Kitaplarının Pedagojik Uygunluğu*. Ankara: Diyanet Yayınları Araştırma Serisi, 2018.
- Demircan, Candemir. "TÜBİTAK Çocuk Kitaplığı Dizisindeki Kitapların Dış Yapısal ve İç Yapısal Olarak İncelenmesi." *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 21 (2006): 14.
- Erol, Fatma Zuhale, Gülistan Balcı Elhakan ve Vildan Burulday. "3-6 Yaş Dönemindeki Resimli Çocuk Kitaplarının İç ve Dış Yapı Özelliklerinin İncelenmesi." *Akademik Matbuat* 5/1 (Haziran 2021): 119.
- Güleryüz, Hasan. *Yaratıcı Çocuk Edebiyatı*. Ankara: Pegem Yayıncılık, 2. Baskı, 2003.

- Karatay, Halit. “Çocuk Edebiyatı Metinlerde Bulunması Gereken Özellikler.” İçinde *Kuramdan Uygulamaya Çocuk Edebiyatı*, ed. Tacettin Şimşek, 92–118. Ankara: Grafiker Yayınları, 2021.
- Kaya, Mehmet. *Okul Öncesi Dönemde Dini Hikâyelerin Ahlaki Gelişime Etkisi*. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019.
- Köylü, Mustafa. *Gelişimsel Basamaklara Göre Din Eğitimi*. Ankara: Nobel Yayınları, 8. Baskı, 2021.
- Köylü, Mustafa. “Din Eğitimi.” İçinde *Din Eğitimi*, ed. Nurullah Altaş, 335–352. İstanbul: Ensar Neşriyat, 2020.
- Naçar, Bilge. *Çocuk Hikâyelerinde Din Eğitimi (Kemalettin Tuğcu ve M. Yaşar Kandemir Örnekleri)*. Sakarya: Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2008.
- Oğuzkan, A. Ferhan. *Eğitim Terimleri Sözlüğü*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 1981.
- Okumuşlar, Muhyittin. “Din Eğitiminde Etkili Bir Yöntem Olarak Hikâye.” *Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 21/Bahar (2006): 237–246.
- Öcal, Mustafa. *Din Eğitimi ve Öğretiminde Metotlar*. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2003.
- Sarıkaya, Bünyamin ve Süleyman Aydeniz. *Çocuk Gerçekliği ve Çocuğa Görelik, Çocuk Edebiyatı*. Ankara: Pegem Akademi, 1. Baskı, 2021.
- Selçuk, Mualla. *Çocuğun Eğitiminde Dini Motifler*. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2. Baskı, 1991.
- Selçuk, Ziya. *Eğitim Psikolojisi*. Ankara: Nobel Yayınları, 17. Baskı, 2009.
- Sever, Sedat. *Çocuk ve Edebiyat*. Ankara: Kök Yayıncılık, 1. Baskı, 2003.
- Şimşek, Eyüp. “Çocukluk Dönemi Dini Gelişim Özellikleri ve Din Eğitimi.” *Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi* 4/1 (2004): 209–212.

- Şimşek, Zeynep. “Çocuk Edebiyatında Karakter ve Tema Analizleri: Dini İçerikli Eserler Üzerine Bir Değerlendirme.” *Çocuk ve Medeniyet Dergisi* 6/2 (2021), 45-62.
- Temizyürek, Fahri vd. *Çocuk Edebiyatı*. Ankara: Pegem Akademi, 1. Baskı, 2016.
- Tosun, Cemal. *Din Eğitimi Bilimine Giriş*. Ankara: Pegem Yayınları, 2001.
- Tosun, Cemal ve Fatma Çapçuoğlu. “4-6 Yaş Kur’an Kursları Öğretim Programının Dini Gelişim Kuramları Çerçevesinde İncelenmesi.” *Pegem Eğitim ve Öğretim Dergisi* 5/5 (2015): 705–720.
- Ülken, Hilmi Ziya. *Eğitim Felsefesi*. İstanbul: Ülken Yayınları, 2. Baskı, 2001.
- Uzmen, Selay ve Duyan Mağden. “Okul Öncesi Eğitim Kurumlarına Devam Eden Altı Yaş Çocuklarının Prososyal Davranışlarının Resimli Çocuk Kitapları ile Desteklenmesi.” *M.Ü. Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi* 15 (2002): 193–212.
- Yavuz, Haluk. *Çocuğunuzun İlk 6 Yılı*. İstanbul: Remzi Kitabevi, 2000.
- Yavuz, Kerim. *Çocukta Dini Duygu ve Düşüncenin Gelişimi (7-12)*. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 1987.
- Yazgan İnanç, Banu vd. *Gelişim Psikolojisi: Çocuk ve Ergen Gelişimi*. Ankara: Pegem Yayınları, 5. Baskı, 2009.
- Yeşilyaprak, Binnur. *Gelişim ve Öğrenme Psikolojisi*. Ankara: Pegem Yayıncılık, 9. Baskı, 2005.
- Yıldırım, Ahmet. *Okul Öncesi Dini Hikâye Kitaplarında Dil, Üslup ve Değer Aktarımı*. Konya: Necmettin Erbakan Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2020.
- Zırh, Sümeyye. *Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları 4-6 Yaş Hikâye Kitaplarının Biçim, İçerik ve Görseller Açısından İncelenmesi*. Ankara: Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2023.

Ansiklopedi / Hadis Kaynakları

el-Buhârî, Ebû Abdillâh Muhammed b. İsmâîl b. İbrâhîm el-Cu'fi: *el-Câmi 'u's-sahîh*, thk. Muhammed Fuad Abdûlbakî ve Mühîbbüddin el-Hatîb, Kahire: elMatbaatü's-Selefiyye, 1400/1980.

Müslim, Ebü'l-Hüseyn Müslim b. el-Haccâc, *Şahîhü Müslim*, Beyrût: Dârü'l-kütübi'lilmiyye, 2011.

Ahmed b. Hanbel, Ebû Abdullah. *el-Müsned*. Beyrut: Müessesetü'r-Risâle, 1999

Nesâî, Ebû Abdurrahman Ahmed b. Şuayb. *es-Sünen*. 5 Cilt. İstanbul: Çağrı Yayınları, 1981/1401.

Web Kaynakları

Türk Dil Kurumu. “konu.” Erişim 05 Aralık 2023.

<https://sozluk.gov.tr/?kelime=konu>

Türk Dil Kurumu. “tema.” Erişim 07 Aralık 2023.

<https://sozluk.gov.tr/?kelime=tema>

Türk Dil Kurumu. “karakter.” Erişim 07 Aralık 2023.

<https://sozluk.gov.tr/?kelime=karakter>

Türk Dil Kurumu. “kahraman.” Erişim 07 Aralık 2023.

<https://sozluk.gov.tr/?kelime=kahraman>

Diyanet İşleri Başkanlığı. “Çocuk Yayınları (4-7 Yaş).” Erişim 15 Aralık

2023. <https://yayinsatis.diyanet.gov.tr/cocuk-yayinlari-6-yas>

EKLER

EK 1. Mülakat Yapılan Kuran Kursları

1:Kılıçlar 4-6 Yaş Kuran Kursu

2: Yavuz Selim 4-6 Yaş Kuran Kursu

3:Esentepe 4-6 Yaş Kuran Kursu

4: Huzur Cami 4-6 Yaş Kuran Kursu

5:Şeyh Şamil Cami 4-6 Yaş Kuran Kursu

6: Kadı Burhaneddin 4-6 Yaş Kuran Kursu

7: Nuri Dönmez 4-6 Yaş Kuran Kursu

8: Tuğut Kardeşler 4-6 Yaş Kuran Kursu

9: Seher Hatun 4-6 Yaş Kuran Kursu

EK 2. Mülakat Formu

Hikâye Kitapları Değerlendirme Formu

Bu çalışma, Diyanet yayınları 4-6 yaş hikâye kitaplarının din eğitime katkısı nedir? Diyanet yayınları 4-6 yaş hikâye kitaplarının taşıması gereken özellikler nelerdir? 4-6 yaş Kuran kursu öğretmenleri Diyanetin tavsiye niteliğinde hazırladığı hikâye kitapları hakkında neler düşünmektedir? Gibi soruların bilimsel bir şekilde cevaplanmasını sağlayarak hikaye kitaplarının din eğitime katkısının tespiti amacıyla tasarlanmıştır ve Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü yüksek lisans öğrencisi Nuriye Ağzıtemiz tarafından Prof. Dr. Nevzat Yaşar Aşıkoğlu danışmanlığında yürütülmektedir. Çalışma kapsamında size yöneltilen sorular, sadece sizin kişisel düşüncelerinizi öğrenmek amacıyla hazırlanmıştır ve vereceğiniz cevaplar ses kaydına alınıp, tamamen gizli tutulacaktır. Çalışmaya katılımınız tamamen gönüllülük esasına göre olup, çalışmanın herhangi bir aşamasında, çalışmadan ayrılma konusunda tamamen serbestsiniz. Çalışma kapsamında size sorulacak sorular ortalama ...60..... dakikanızı alacak olup, çalışmada istemediğiniz sorulara cevap vermeyebilirsiniz. Bu metni okuduktan sonra çalışmaya devam etmeniz, çalışmaya gönüllü olarak katıldığınız anlamına gelecektir. Çalışma kapsamında sormak istediğiniz herhangi bir husus varsa, araştırmacıya şu anda şahsen sorabilirsiniz veya ileride (e-posta adresi ve/veya telefon) yoluyla iletişime geçebilirsiniz.

- 1- Eğitim durumunuz nedir?**
- 2- Kaç yıldır 4-6 yaş Kuran kursunda öğretici olarak çalışmaktasınız?**
- 3- Çocuklara din eğitimi verirken hikâye kitaplarından ne ölçüde yararlanıyorsunuz?**

- 4- Sizce hikâyeler çocukların dikkatini çekiyor mu?
- 5- Çocukların gelişim özelliklerini göz önünde bulundurduğunuzda D.İ.B'in yayınladığı hikâye kitaplarının kapakları için neler söyleyebilirsiniz?
- 6- Çocukların gelişim özelliklerini göz önünde bulundurduğunuzda D.İ.B'in yayınladığı hikâye kitaplarının resimlerini nasıl değerlendirirsiniz?
- 7- D.İ.B'in hikâyelerinde kullanılan dili anlaşılabilirlik ve dil bilgisi kuralları açısından nasıl değerlendirirsiniz? Çocukların anlamadığı kavramlar oluyor mu?
- 8- D.İ.B'in hazırladığı hikâye kitaplarının konularını ve karakterlerini çocuğun yaşına uygun buluyor musunuz?
- 9- D.İ.B'in hikaye kitaplarını çocukların dini ve ahlaki gelişimine uygunluk açısından nasıl değerlendirirsiniz?
- 10- D.İ.B'in hikaye kitaplarını soyut kavramların anlatımında yeterli buluyor musunuz?
- 11- D.İ.B'in hikâye kitaplarını değerlerin anlatımında yeterli buluyor musunuz, bu konuda neler söyleyebilirsiniz?
- 12- Müfredat konularının öğretimi konusunda hikâyelerin nasıl katkısı oluyor neler söyleyebilirsiniz?
- 13- D.İ.B'in hikâye kitaplarında işlenen konuları öğrencinin algılaması bakımından nasıl değerlendirirsiniz?

14- D.İ.B'in hazırladığı hikâyeleri çocuğun hayal gücünü geliştirmesi bakımından nasıl değerlendirirsiniz?

15- D.İ.B'in yayınladığı hikâye kitaplarının çocuğun dine karşı merak ve keşif duygusunu uyandırdığını düşünüyor musunuz?

16- Hikâyeler çocukların akıllarında kalıyor mu?

17- Sizce hikâyelerde yer alan karakterler çocuğun özdeşim kurması ve model alması için uygun ve anlaşılır mı?

18- Hikâyeler okuduktan sonra çocuklarda herhangi bir değişiklik (olumlu/ olumsuz) gözlemliyor musunuz?

19- Çocukların hikâyeler okunduktan sonra size soruları oluyorsa bunlar genellikle ne ile ilgili oluyor?

20- Hikâye kitaplarında olmaması gerektiğini düşündüğünüz bir olumsuzlukla karşılaştınız mı? Karşılaştıysanız bunlar neler?

21- D.İ.B tarafından çıkarılan hikâye kitapları sizce nasıl olmalıdır?

Ek 3. Etik Kurulu Kararı

Evrak Tarih ve Sayısı: 23.02.2024-401112

T.C.

SİVAS CUMHURİYET ÜNİVERSİTESİ

Sosyal Bilimler Bilimsel Araştırma Önerisi Etik Değerlendirme Kurulu

Sayı: E-99711239-050.01.04/

Konu: Etik Kurulu Kararı

Sayın Nuriye AĞZİTEMİZ

Sosyal Bilimler Bilimsel Araştırma Önerisi Etik Değerlendirme Kurulunun 22.02.2024 tarihli kararı yazımız ekinde gönderilmiştir.

Bilgilerini rica ederim.

Doç. Dr. Meryem ACARA
Kurul Başkanı

EK: Etik Kurulu Kararı

T.C.

SİVAS CUMHURİYET ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER BİLİMSEL ARAŞTIRMA ÖNERİSİ ETİK DEĞERLENDİRME
KURULU

Toplantı Sayısı	Karar Tarihi	Karar Sayısı
2	22.02.2024	2024/8

Sosyal Bilimler Bilimsel Araştırma Önerisi Etik Değerlendirme Kurulu çevrimiçi olarak Başkan Doç. Dr. Meryem ACARA başkanlığında toplandı.

Karar No 8- Nuriye AĞZITEMİZ'in Üniversitemiz Sosyal Bilimler Bilimsel Araştırma Önerisi Etik Değerlendirme Kuruluna yapmış olduğu başvuru incelenmiştir.

4-6 Yaş Kuran Kurslarında Kullanılan Diyanet Yayınları Hikâye Kitaplarının Din Eğitimi Açısından Değerlendirilmesi isimli araştırmanın etik olarak uygunluğuna oy birliğiyle karar verilmiştir.

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı : Nuriye AĞZITEMİZ

Uyruğu : TC

